

Päivi Mäki-Jokela

KEHITYSVAMMAISTEN OSALLISUUDEN TUKEMINEN

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittäminen Torniossa palvelumuotoilun menetelmin

KEHITYSVAMMAISTEN OSALLISUUDEN TUKEMINEN

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittäminen Torniossa palvelumuotoilun menetelmin

Päivi Mäki-Jokela
Opinnäytetyö
Kevät 2022
Kuntoutuksen asiantuntija KAS20SY
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysalan Ylempi ammattikorkeakoulututkinto, Kuntoutuksen asiantuntija

Tekijä: Päivi Mäki-Jokela

Opinnäytetyön nimi: Kehitysvammaisten osallisuuden tukeminen. Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittäminen Torniossa palvelumuotoilun menetelmin.

Työn ohjaajat: Heidi Ruotsalainen ja Pirjo Lappalainen

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2022

Sivumäärä: 73 + 15 liitettä

Tämän tutkimuksellisen kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää Tornion kaupungin kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa palvelumuotoilun menetelmin ja luoda tukihenkilötoiminnalle toimintamalli. Tavoitteena oli lisätä kehitysvammaisten osallisuutta vapaa-ajan toimintoihin ja tukea sosiaalisten suhteiden luomista. Kehittämistyön aihe oli työelämälähtöinen ja työn tilaus tuli Tornion vammaispalveluista, jossa oli havaittu tarve kehittää kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa. Kehittämistyö eteni palvelumuotoilun vaiheiden mukaisesti, johon kuuluu määrittely-, tutkimus-, suunnittelu-, tuotanto- ja arviointivaihe.

Määrittelyvaiheessa luotiin tavoitteet tukihenkilötoiminnalle ja kartoitettiin sen hetkistä vapaa-ajan toimintamahdollisuuksia kehitysvammaisille Tornion kaupungissa. Määrittelyvaiheessa kerättiin myös aineistoa siitä, miten eri kunnissa on toteutettu kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa. Tutkimusvaiheessa kuvailtiin osallistujien toiveita sekä vapaa-ajan toiminnoille että tukihenkilötoiminnalle. Tutkimusvaiheen aineisto kerättiin laadullisin menetelmin kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa työpajatoiminnoissa ja haastatteluilla sekä asumisyksiköiden henkilökunnan etätyöpajassa Teams yhteyksien kautta. Suunnitteluvaiheessa hyödynnettiin tutkimusvaiheen tuloksia kokoomalla ne kahdeksi toimintavaihtoehdoiksi ohjausryhmälle. Ohjausryhmän kanssa keskusteltiin tutkimusvaiheen tuloksista ja toimintavaihtoehdoista, joiden pohjalta luotiin toimintasuunnitelma tukihenkilötoiminnalle. Hankkeeseen palkattu projektityöntekijä toteutti tuotantovaiheessa suunnitelman mukaista tukihenkilötoimintaa 3 kk ajan. Arviointivaiheessa tehtiin palautekyselyt kehitysvammaisille asiakkaille sekä heidän omaisilleen ja henkilökunnalle. Palautekyselyjen pohjalta suunnitelmaa tarkistettiin ja tehtiin muutoksia toimintasuunnitelmaan.

Tutkimusvaiheen tulosten perusteella kehittämiskohteiksi nousi yksilö- ja ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta, vapaaehtoisverkoston luominen sekä etätoimintojen kehittäminen. Henkilökunnan toiveena oli kehittää myös kehitysvammaisten asumisyksiköihin avustuspäiviä. Arviointivaiheen palautekyselyn tulosten perusteella tukihenkilötoiminnalla arvioitiin olevan positiivinen vaikutus asiakkaisiin ja toimintaan oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Kuitenkin henkilökunta oli kokenut uuden palvelun työllistäneen työntekijöitä liikaa ja toivoivat siihen muutosta. Palauteiden perusteella toimintaa toivottiin edelleen kehitettävän niin, että toiminta olisi yksilö- ja ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa sekä tekeminen asiakkaiden kanssa olisi mahdollisimman monipuolista. Palvelun kehittämisen kannalta toivottiin tukihenkilön työnkuvan selkiyttämistä ja informoinnin parantamista, tukihenkilöltä toivottiin aktiivista ideointia ja henkilökunnan työn kuormittumisen vähenevän.

Asiasanat: kehitysvammaisuus, osallisuus, palvelumuotoilu, sosiaalinen kuntoutus, toimintakyky ja tukihenkilö

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Masters of Social and Health Services, Rehabilitation Specialist

Author: Päivi Mäki-Jokela

Title of thesis: Supporting the participation of people with intellectual disabilities. Development of support person activities with intellectually disabled people using service design methods.

Supervisor: Heidi Ruotsalainen ja Pirjo Lappalainen

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2022

Number of pages: 73 + 15 appendices

The purpose of this thesis was to develop support person activities for intellectually disabled people in Tornio and create a support person activity operating model. The aim was to increase the participation of intellectually disabled people in free time activities and support the creation of social relations. The development work proceeded using service design methods, which in definition are, research, design, production, and evaluation phases. The subject of this development work came from disability services in the city of Tornio.

At first, we collected material in workshops with intellectually disabled people, their parents, and housing unit employees. After that, we used the workshop material and made a proposal for action to a steering group. Together we decided how we should start support person activities. The project worker started the activities and did that for 3 months. After that, we made a feedback survey for intellectually disabled people, their parents, and housing unit employees.

Based on the results of the research phase, development targets are individual- and group activities, to create a volunteer network and develop remote operation. The employees also wanted to develop assistance days for housing units for intellectually disabled people. Based on the results of the feedback survey, the activities of the support person were assessed to have a positive impact on customers, and the operations were generally satisfied. However, the employees had experienced the new service to bring in too much work and hoped for a change. The activities could be further developed into a variety of activities, as well as individual and group support activities. It was suggested that the support person's job description would be further clarified, the information would be improved, that the support person would be actively involved in the ideas, and that the workload of the staff would be reduced.

Keywords: functional capacity, participation, people with intellectual disabilities, service design, social rehabilitation and support person

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	KEHITYSVAMMAISTEN SOSIAALINEN KUNTOUTUS JA OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN	9
2.1	Kehitysvammaisuus ja toimintakyky	10
2.2	Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta	12
2.3	Kehitysvammaisten osallisuus ja osallisuuden tukeminen.....	14
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	19
4	PALVELUMUOTOILU MENETELMÄNÄ	22
4.1	Määrittelyvaihe	23
4.2	Tutkimusvaihe	24
4.2.1	Laadullinen aineiston keruu ja sisällönanalyysi.....	25
4.2.2	Kehitysvammaisten asiakkaiden työpaja.....	27
4.2.3	Henkilökunnan ja omaisten työpajat	30
4.3	Suunnitteluvaihe.....	31
4.4	Tuotantovaihe.....	31
4.5	Arviointivaihe	32
5	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	35
5.1	Määrittelyvaiheen tulokset.....	35
5.2	Tutkimusvaiheen tulokset.....	37
5.2.1	Kehitysvammaisten asiakkaiden työpajojen tulokset.....	37
5.2.2	Henkilökunnan ja omaisten työpajojen tulokset	39
5.3	Suunnitteluvaiheen tulokset.....	41
5.4	Tuotantovaiheen tulokset	47
5.5	Arviointivaiheen tulokset.....	47
6	KEHITTÄMISTYÖN TULOSTEN YHTEENVETO	56
7	POHDINTA	59
7.1	Tulosten pohdinta	59
7.2	Prosessin pohdinta.....	60
7.3	Kehittämistyön eettisyys	63
7.4	Kehittämistyön luotettavuus.....	66
	LÄHTEET.....	69

LIITTEET	76
----------------	----

1 JOHDANTO

Jokaisella ihmisellä on oikeus ihmisarvoiseen elämään riippumatta siitä, millainen heidän toimintakykynsä on. Perus- ja ihmisoikeudet kuuluvat kaikille, mutta on kuitenkin ihmisryhmiä, joiden kohdalla niihin on kiinnitettävä erityishuomiota. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus on laadittu varmistamaan ja edistämään vammaisten henkilöiden oikeuksia ja se on osa lainsäädäntöä. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 2016 ja sitoutui varmistamaan vammaisten henkilöiden täysimääräiset ihmisoikeudet ja perusvapaudet sekä edistämään niiden toteutumista. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisessa toimintaohjelmassa 2020–2023 on useita kohtia, joiden tavoitteena on yhteiskunnallisen osallisuuden tukeminen. Yksi osa-alue on kulttuuri-, virkistys- ja vapaa-ajantoiminta ja urheilu, jonka mukaan vammaisilla henkilöillä on oikeus osallistua kulttuurielämään ja kehittää luovia, taiteellisia ja älyllisiä kykyjään ja ymmärrystään. On myös oleellista varmistaa tilojen ja palveluiden esteettömyys ja yhdenvertaiset osallistumismahdollisuudet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021, 12, 14, 102.) Nämä on kirjattu myös yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista artikla 30. (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 27/2016, 30 artikla.) Vammaisten henkilöiden saatavilla on myös oltava palveluja, joilla tuetaan itsenäistä elämistä ja osallisuutta yhteisössä. Koko väestölle tarkoitettujen palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saatavilla, mutta itsenäisen elämän tukena tulee olla myös erityispalveluita, tukitoimia ja mukautustoimenpiteitä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021, 65.) Myös Tornion kaupungin vammaispoliittisessa ohjelmassa 2016–2020 oli huomioitu yhdeksi kulttuuri ja vapaa-ajan tavoitteeksi vammaisten kuntalaisten liikunnan ja kulttuurin harrastamisen lisääminen (Tornion kaupunki 2017, 17). Yllä olevat valtakunnalliset ja paikalliset sopimukset ja suunnitelmat on laadittu tukemaan vammaisten ihmisten kulttuuri-, urheilu- ja vapaa-ajantoimintojen mahdollistamista sekä osallisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämistä.

Vapaa-ajalla on suomalaisille tärkeä merkitys ja tutkimuksen mukaan kaikkein eniten aikaa suomalaiset haluavat käyttää vapaa-ajan harrastuksiin (Zacheus 2008, 57–58). Vammaiselle henkilölle vapaa-ajan toimintojen merkitys voi olla tavallistakin suurempi ja he tarvitsevat tukea ja ohjausta löytääkseen sopivia harrastuksia. Vapaa-ajan toiminnan tavoitteena on auttaa kehitysvammaista elämämpiirin laajentamisessa ja antaa hänelle virikkeitä löytää toimintaa ja harrastuksia sekä solmia ja ylläpitää ihmissuhteita. (Kaski, Manninen & Pihko 2012, 207–208, 322.) Kehitysvammaisille voidaan järjestää omia harrastusryhmiä, mutta heillä on yhtäläinen oikeus osallistua yleisten harrastusten pariin. Suurella osalla vammaisista henkilöistä ei ole palkkatyötä, joten vapaa-aika ja

mielekäs tekeminen korostuvat heidän elämässään. Harrastusten ja vapaa-ajan merkitys nähdään olennaiseksi elämänlaatuun vaikuttavaksi tekijäksi. Tutkimuksen mukaan harrastukset ja mielekäs vapaa-ajan tekeminen lisäävät yksilön hyvinvointia. Vapaa-ajan aktiviteetit saavat aikaan tunteen merkityksellisestä tekemisestä, itsearvostuksesta ja sosiaalisesta kyvykkyydestä ja niiden parissa on mahdollisuus sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja ystävyysuhteiden luomiseen. (Eriksson 2008, 77–79.) Kehitysvammaisille osallistuminen vapaa-ajan toimintoihin parantaa hyvinvointia ja tukee ystävyysuhteiden luomista. (Merrels, Buchanan & Waters 2018). Sosiaalisilla suhteilla on myös tärkeä rooli mielenterveydelle ja hyvinvoinnille. (Fekete, Siegrist & Tough, 2017). Monet vammaiset ihmiset ovat yksinäisiä, ja heiltä puuttuu läheisiä ystäviä siitä huolimatta, että kuuluvat johonkin yhteisöön. Kehitysvammaisten sosiaalisia suhteita tulisi tukea ja ylläpitää (Bigby, Bould & Beadle-Brown 2017.)

Kehitysvammaisen tarvitsee jonkinlaista tukea ja ohjausta monenlaisissa arkipäiväisissä toiminnoissa läpi elämän, kuten kotitöissä, sosiaalisissa suhteissa ja omien asioiden hoitamisessa. Eri-laisilla tukitoimilla voidaan tukea kehitysvammaisten arkea ja jokaiselle on tärkeä löytää yksilölliset ratkaisut. (Verner 2021a.) Tukihenkilötoiminta on yksi palvelumuoto, joka voi täydentää jo olemassa olevia palveluita. Se voidaan nähdä osana sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalista kuntoutusta on mahdollisuus antaa myös ryhmämuotoisena toimintana, riippuen henkilön tarpeista ja tavoitteista. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on parantaa henkilön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä sekä tukea itsenäistä selviytymistä ja hyvinvointia. (Tukiliitto 2017.)

Vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun tarkoitus on auttaa vaikeavammaista henkilöä omien valintojensa toteuttamisessa niin kotona kuin kodin ulkopuolella, mutta osa kehitysvammaisista jää henkilökohtaisen avun ulkopuolelle. (Kervinen & Tunturi 2020, 44.) He tarvitsevat kuitenkin ohjausta ja tukea harrastus- ja vapaa-ajan toiminnoissa ja sosiaalisten suhteiden ylläpidossa ja yhteiskunnallisessa osallisuudessa, johon tukihenkilötoiminnalla voitaisiin vastata. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Tornion kaupungin kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa ja luoda kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnalle toimintamalli. Tavoitteena on lisätä kehitysvammaisten osallisuutta vapaa-ajan toimintoihin ja tukea sosiaalisten suhteiden luomista. Opinnäytetyö toteutettiin palvelumuotoilun menetelmin.

2 KEHITYSVAMMAISTEN SOSIAALINEN KUNTOUTUS JA OSALLISUUDEN EDISTÄMINEN

Kuntoutuksella tarkoitetaan prosessia, jossa autetaan ihmisiä saavuttamaan uusia taitoja ja tietoja tai palauttamaan niitä esimerkiksi vammoissa tai olosuhteissa tapahtuneen muutosten takia. Kuntoutus sana tulee vieraskielisestä sanasta rehabilitaatio, jonka re etuliite tarkoittaa kuntoutuksen palauttavaa toimintaa. Rehabilitaation rinnalla käytetään myös termiä habilitaatio, jolla ei ole samaa palauttavaa merkitystä kuin rehabilitaatiolla. Habilitaatiolla viitataan nimenomaan synnyntäisesti vammaisen lapsen tai esimerkiksi aivovamman saaneen aikuisen valmennukseen, kuntoutukseen ja kasvatukseen. Sillä tarkoitetaan prosessia, jossa autetaan ihmisiä saavuttamaan uusia taitoja ja tietoja. Suomessa habilitaatio termi soveltuu myös kuntoutus-termin alle. Kuntoutusta kuvataan ihmisen sekä ihmisen ja ympäristön muutosprosessina, jolla pyritään toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistämiseen, joka on suunnitelmallista, monialaista ja pitkäjänteistä toimintaa. Kuntoutuksen tavoitteena on auttaa kuntoutujaa hallitsemaan oma elämäntilanteensa. Kuntoutuksen ympärille on rakentunut monimutkainen rakennelma lainsäädäntöä, osajärjestelmiä, rahoittajia ja palveluntuottajia. Kuntoutuksessa on perinteisesti jaoteltu lääkinälliseen, sosiaaliseen, ammatilliseen ja kasvatukselliseen kuntoutukseen, mutta on lähes aina toteutukseltaan monialaista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 11, Järvikoski 2013, 8–9.) Tässä työssä keskitytään sosiaaliseen kuntoutukseen.

Sosiaalinen kuntoutus on tullut lakisääteiseksi vuonna 2015 uudistetussa sosiaalihuoltolaissa, jolloin se määriteltiin yhdeksi sosiaalihuollon palveluista. Sosiaalinen kuntoutus sisältää monenlaista toimintaa ja palveluita, joiden tavoitteena on asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, syrjäytymisen torjuminen ja osallisuuden edistäminen. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen, valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet. (Puromäki, Kuusio, Tuusa & Karjalainen 2016, 14, Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 20, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 17§.) Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään erityisesti edistämään asiakkaiden sosiaalista toimintakykyä ja sen tavoitteena on puuttua asiakkaan arjen- ja elämänhallinnan ongelmiin, edistää asiakkaan osallisuutta ja

vähentää hänen syrjäytymistään, auttaa sosiaalisissa suhteissa ja -tilanteissa selviämistä sekä tukea asiakkaan voimaantumista. (Puromäki ym. 2016, 42, Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 20.)

Kehitysvammaisen henkilön kuntoutus on pyritty turvaamaan lainsäädännöllä, mutta lait eivät määritä erilaisten tukea ja apua antavien toimenpiteiden tarkkaa sisältöä, vaan nämä on suunniteltava yksilöllisesti. Ei ole olemassa erityistä kehitysvammaisten kuntoutusta, sillä oireiden ja ongelmien vaihtelu kehitysvammaisten joukossa on suurta. Kehitysvammaisuus ulottuu lievästä syvään ja liitännäisvammat ovat myös yleisiä, jotka vaikuttavat kuntoutustarpeiden arviointiin sekä kuntoutuksen sisältöön ja toteuttamiseen. Kehitysvammaisen tarvitsee laaja-alaisesti enemmän ohjausta ja tukea kuin muut ja toiminnan vaikeuksien alueelta on tunnistettava ne, joissa edistyminen on hyvän elämän kannalta tärkeintä kehitysvammaiselle itselleen. ICF:n (International Classification of Functioning, Disability and Health) mukainen ajattelutapa korostaa sitä, että fyysisten rajoitteiden ehkäisemisen ohella myös toimintaa ja osallistumista parantavat toimenpiteet on otettava huomioon. Kehitysvammaisen kuntoutus on siis moniulotteinen kokonaisuus ja sen suunnittelu on vaativaa ja toteutus haastavaa. Kuntoutuksella pyritään eri osatekijöitä harjoittamalla parantamaan arjessa selviytymisen kokonaisuutta. Aikuisten kehitysvammaisten kuntoutus liittyy usein jokapäiväisistä toiminnoista selviytymiseen, käyttämättömien voimavarojen tunnistamiseen ja joskus myös unohtuneiden taitojen uudelleen löytämiseen. Uuden oppimisen perustana on riittävä toisto ja tärkeää on harjoittelu arkitilanteissa, jotta opittavissa olevat taidot siirtyvät omaan ympäristöön ja arjen tilanteisiin. Kehitysvammaisen kuntoutus ei pidä perustaa yleiseen toiveeseen ”normaalista tai terveestä”, vaan jokainen tulee hyväksyä oman itsensä. Kehitysvammaisten kohdalla voidaan usein puhua sosiaalisesta kuntoutuksesta, johon myös tässä työssä keskitytään tarkastelemaan. (Autti-Rämö & Koivikko 2006, 1907, 1909, 1911.)

2.1 Kehitysvammaisuus ja toimintakyky

Kehitysvammaisuuden diagnosointi perustuu ICD-10-tautiluokitukseen, jonka määritelmän mukaan kehitysvammaisuus on tila, jossa mielen kehitys on pysähtynyt tai epätäydellinen, erityisesti kognitiivisten, kielellisten, motoristen ja sosiaalisten kykyjen alueella. Älyllinen kehitysvammaisuus jaotellaan neljään eri asteeseen: lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaan. (Heiskala 2006, 1.) Kehitysvammaisen ihminen voi kohdata vaikeuksia tilanteissa, joissa hänen toimintakykensä ja tilanteista nousevat vaatimukset ovat ristiriidassa keskenään. Kun toimintakyky

ei riitä tilanteista suoriutumiseen, kehitysvammaisen tarvitsee ohjausta, apua ja hoitoa. Toimintakykyä voidaan tukea vaikuttamalla toimintaympäristöön ja erilaisilla tukitoimilla ja järjestelyillä. (Verner 2021b.)

ICF on kansainvälinen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitus, joka tarjoaa yhteisen, kansainvälisesti sovitun kielen ja viitekehysten kuvata toiminnallista terveydentilaa ja terveyteen liittyvää toiminnallista tilaa. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013, 3.) Toimintakyky ja toimintarajoitteet osa-alueiden sisältämiä luokituksia voidaan käyttää kahdella tavalla: toisaalta niillä voidaan kuvata ongelmia, joiden yläkäsite on toimintarajoitteet ja toisaalta ne osoittavat toiminnallisen terveydentilan ja terveyteen liittyvän toiminnallisen tilan ongelmattomia piirteitä, joiden yläkäsite on toimintakyky. Toimintakyky ja toimintarajoitteet ymmärretään moniulotteiseksi, vuorovaikutukselliseksi ja dynaamiseksi tilaksi, joka koostuu terveydentilan sekä yksilön ja ympäristötekijöiden yhteisvaikutuksesta. Ympäristötekijät voivat vaikuttaa toimintakykyyn joko edistävästi tai vaikeuttavasti. ICF luokitus on neutraali ja rakenteiden toimintakyvyn kuvaustapa, joten sitä voidaan hyödyntää käytännön työssä yhteisenä kielenä eri ammattialoilla. Sitä voidaan käyttää esimerkiksi toimintakyvyn ymmärtämisessä ja jäsentämisessä, toimintakyvyn kuvaamisessa ja mittaamisessa, rakenteisessa kirjaamisessa, erilaisissa hoitosuunnitelmissa ja lausunnoissa sekä tilastoinnissa. (Paltamaa & Perttinen 2015, 16–17.) Sosiaalityö on myös monissa eri toimintaympäristöissä tekemisissä toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden kanssa. Suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi sosiaalityössä tarvitaan asiakkaalta tietoa siitä, miten tämä itse kokee toimintarajoitteet tai vaikeuden omassa elämässään. (Paltamaa & Perttinen 2015, 134.)

Älyllinen kehitysvammaisuus on usein luonteeltaan yksi henkilön monista erityisominaisuuksista, joihin voi liittyä erilaisia lisävammoja ja -sairauksia. Tällaisia ovat mm. erilliset oppimis- ja kehityshäiriöt, autismi, psyykkiset häiriöt, tajuttomuus- ja kouristuskohtaukset, liikuntavammat sekä aistien toiminnan, puheen ja kommunikaation ongelmat. (Kaski ym. 2012, 22, 98–133.) Kehitysvammaisuus on käsitteenä laaja ja moninainen ja sitä ei voi ymmärtää ilman sen yhteiskunnallista ja historiallista viitekehystä. Yhteiskunta ja sen sosiaaliset vaatimukset määrittävät viime kädessä sen, kuka on kehitysvammaisen. Kehitysvammaisen henkilön toimintakyky voi vaihdella paljon ja toinen voi olla täysin toisten ihmisten avun ja hoivan varassa, kun taas toinen voi kyetä asumaan hyvinkin itsenäisesti omassa asunnossaan, käydä töissä ja tarvita tukea ja apua vain raha-asioissa ja asioinnissa. Eliniän pidetessä ikääntymisestä aiheutuu lisätuen- ja -avun tarpeita ja palvelujen tulisi tukea ja ylläpitää toimintakykyä mahdollisimman pitkään. (Sauna-aho 2019, 13, 64.)

Kehitysvammaisen henkilö voi kohdata elämässään esteitä, jotka rajoittavat mahdollisuuksia elää täysipainoisesti ja joiden johdosta ovat vaarassa syrjäytyä. Usein nämä esteet liittyvät itsemääräämisoikeuden puuttumiseen tai ennakkoluuloihin ja kielteiseen suhtautumiseen muiden ihmisten taholta, että yhteiskuntarakenteissa. Palveluita järjestettäessä tulisi painottaa räätälöityjen, yksilöllisten kokonaisuuksien merkitystä. Palveluissa voi kuitenkin olla eroja kuntatasolla, paikkakunnan palvelutarjonnassa sekä palveluntarjoajan asiantuntemuksessa. (Eriksson 2008, 12, 130, 132.)

Kehitysvammaisilla on muuta väestö suurempi riski mielenterveydenhäiriöihin ja 35–50%:lla kehitysvammaisista esiintyy käyttäytymisen ja mielenterveyden häiriöitä, joka on noin viisinkertainen muuhun väestöön verrattuna. (Kaski ym. 2012, 103.) Lievästi tai keskivaikeasti kehitysvammaiset nuoret joutuivat ei kehitysvammaisia todennäköisemmin kiusatuiksi ja viettivät vähemmän vapaa-aikaa ystäviensä kanssa kuin ikätoverinsa. Nuorilla kehitysvammaisilla esiintyy enemmän pysyviä mielenterveysongelmia, joten niihin on syytä kiinnittää huomiota. (Hatton, Emerson, Robertson & Baines 2018.) Kehitysvammaisilla, joilla on mielenterveydellisiä tai fyysisiä ongelmia on myös suurempi riski aggressiiviselle käyttäytymiselle (Crocker, Prokic, Morin & Reyes 2014).

Kehitysvammaisen henkilön mielenterveyteen voidaan vaikuttaa lisäämällä sellaisia asioita hänen ympäristöönsä, jotka henkilö kokee positiivisena tai omaa osallisuuttaan vahvistavina. Nopeita ratkaisuja ei kehitysvammaisten henkilöiden mielenterveysongelmiin löydy, sillä muutokset vaativat aikaa ja ponnisteluja. Mielekäs elämän sisältö, elämän tapahtumien ymmärtäminen ja mahdollisuus oman elämän hallintaan muodostavat hyvän arjen peruspilarit. Mielenterveyden ylläpitäminen on kaikkien asia ja ennaltaehkäisevällä työllä ja yhteisvastuullisuudella saavutetaan yleensä parempia tuloksia. (Hongisto & Björkman 2008, 42.) Suurin selviytymistä ja elämänlaatua vahvistava tekijä on sosiaalinen tuki. Sosiaaliset verkostot vahvistavat omalta osaltaan pärjäävyyttä ja auttavat luomaan ja ylläpitämään positiivista käsitystä itsestään. (Hongisto & Björkman 2008, 13, Lippold & Burns 2009, 463.)

2.2 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta

Vammaispalvelulaki on ensisijainen suhteessa kehitysvammalakiin, mutta toissijainen suhteessa sosiaalihuoltolakiin. Se mitä lakia sovelletaan, tulee valita sen mukaan, minkä lain perusteella apu

ja tuki toteuttaa parhaiten asiakkaan perusoikeuksia ja kyseessä olevan lain tarkoitusta sekä asiakkaan etua. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020.) Kehitysvammaisten aikuisten tukihenkilötoimintaa ei ole säädetty laissa erikseen, mutta se voidaan nähdä osana sosiaalihuoltolainmukaista sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalihuoltolain 17 § sosiaalinen kuntoutus sisältää tehostetun tuen sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Tukihenkilötoiminta voi olla vapaaehtoistyötä tai ammatillista toimintaa ja tukihenkilön roolit voivat olla moninaisia. Tukihenkilö voi opastaa arjessa, auttaa tuettavaa löytämään omia vahvuuksiaan, auttaa saamaan onnistumisen kokemuksia sekä auttaa turvallisten toimintarajojen etsinnässä. Tukihenkilön konkreettinen toiminta vaihtelee tuettavan tarpeiden mukaan. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019a.) Vuonna 2012 tehdyssä kuntakyselyssä vammaisten kuntalaisten palveluista, 48 prosenttia vastanneista kokivat tukihenkilötoiminnan olevan riittämättömällä tasolla. (Nurmi-Koikkalainen 2013, 18.)

Kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa ei pidä sekoittaa vammaispalvelulain mukaiseen henkilökohtaiseen apuun. Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista ja sen 8§ on vammaisille tarkoitetut palvelut, joka sisältää myös henkilökohtaisen avun. Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä. Kyseisen avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä on voimavaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987.) Henkilökohtainen apu on tekoja, joita henkilö tekisi itse, jos hänellä ei olisi toimintarajoitetta, joka johtuu vammasta tai pitkäaikaisesta sairaudesta. Henkilökohtainen apu ei ole hoivaa, hoitoa, valvontaa tai muuta ammatillista huolenpitoa, joissa avun kohde luovuttaa päätösvaltaa hoidon antajalle. Henkilökohtaisessa avussa avun tarvisija määrittelee asiat ja tehtävät, joita tehdään. Asumispalveluiden piirissä olevien vaikeavammaisten henkilöiden avun tarve päivittäisissä toimissa voidaan turvata henkilökunnan antamalla avulla, jolloin henkilökohtainen apu kohdistuu lähinnä kodin ulkopuolisiin toimiin. Päivittäisiä toimia on liikkuminen, pukeutuminen, henkilökohtaisen hygienian hoito, vaate- ja ruokahuolto, kodin siisteydestä huolehtiminen sekä asiointi. Henkilökohtaisen avun saamisedellytykset ratkaistaan aina yksilöllisesti henkilön avun- tai palvelutarpeen perusteella. Jos tarvitaan runsaasti hoitoa ja valvontaa, niin voi olla, että henkilökohtainen apu ei ole oikea vaihtoehto tai se voi olla vain osa ratkaisua. (Nurmi-Koikkalainen 2009, 32, 35, 37.) Jos katsotaan, että kehitysvammaisen henkilö ei kuulu henkilökohtaisen avun piiriin, on kunnan järjestettävä välttämättömimmät

palvelut muiden lakien nojalla esimerkiksi tukihenkilötoimintana. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2019b.)

Henkilökohtaista apua ja osallisuutta tukevia palveluita koskevan kyselyn mukaan tukihenkilötoiminta nähtiin vaihtoehtona silloin, kun henkilö tarvitsee ainoastaan ohjausta ja valmista ja henkilö ei itse pysty määrittelemään milloin ja missä apua tarvitsee. Palveluasumisen kohdalla painotettiin, että henkilökohtaista apua ei voida myöntää korvaamaan palveluasumisen palveluntarjoajan mahdollista resurssipulaa. Useimmissa kunnissa kehitysvammaisen ihmisen itsenäistä elämää ja osallistumista lähiyhteisön toimintaan tuettiin tukihenkilötoiminnalla sekä ammatillisesti että palkkioperusteisesti järjestettynä sekä kaveri tai ystäväpalvelua. (Kervinen & Tunturi 2020, 17–18.)

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta ja sen 42§ on kirjattu itsemääräämisoikeuden vahvistamisesta ja toimenpiteen itsenäisen suoriutumisen ja itsemääräämisoikeuden tukemiseksi. Erityishuoltoa toteuttaessa on huomioitava henkilön toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet sekä on turvattava mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omista asioistaan. Henkilön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta on ylläpidettävä ja edistettävä. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 381/2016.) Vaikka kehitysvammainen henkilö voi olla hyvinkin toimintakykyinen omassa tutussa ympäristössä tuttujen ihmisten kanssa, hänellä voi olla haasteita elämäpiirin ulkopuolella. Toimintakykyä on tärkeä avata henkilökohtaisesti tukitoimien ja kuntoutuksen tarpeiden määrittelemiseksi, jotta ne olisivat tarkoituksenmukaisia. Yksiköllisten ja riittävän pitkäjänteisen tukitoimien avulla toimintakykyä voidaan edistää. (Verner 2021b.)

2.3 Kehitysvammaisten osallisuus ja osallisuuden tukeminen

Osallisuus käsite on laaja ja moniulotteinen. Osallisuus on toisaalta eräänlainen arvotavoite, toisaalta toimintaa, ihmisten osallistumista. Osallistuminen tapahtuu virallisten ja epävirallisten sosiaalisten suhteiden ja erilaisten verkostojen kautta. Osallisuus on yksilöllisiä kokemuksia tai tunteita, joista emme voi puhua toisten puolesta. Osallisuus hahmottuu sekä kokemuksena tai tunteena ja toisaalta toimintakykynä ja toimintamahdollisuuksina. Osallisuus on hahmotettava prosessina, syrjäytymisen vastaparina. Syrjäytyneiksi leimatut eivät välttämättä itse miellä itseään syrjäytyneiksi. Osallisuutta pidetään keskeisenä tekijänä yksilön hyvinvoinnin kannalta, vaikka selkeitä yhteyksiä ei osallisuuden ja hyvinvoinnin välillä ole helposti esitettävissä. (Raivio & Karjalainen 2013, 14–15,

19.) Isola ym. (2017) käsittelevät osallisuutta seuraavasti: ”Osallisuus on kuulumista sellaiseen kokonaisuuteen, jossa pystyy liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin” (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Scheider, Valta & Keto-Tokoi 2017, 5).

Osallisuuden edistäminen on osa Suomen hallituksen ja Euroopan unionin tavoitteita, joka on nostettu yhdeksi keskeiseksi keinoksi torjua köyhyyttä ja ehkäistä syrjäytymistä. Osallisuus on yksi terveyttä edistävä tekijä ja osallisuutta edistämällä voidaan vähentää eriarvoisuutta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019c.) Osallisuus ja erilaiset osallisuutta lisäävät toimet voidaan jaotella kolmeen osa-alueeseen; osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa ja osallisuus yhteisestä hyvästä. (Isola ym. 2017, 23, Koivisto, Isola & Lyytikäinen 2018, 8.) Pääsääntöisesti osallisuutta omassa elämässä edistetään voimavarastavin keinoin. Osallisuutta omassa elämässä lisättään luomalla ihmisten välille luottamuksen edellytyksiä, lisäämällä toimintaympäristön ymmärrettävyyttä ja sitä kautta myös hallittavuutta, tarjoamalla tilaisuuksia mielekkääseen tekemiseen ja avaamalla ovia uusiin mahdollisuuksiin, vahvistamalla yhteenkuuluvuuden tunnetta tai lisäämällä käytössä olevia resursseja. (Koivisto ym. 2018, 8, 11.) Osallisuutta omassa elämässä voidaan lisätä kohtuullisen toimeentulon, tarpeeseen vastaavien palveluiden avulla sekä tarjoamalla tilaisuuksia toimintaan, jossa luodaan yhteyksiä muihin ihmisiin. On myös tärkeä vaalia yksilön autonomiaa, vahvistaa ennakoitavuutta ja lisätä elämän hallittavuutta ja toimintaympäristön ymmärrettävyyttä. Palvelut on tarkoitettu lisäämään toimintavalmiuksia, mutta kaikkein heikoimmassa asemassa olevan näkökulmasta ne eivät sitä välttämättä tee. Kehittämällä palveluja yhdessä asiakkaiden kanssa varmistetaan se, että ne vastaavat tarpeeseen. (Isola ym. 2017, 25, 32.)

Sosiaalista osallisuutta voidaan edistää palveluiden saatavuudella ja saavutettavuudella sekä osallistavilla menetelmillä. Erityisesti palveluihin pääsy ja palveluiden matala kynnys lisäävät sosiaalista osallisuutta. Matalan kynnyksen palvelut tarjoavat usein kohtaamismahdollisuuksia ja ihmissuhteita, jotka lisäävät sosiaalista osallisuutta. Yksilön kokemuksellisenä tunteena sosiaalinen osallisuus on omakohtainen ja tunneperäinen, tuo tunteen yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisesta ja on omien asioiden kulkuun vaikuttamista. (Leeman & Hämäläinen 2016, 590–591.)

Kehitysvammaiset ihmiset osallistuvat vähemmän vapaa-ajan harrastuksiin kuin ei kehitysvammaiset ihmiset. Se johtaa vähentyneisiin mahdollisuuksiin luoda ystävyysuhteita ja tuntea olevansa sosiaalisesti mukana. Sosiaalisia taitoja kehitetään usein osallistumalla yhteisöaktiiviteetteihin, ja

jos mahdollisuuksia ei tarjota, kehitysvammaisilla voi olla vaikeuksia olla vuorovaikutuksessa yhteisön sisällä. Osallistuminen vapaa-ajan aktiviteetteihin parantaa ihmisten hyvinvointia, elämänlaatua, positiivisia asenteita ja sosiaalista vuorovaikutusta ja on välttämätöntä ihmisen toiminnalle. Ne myös mahdollistavat ystävyysuhteiden ja itsenäisyyden tunteen lisääntymistä. (Merrels ym. 2018.) Monet vammaiset ihmiset ovat yksinäisiä ja heiltä puuttuu läheisiä ystäviä siitä huolimatta, että kuuluvat johonkin yhteisöön ja säännölliseen toimintaan. Tärkeää olisi kiinnittää huomiota tuen merkitykseen sosiaalisten suhteiden kehittämisessä ja ylläpitämisessä. (Bigby ym. 2017.) Sosiaalisten kontaktien määrä ja laatu vaihtelee vammaisilla henkilöillä. Yksinolokin voi olla itse valittua ja itse toivottua. Sosiaaliset kontaktit ja ystäväverkot ovat tärkeitä hyvinvoinnin tukipilareita, ja aktiivisella osallistumisella yhteisölliseen elämään on erittäin paljon vaikutusta yleiseen tyytyväisyyteen ja hyvinvointiin. (Eriksson 2008, 160, 165.)

Puhuttaessa syrjäytymisestä, tulee miettiä, minkä suhteen tuota syrjäytymistä on tapahtunut ja miettiä kriittisesti elämisen normeja määrittävää ja yksilöitä yhdenmukaistavaa yhteiskuntaa. Kun halutaan ehkäistä syrjäytymistä, tulee sallia vaihtoehtoisia toimintatapoja ja elämäntapoja, joiden ei välttämättä tarvitse sijoittua normatiivisten odotusten muokkaamalle janelle. Vammaisen henkilön oma ääni ei välttämättä kuulu asumisyksikön tai omaisten puheissa. Sosiaalisen ulossulkemisen merkitykset erilaisissa sosiaalisista ryhmistä, kuten koulukaveripiireistä tai työyhteisöistä, ovat yleisiä vammaisten ihmisten elämässä. Ne ilmenevät esimerkiksi koulukiusaamisena tai sukulaista ja naapuruston kalseasta suhtautumisesta. Kielteisten asenteiden, syrjinnän ja kaltoinkohtelun merkitykset erilaisilla sosiaalisilla elämänalueilla ovat vaikuttaneet useiden vammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä elämään ja sosiaalisiin suhteisiin. Sosiaalinen osallisuus ja inklusio on tietoinen vammaispoliittinen tavoite, jossa pyritään syrjinnän ja ulossulkemisen ehkäisemiseen rakenteellisissa ja arkielämän tasolla. Omaehtoinen toiminta ja itsemääräämisoikeus päivän kulkuun ja arjen askareisiin nähden onnellistuttavat vammaisen henkilön elämää. Itsemääräämisoikeuden tarkasteleminen hyvinvoinnin ulottuvuuksilla on osoittanut, että suurimmat ongelmat vammaisten henkilöiden elinoloissa liittyvät sosiaalisiin suhteisiin. (Eriksson 2008, 172, 175–177.)

Digiosallisuudesta puhutaan, kun osallisuuden toteutuminen tapahtuu digitaalisessa ympäristössä. Se edellyttää riittäviä teknologisia taitoja ja osaamista sekä yksilöllistä tukea, mitkä ovat vammaisten kohdalla keskeisiä digiosallisuutta estäviä tekijöitä. Digiosallisuus tarkoittaa vapaaehtoista ja arjen sujuvuuden kannalta riittävän aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan, jossa hyödynnetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja palveluita. (Hänninen ym. 2021, 27, 36, 42.) Digitaal-

suus voi edistää ja estää osallisuutta sillä esimerkiksi laitteiden tai taitojen puute tekee siitä hankalaa tai jopa mahdotonta, mutta toisaalta etäyhteydet voivat mahdollistaa toimintaan osallistumiselle heille, joiden lähtöpaamiset voivat olla vaikeita. Digiosallisuus voi olla osalle tärkeää palveluiden äärelle pääsemiseksi tai etuuksien hakemiseksi, mutta se tarjoaa myös viihdettä, vertaiskontakteja, omien mielenkiinnon kohteiden parissa olemista ja yhteydenpitoa tärkeiden ihmisten kanssa. Pitkien välimatkojen alueella voidaan myös kehittää paikallista yhteisöllisyyttä ja ihmisten on mahdollista päästä mukaan toimintaan, joihin ei tulisi muutoin mentyä. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on oppimisen ja kehityksen perusta, jotka kehittyvät yksilön ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Sosiaalisten taitojen oppimiselle ja minäkuvan muodostumiselle luodaan perusta jo lapsuudessa, mutta kaikki aikuisikään ehtineet kehitysvammaiset eivät kuitenkaan ole saaneet riittävää ohjausta ja opetusta minäkuvan vahvistamisesta. Sosiaalisten taitojen opettaminen tukee itsenäistä selviytymistä. Sosiaalinen kanssakäyminen vaatii omien ja toisten oikeuksien ja tunteiden tiedostamista, kommunikaatiotaitoja sekä kykyä hoitaa ihmissuhteita, joita harjoitellaan, rohkaistaan ja vahvistetaan tarjoamalla tilaisuuksia yhteiseen toimintaan ja antamalla siihen tilaa. Luova toiminta tarjoaa ihmiselle keinon ilmaista itseään kehonsa, aistiensa ja tunteidensa avulla. Sen avulla myös kehitysvammaisia ihmisiä autetaan löytämään oma persoonallisuutensa, keskittymään, kokemaan ja tunnistamaan tunteita ja sitä kautta ymmärtämään myös itseään. (Kaski ym. 2012, 186–187, 199.)

Osallisuuden edistäminen ja toimijuuden vahvistaminen on sosiaali- ja kasvatusalalla keskeistä, jonka toteuttamisessa vaaditaan erityistä ammatillista osaamista. Se tarkoittaa taitoa ja kykyä vahvistaa ihmisten halua ja valmiuksia toimia omassa elämässään, fasilitoida arjen toimintaympäristöissä osallistavaa toimintaa sekä varmistaa osallisuuden kokemuksia. Osallisuuden edistäminen on pitkälti kyvykkyyden kasvattamista ja motivaation vahvistamista toimijuuteen ja muutoksen tekemiseen ja siihen tarvitaan myös ihmisen oma halu tehdä muutoksia. (Timonen-Kallio 2020, 6–7.)

Korona epidemian poikkeusajasta tehty selvitys kertoo kuinka tärkeää rutiinit ja sosiaaliset kontaktit ovat kehitysvammaisille. Lähes kaikki kehitysvammaiset kokivat korona epidemian aikana yksinäisyyttä sosiaalisten kontaktien vähentyessä. Struktuurin ja rutiinin puuttuminen taas aiheutti mielen-terveydellisiä haasteita. Elämänhallinta kärsi ja useammalla henkilöllä päihdeongelmat tai haastava käyttäytyminen lisääntyi. Toisaalta moni vastaajista kertoi, että arki on rauhoittunut ja tauko

normaalista toiminnasta antoi mahdollisuuden vaikuttaa oman ajan käyttöön ja digitaidot lisääntyvät. (Hakola, Klem, Lange, Peltonen & Rytönen 2021, 10.)

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää Tornion kaupungin kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa ja luoda kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnalle toimintamalli. Tavoitteena on lisätä kehitysvammaisten osallisuutta vapaa-ajan toimintoihin ja tukea sosiaalisten suhteiden luomista. Tällä hetkellä kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa aikuisille kehitysvammaisille ei ole tarjolla Torniossa, joten kyseessä on uuden palvelun kehittäminen.

Kehittämistyö toteutettiin yhteistyössä Tornion kaupungin vammaispalveluiden ja kehitysvammaispalveluiden kanssa ja se on osa Tornion kaupungin kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittämishanketta. Palvelumuotoilu valikoitui kehittämismenetelmäksi, koska haluttiin kehittää uutta palvelua, joka vastaa alueen asiakkaiden tarpeisiin. Tutkimuksellinen osuus näkyy tässä työssä tutkimusvaiheen asiakasymmärryksen kokoamisena työpajatyöskentelynä ja kehitysvammaisten asiakkaiden haastatteluna sekä arviointivaiheen palautekyselynä.

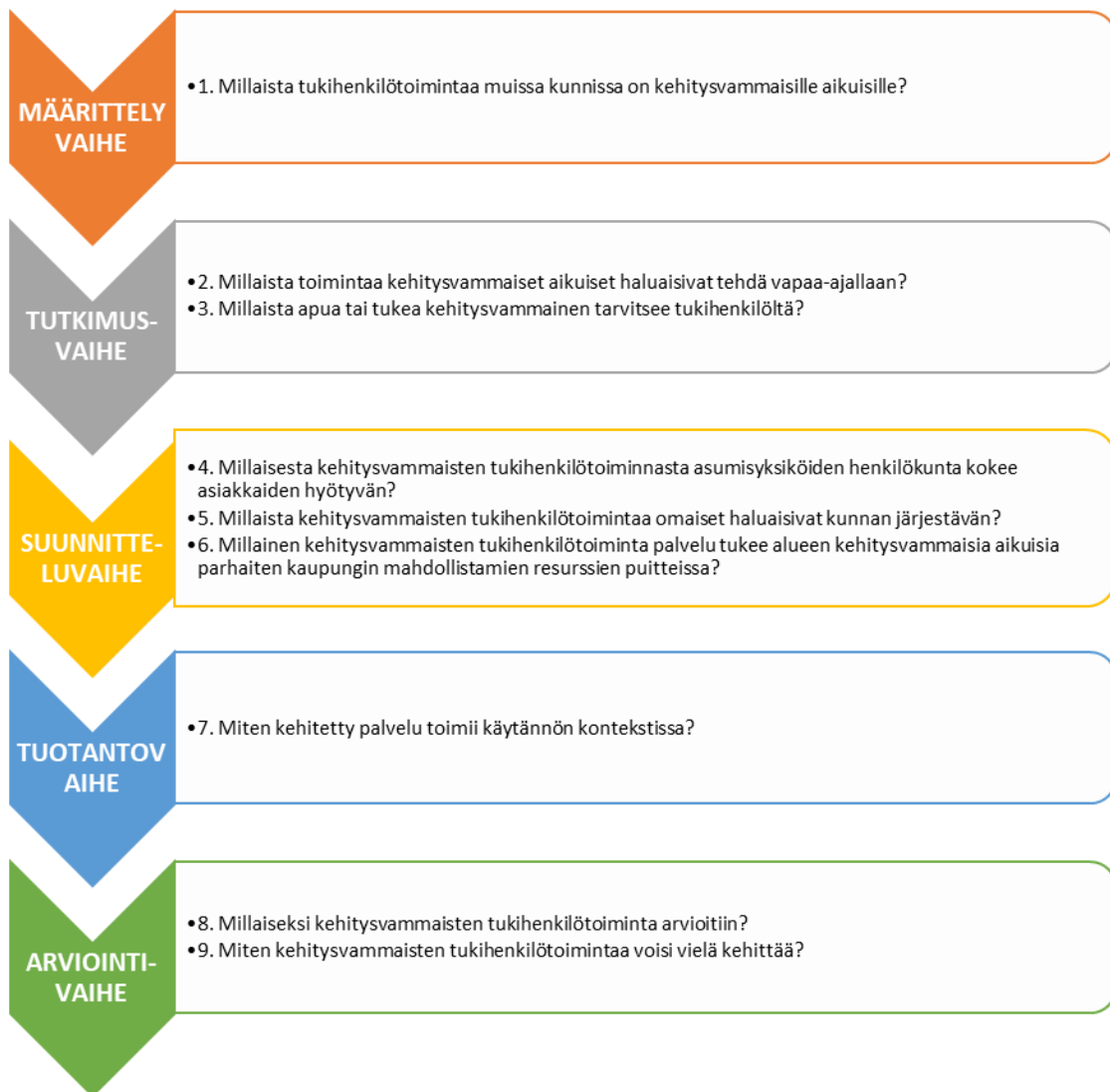
Kehittämistyötä varten koottiin ohjausryhmä, johon kuului Tornion kaupungilta perusturvajohtaja, vammaispalveluiden sosiaaliohjaaja, kehitysvammaispalvelujen esimies sekä hankkeeseen palkattu projektityöntekijä. Kehittämistyön aiheen suunnittelu alkoi loppuvuodesta 2020 ja kehittämistyö aloitettiin keväällä 2021. Projektityöntekijä toteutti suunnitelmallista toimintaa kesän 2021 ajan ja heinä-elokuun vaihteessa keräsimme palautekyselyn, jonka pohjalta toimintaa ja suunnitelmaa tarkistettiin sekä haettiin rahoitusta hankkeelle myös seuraavalle vuodelle 2022.

Kehittämistyö tehtiin palvelumuotoilun menetelmin ja tutkimuskysymykset ovat jaoteltuna vaiheittain tämän menetelmän mukaisesti. Palvelumuotoilun vaiheita ovat määrittely-, tutkimus-, suunnittelu-, tuotanto- ja arviointivaihe. (Tuulaniemi 2011, 127.) Opinnäytetyöprosessi palvelumuotoilun vaiheiden mukaisesti (KUVIO 1) ja tutkimuskysymykset palvelumuotoilun vaiheiden mukaan (KUVIO 2) on kuvattu seuraavissa kuvioissa.

KUVIO 1 Opinnäytetyöprosessi palvelumuotoilu vaiheiden mukaisesti

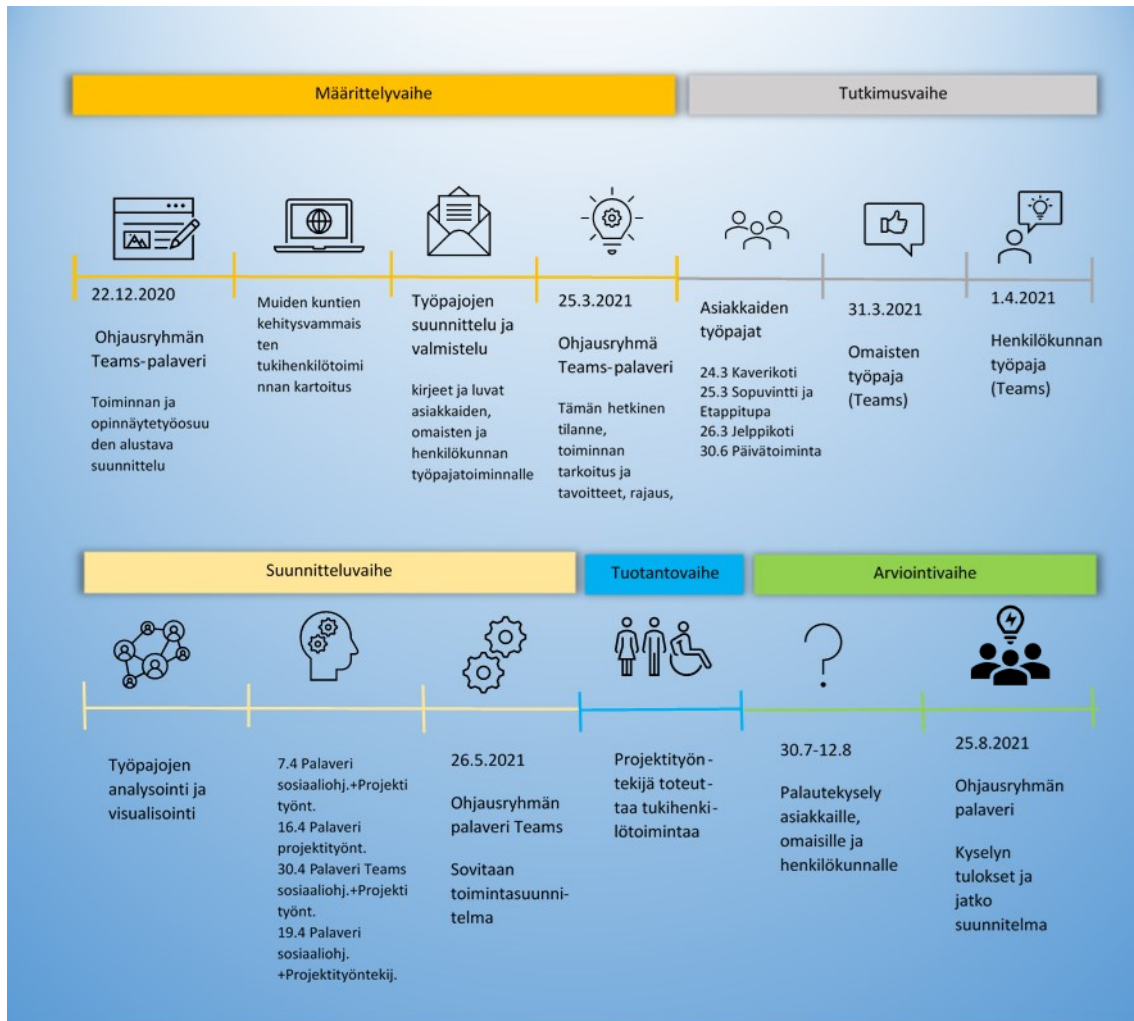
Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan käsite voidaan ymmärtää väljänä yleiskäsitteenä, jolla kuvataan tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyspaikkaa. Voidaan puhua kehittävästä tutkimuksesta, jossa ajattelun logiikka kulkee tutkimuksellisesta kysymyksenasettelusta ja metodologisista tarkasteluista kohti konkreettista kehittämistoimintaa. Tietoa tuotetaan käytännön kehittämisprosessien yhteydessä. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa kysymyksenasettelut nousevat käytännön toiminnasta ja rakenteista, ja siinä tavoitellaan konkreettista muutosta, mutta samalla pyritään perusteltuun tiedon tuottamiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 21–23.)

KUVIO 2 Tutkimuskysymykset palvelumuotoilun vaiheiden mukaan

4 PALVELUMUOTOILU MENETELMÄNÄ

Palvelumuotoilu on kehittämismenetelmä, jonka tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa palveluja yhteiskehittämisen keinoin ja kehittää yhdessä asiakkaiden ja sidosryhmien kanssa hyödyntäen visuaalisia ja käytännönläheisiä menetelmiä. Eri työmenetelmiä ja iteratiivista kehittämistä hyödyntäen luodaan asiakkaille sujuvia palvelupolkuja. Iteratiivisessa kehittämisessä ongelman tunnistaminen ja toiminta vuorottelevat eli ratkaisua ja vastausta parannetaan jatkuvasti kehittäen. Palvelumuotoilun asiakasymmärryksen ja käytännönläheisten työmenetelmien avulla muodostuu syvälistä ymmärrystä siitä, miten palveluja tulisi kehittää ja se tukee vahvasti sosiaali- ja terveysalan eettistä palvelutuotantoa. Aito yhteys ja vuorovaikutus asiakkaan kanssa tuottaa laadukkaampia palveluja ja on samalla kustannustehokas, kun palvelut vastaa täsmällisemmin asiakkaiden tarpeisiin. Prosessissa syntyy uusia ideoita, jotka johdattavat parempien konseptien äärelle ja pilotoinnin avulla nähdään, vastaako palvelu asiakkaiden tarpeisiin. Palvelumuotoilu on loistava työkalu osallisuuden ja toimijuuden edistämiseksi. (Ahonen 2017, 6–8, 34, 52, 55.) Tuulaniemi (2011) jakaa palvelumuotoiluprosessin seuraaviin vaiheisiin: määrittelyvaihe, tutkimusvaihe, suunnitteluvaihe, tuotantovaihe ja arviointivaihe. (Tuulaniemi 2011, 127.) Seuraavassa kuviossa (KUVIO 3) on kootuna palvelumuotoilun prosessin vaiheet aikajanalla.

KUVIO 3 Palvelumuotoilun prosessin vaiheet aikajanalla

4.1 Määrittelyvaihe

Määrittelyvaiheessa palvelun tuottava organisaatio määrittelee kehitysprosessin tavoitteet. Organisaatio määrittelee käytettävissä olevan budjetin ja kehitysprosessin aikataulun sekä kaikki prosessin toteuttamiseen ja onnistumiseen vaikuttavat tekijät tiedoksi palvelumuotoilijalle. Tätä alkuvaiheen tehtävänantoa kutsutaan myös brieffiksi (brief). Brieffiä voidaan tarkentaa vaiheittain määrittelyn aikana. Määrittelyvaiheeseen kuuluu myös benchmarking, joka on tutkimusta, havainnointia, vertailua, arviointia ja kiinnostusta muiden organisaatioiden toiminnasta. Käsitekarttaa voi käyttää ideoiden keräämiseen ja käsitteiden, sisältöjen tai asiakokonaisuuden hahmottamiseen, jäsentämiseen ja esittämiseen. (Tuulaniemi 2011, 132, 136–138, 140.)

Määrittelyvaiheessa organisaatiosta koottiin ohjausryhmä, johon kuului Tornion kaupungin työntekijöistä perusturvajohtaja, kehitysvamma palvelujen esimies ja vammais palvelujen sosiaaliohjaaja ja minä opinnäytetyöntekijä. Ohjausryhmään liittyi myös kehittämishankkeeseen valittu projekti työntekijä helmikuussa 2021. Tornion kaupunki oli saanut avustusta toiminnan kehittämiseen ja tukihenkilön/projektityöntekijän palkkaamiseen Vappu ja Oskari Yli-Perttulasäätiöltä vuodelle 2021. Opinnäytetyöni määrittelyvaiheessa kuvasin nykytilanteen ja määrittelin olemassa olevan tilanteen/ongelman, mietimme kohderyhmän ja resurssit sekä mietimme tavoitteet palvelulle eli tukihenkilötoiminnalle (LIITE 1). Kokosin myös muiden kuntien erilaisia toteutus muotoja kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta, jota kutsutaan myös bechmarkingiksi (LIITE 2).

4.2 Tutkimusvaihe

Tutkimusvaihe voidaan jakaa asiakasymmärrykseen ja strategiseen suunnitteluun. Asiakasymmärrys on yksi palvelumuotoilun kriittisimpiä vaiheita, ja siinä keskitytään keräämään ja analysoimaan suunnittelua ohjaavaa asiakastietoa. Palvelut suunnitellaan vastaamaan käyttäjien tarpeita ja toiveita, joten asiakkaiden todelliset tarpeet ja motiivit on erittäin tärkeää havaita ja tunnistaa. Tässä työssä käytettiin laadullista lähestymistapaa. Siinä pyritään ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa analyysin pääpaino on mielipiteiden ja osallistujien kokemusten syväluotauksessa. (Tuulaniemi 2011, 142–144.) Laadullinen tutkimus tulee pääsääntöisesti kysymykseen silloin, kun ilmiötä ei tunneta eli ei ole teorioita, jotka selittäisivät tutkimuskohteena olevaa ilmiötä. Laadullisella tutkimuksella pyritään saamaan ymmärrys ilmiöstä. (Kananen 2017, 32.)

Laadullisen tutkimuksen suunnitelmaa voidaan kuvata sanoilla joustava, avoin ja kehittyvä. Tutkimuksen tekijän on kuitenkin välttämätöntä tiedostaa mitä tutkii, miksi tutkii ja miten tutkii. Taustan rakentamisessa on oleellista tunnistaa tutkittava ilmiö ja perustella sen tutkimuksen tarve sekä pohdita aiheen merkityksellisyyttä käytännön toiminnan kannalta. Tutkimusta kannattaa perustella oman tutkimusaiheen tietoperustaan. Tutkimusidea on perusteltava myös menetelmällisesti, joka tarkoittaa, että on paneuduttava tutkimuksensa kohteena olevan ilmiön tutkimustraditioon. (Juvakka & Kylmä 2007, 41–45.) Tutkimustehtävät täsmentävät tutkimuksen tarkoitusta kysymysmuodossa ja voivat täsmentyä tutkimusprosessin aikana. Tutkimuksen tavoitteet viittaavat mitä tutkimuksella tavoitellaan sekä käytännön toiminnan että tieteen näkökulmasta. Ennen tutkimuksen toteutusta on mietittävä, miten aineisto kerätään ja analysoidaan. (Juvakka & Kylmä 2007, 53–54, 57.)

Palvelumuotoilussa tehdään asiakastutkimuksia, jotta löydetään kohderyhmälle merkityksellisiä asioita suunnittelutyön tueksi. Asiakastutkimuksen tuloksena on laaja määrä eri muodoissa olevaa tietoa tutkittavista, jonka jälkeen tutkimustietoa analysoidaan ja tulkitaan. Keskeisintä on, miten kerättyä tietoa käytetään hyväksi ja jalostetaan uutta palvelua miettiessä. Tutkimusvaiheessa voidaan tehdä samankaltaisuuskaavio, joka helpottaa tutkimustiedon jäsentelyä. Samankaltaisuuskaaviossa etsitään nimensä mukaisesti samankaltaisia teemoja ja aiheita, ja ryhmitellään ne yhteisten teemojen alle. Ryhmittely nostaa esiin käyttäjille olennaisia asioita ja siitä voidaan kerralla lukea kaikki käyttäjille merkitykselliset aiheet. (Tuulaniemi 2011, 153–154.)

Syvällisen ymmärryksen muodostaminen on tärkeää palvelumuotoilussa, joka tarkoittaa kokonaisvaltaisen ymmärryksen luomista ja käytäntöön soveltamista. Asiakas on palveluntuottamisen ja tarjoamisen ytimessä ja hän on syy, miksi palvelua tuotetaan. Laadukkaassa palvelussa on huomioitu asiakkaiden tarpeet monipuolisesti ja toiminnasta on karsittu turhat. Näin yhdistetään laadukas ja kustannustehokas palvelu. (Ahonen 2017, 84.)

Tutkimusvaiheessa pidin työpajoja kehitysvammaisille asiakkaille ja haastattelin heitä sekä pidin etätyöpajan asumisyksiköiden henkilökunnalle. Omaisten työpaja peruuntui osallistujien puuttuessa. Ainoastaan yhden omaisen kanssa kävimme sähköpostikeskustelun. Seuraavassa kappaleessa kuvaillaan tarkemmin laadullisen aineiston keruu ja analyysi.

4.2.1 Laadullinen aineiston keruu ja sisällönanalyysi

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä usealla eri menetelmällä, esimerkiksi haastatteleamalla, havainnoimalla, videoimalla sekä kirjallisilla aineistoilla. Aineistonkeruussa on yleensä läheinen kontakti tutkimuksen osallistujiin ja siksi tutkimuksen etiikan ja eettisyyden arviointi ovat keskeisiä asioita. (Juvakka & Kylmä 2007, 27.) Asiakasymmärryksen keräämisvaiheessa työpajatyöskentelyissä käytin laadullisen tutkimuksen lähestymistapaa ja aineisto kerättiin työpajoissa haastatteluilla ja haavekartoilla. Aineisto analysoitiin sisällön analyysin periaattein.

Laadullisessa tutkimuksessa osallistujia on yleensä vähän ja tutkimukseen osallistuvien määrää ei välttämättä pystytä päättämään tarkkaan etukäteen. Laadullisen aineiston pyrkimys on kerätä mahdollisimman rikas aineisto tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä, jolloin tutkimus kohdentuu ilmiön laatuun, ei määrään, eikä sillä pyritä ilmiön yleistettävyyteen. Osallistujamäärä on arvioitava

aina tapauskohtaisesti. (Juvakka & Kylmä 2007, 27.) Kehittämistyössäni osallistujien määrää ei voitu arvioida tarkalleen etukäteen. Tarkoitus oli saada mahdollisimman kattava ja monipuolinen aineisto, joka tukisi palvelun kehittämistä.

Aineiston keruun, käsittelyn ja analyysin tarkka toisistaan erottaminen on joskus mahdotonta, sillä aineiston keruun aikana tapahtuu jo aineiston käsittelyä, aineistojen tallentamista ja jopa sen analyysia. Aineiston keruun yhteydessä kertyy monenlaista tietoa varsinaisen tutkimusaineiston lisäksi. Puhtaaksikirjoittamisesta puhutaan silloin, kun tutkimusaineisto käännetään tekstiksi. Kun aineisto on kerätty ja kirjoitettu tekstiksi, se täytyy analysoida. Sisällönanalyysillä tavoitteena on tuottaa tietoa tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä kerätyn aineiston avulla. (Juvakka & Kylmä 2007, 110, 112.) Kynkään ym. (2011) tekemän tutkimuksen mukaan sisällönanalyysia käytettiin eniten laadullisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysiä käytettiin eniten tutkimuksissa, joiden tarkoituksen oli kuvata/kuvailla. (Kyngäs, Elo, Pölkki, Kääriäinen & Kanste 2011, 3, 10.)

Sisällönanalyysillä voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti ja sitä käytetään kuvailemaan tutkittavaa ilmiötä. Sen avulla voidaan muodostaa tutkittavaa ilmiötä kuvaavia kategorioita, käsitteitä tai käsitekartta, joiden avulla esitetään käsitteiden hierarkia ja mahdolliset suhteet toisiinsa. Sisällönanalyysissä tutkija pelkistää aineiston ja muodostaa siitä käsitteet, jotka kuvaavat luotettavasti tutkittavaa ilmiötä. Sisällönanalyysi voidaan tehdä induktiivisesti tai deduktiivisesti. Induktiivisesti tehty sisällönanalyysi tarkoittaa, että edetään aineiston ehdoilla. Deduktiivisessä analyysissä aikaisemman tiedon perusteella tehdään analyysirunko, johon sisällöllisesti sopivia asioita etsitään aineistosta. Sisällönanalyysin tulos voidaan kvantifioida eli laskea kuinka monta kertaa käsitteen sisältämä asia ilmenee aineistossa. (Kyngäs ym. 2011, 2.)

Käytin työpajatyöskentelyn analysoinnissa induktiivista sisällön analyysiä, jossa aineisto puretaan ensin osiin ja sisällöllisesti samankaltaiset osat yhdistetään. Sen jälkeen aineisto tiivistetään kokonaisuudeksi, joka vastaa tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimustehtäviin. Oleellista on aineiston tiivistyminen ja abstrahoituminen eli analyysin avulla pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tiivistetyssä muodossa. (Juvakka & Kylmä 2007, 113.) Opinnäytetyössäni tein palvelumuotoilussakin käytetyn samankaltaisuuskaavion kyseisellä sisällönanalysointi menetelmällä eli kokosin kehitysvammaisten haavekartoista ryhmiä (KUVIO 8) sekä kokosin henkilökunnan ja omaisen toiveet kuvioksi (KUVIO 10). Sisällön analyysiä käytin myös arviointivaiheessa palautekyselyn analysoinnissa. Kokosin palautteista tiedot siitä, millaiseksi toiminta arvioitiin (KUVIO 20) ja miten sitä toivottiin kehitettävän (KUVIO 21).

4.2.2 Kehitysvammaisten asiakkaiden työpaja

Opinnäytetyössäni selvitin asiakkaiden tarpeita ja toiveita työpajatoiminnalla ja haastattelulla. Haastattelu on hyvä vaihtoehto tutkimuksen tiedonkeruulle silloin kuin tutkimuksiin osallistuu henkilöitä, joilla on fyysisiä rajoitteita tai ovat lukutaidottomia. Haastattelututkimuksessa tärkeää on luottamus ja puhua yhteistä kieltä tutkittavan kanssa. Haastattelutilanteessa on huomioita, että haastateltava ymmärtää kysymykset ja käsitteet. Käytin puolistrukturoitua haastattelua, jossa kysymykset ovat etukäteen määritellyt, mutta vastaaminen on vapaampaa kuin strukturoidussa haastattelussa. (Puusa 2020.)

Työpajatoiminta koostui kehitysvammaisista asiakkaista ja siinä keskusteltiin, millaisia toiveita ja haaveita asiakkailla olisi tukihenkilötoiminnalle sekä harrastus- ja vapaa-ajantoiminnalle sekä millaisia tuen tarpeita heillä on osallistumiselle. Korona epidemian ja kokoontumisrajoitusten vuoksi emme pystyneet kokoamaan työpajoja yhdistämällä asiakkaita eri asumisyksiköistä. Päädyimme siis tekemään eri työpajat eri asumisyksiköistä ja päivätoiminnan asiakkaista (vanhempien luona asuvat), joten työpajoja tuli yhteensä viisi. Neljästä eri asumisyksiköstä (n=13) sekä päivätoiminnan asiakkaista (n=3). Yhteensä haastateltavia kehitysvammaisia oli 16. Asiakkaat valikoituivat ryhmiin keskustelemalla alueen palvelukeskuksen henkilökunnan ja vammaispalveluiden sosiaaliohjaajan kanssa siitä, kenellä olisi heidän näkemyksensä perusteella suurin tarve tällä hetkellä tukihenkilötoiminnalle, jonka jälkeen asiakkailta kysyttiin suostumusta kehittämistyöhön osallistumiseen.

Henkilökunnan etätyöpajaan kutsuttiin asumisyksiköiden tiimin vastaavat ohjaajat ja omaisten etätyöpajaan kehitysvammaisten työpajatoimintaan osallistuvien asiakkaiden omaisia. Kehitysvammaispalveluiden esihenkilön toive oli, että työpajaan osallistuisi tiimin vastaavat ohjaajat, jotka tuovat työpajaan muiden tiimiläistensä jäsenten ajatukset. Yhteensä tiimivastaavia osallistui neljä. Omaisten työpaja peruuntui, koska osallistujia ei ilmaantunut. Yksi omainen osallistui vastaamalla kysymyksiin sähköpostitse, jossa hän vastasi samoihin kysymyksiin kuin etätyöpajassakin oli tarkoitus käydä läpi. Omaisille ja henkilökunnalle lähetettiin työpajoista kirjeet (LIITE 3 & LIITE 4), joissa kerrottiin kehittämistoiminnasta. Kehitysvammaisilta asiakkailta asumisyksiköiden ohjaajat tai projektityöntekijä kysyi henkilökohtaisesti halukkuutta osallistua kehittämistyöpajoihin. Myös päivätoimintojen kotona-asuville valituille asiakkaille lähetettiin työpajoista erillinen kirje omaisten kirjeen mukana (LIITE 5), jossa tiedusteltiin halukkuutta osallistua kehittämistyöhön. Asiakkailta kerättiin allekirjoitettu suostumus (LIITE 6) tutkimukseen osallistumisesta sekä heidän omaisiltaan pyydet-

tiin suullinen lupa. Kehitysvammaisten omaisilta ei kerätty kirjallista suostumusta kehitysvammaisten asiakkaiden osallistumisesta työpajatoimintoihin, koska asiakkailla on itsemääräämisoikeus ja mahdollisuus itse vaikuttaa osallistumiseensa. Asiasta keskusteltiin kehitysvammapalveluiden esimiehen kanssa. Kuitenkin päädyttiin pyytämään suullinen suostumus omaisilta.

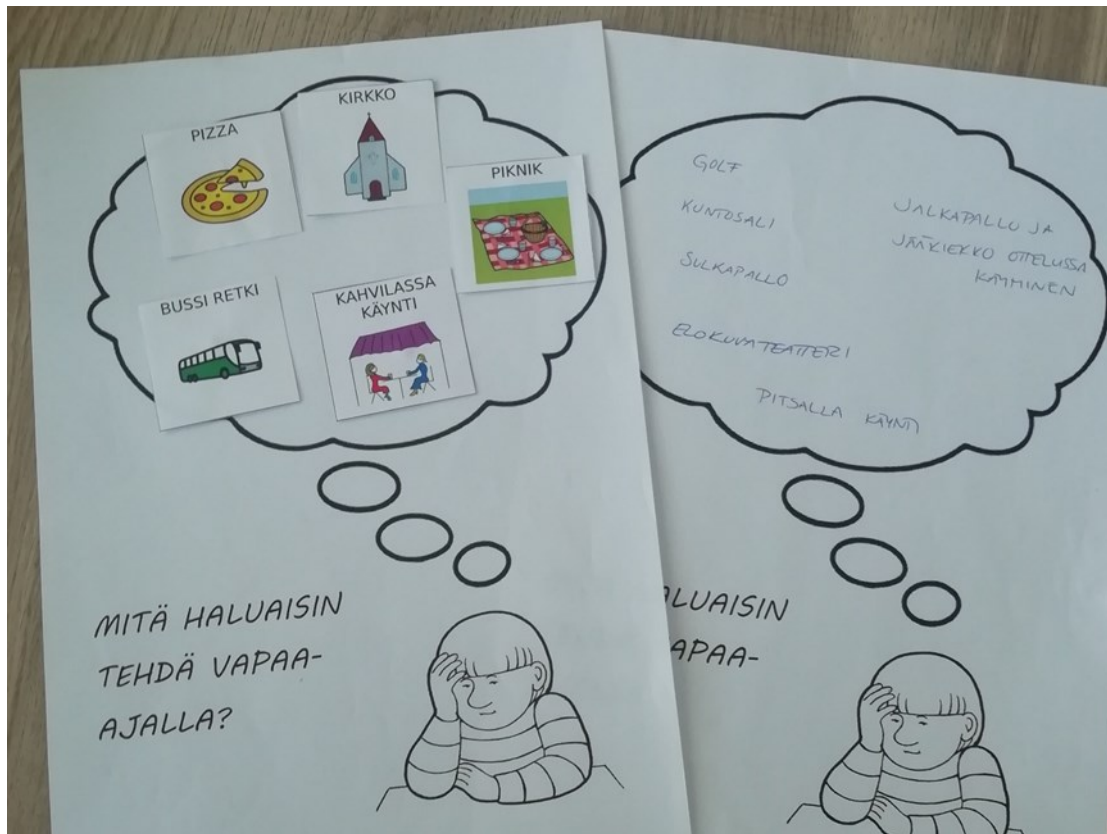
Päätin toteuttaa asiakkaiden työpajat käyttäen apuna kartta-työvälinettä, joka on yksi tapa kerätä tietoa yksilökeskeisessä elämänsuunnittelussa. Yksilökeskeisessä elämänsuunnittelussa tehdään näkyväksi henkilön omia ajatuksia elämästään ja kehitysvammaista henkilö tuetaan löytämään oma tapa ja tyyli elää ja ottaa enemmän vastuuta oman elämänsä suunnittelusta. Lähi-ihmisten tehtävänä on tukea ja etsiä keinoja, joiden avulla hänen oma äänensä ja mielipiteensä saadaan esiin. Tärkeitä asioita ja unelmia voi selvittää erilaisten työskentelytekniikoiden avulla, kuten kartatyyökalu. (Verner 2014a.) Kartta voi olla esimerkiksi kokoelma lehdestä leikattuja kuvia, piirroksia tai valokuvia ja niiden avulla voidaan kuvata mm. toiveita, vapaa-aikaa, henkilön vahvuuksia tai pelkoja. Työskentelyn ydin on saada tietoa siitä, mitä henkilö elämästään ajattelee. Kartta-työväline on positiivinen tapa kerätä tietoa ja voimaannuttaa kehitysvammaista henkilö kertomaan itselle tärkeistä asioista. (Verner 2018.) Vapaa-ajan kartan avulla voidaan tuoda lisää mahdollisuuksia elämänsisällön rikastuttamiseen ja suunnittelutyössä apuna oleva henkilö voi auttaa tuoman esille eri vaihtoehtoja (Verner 2014b).

Kehitysvammaisilla on usein jonkinasteisia ongelmia puheen ymmärtämisessä tai puheen tuotossa, joten puhetta tukevaa ja korvaavaa kommunikointia (AAC) voidaan käyttää puhutun kielen täydentämiseksi, tukemiseksi tai korvaamiseksi. AAC tulee englanninkielisistä sanoista Augmentative and Alternative Communication. Näitä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä on yleensä eleet, viittomat ja erilaiset kuvat. (Verner 2021c.) Käytin kuvakommunikaatiota kehitysvammaisten kanssa työpajatyöskentelyssä sekä palautekyselyssä.

KUVIO 4 Kuvakommunikaatio kartta vapaa-ajan toiminnoista

Kokosin haavekarttatyöpajaan valmiiksi kuvakommunikaatiokuvia erilaisista vapaa-ajan toiminnoista ja mahdollisista haaveista mitä asiakkailla voisi olla Papunetin kuvakommunikaatio-ohjelmalla (<https://papunet.net/materiaalia/kuvatyokalu>) (KUVIO 4). Olin tietoinen, että kaikkia kuvia on mahdotonta ennakoida etukäteen, sillä jokaisella on yksilölliset haaveet ja toiveet. Oli siis mahdollista kirjoittaa tai käyttää kuvia apuna. Osa asiakkaista käyttivät kuvia vain ajatuksen tukena, ja kirjoittivat tai minä kirjoitin heidän toiveestaan paperille asiat (KUVIO 5). Mukana työpajoissa minulla oli apuna projektityöntekijä, joka avusti asiakkaita tarpeen mukaan. Tämä oli erittäin hyvä asia, sillä asiakkaat tarvitsivat jopa enemmän henkilökohtaista apua kuin mitä olin etukäteen ajatellut. Työpajoihin osallistui 1–4 asiakasta. Kun osa asiakkaista kävi läpi kuvien avulla erilaisia aktiviteetteja, haastattelin yksilöllisesti jokaista asiakasta (LIITE 7). Yhdessä asumisyksikössä asiakkaat eivät halunneet ryhmämuotoiseen työpajaan, joten heidän luonansa kävimme henkilökohtaisesti.

KUVIO 5 Haavekartta

4.2.3 Henkilökunnan ja omaisten työpajat

Opinnäytetyöni tutkimusvaiheessa oli tarkoitus ideoida uusia palvelumalleja asiakkaiden lisäksi myös henkilökunnan ja omaisten kanssa. Ahonen (2017) puhuu unelmoinnista. Unelmoinnissa piirretään pilvi paperille ja osallistajat lisäävät omia ajatuksiaan sen ympärille (Ahonen 2017, 91). Tämä oli ajatuksenani, kun päätin toteuttaa Teams yhteyden kautta etätyöpajan kehitysvammaisten asiakkaiden (työpajoihin osallistuneet) omaisille ja oman työpajan asumisyksiköiden henkilökunnalle (tiimien vastaaville). Kokosin Padlet-ohjelmalle kysymyksiä, joiden kohdalle jokainen pystyi omalta koneeltaan käydä kirjoittamassa ajatuksensa aiheesta nimettömästi.

Omaisten etätyöpaja ei toteutunut, mutta yhden omaisen kanssa kävimme sähköpostitse keskustelua samojen kysymysten äärellä. Henkilökunnan etätyöpajan alussa kerroin opinnäytetyöprosessista ja siitä, että tietoja tullaan käsittelemään luottamuksellisesti ja osallistuminen on vapaaehtoista. Esittelin myös kehittämistyön tarkoitusta ja tavoitteita sekä alustin aihetta kuviolla (KUVIO 6), johon olin koonnut ajatuskarttaan asioita mitä tukihenkilötoiminta voisi pitää sisällään. Tämän

tarkoitus oli johdatella aiheeseen. Työpajassa keskustelimme kysymys kerrallaan aiheesta, ja työntekijät saivat kirjoittaa padletille ajatuksensa. Henkilökunnan työpajassa oli mukana myös projekti-työntekijä ja vammaispalveluiden sosiaaliohjaaja, jotta henkilökunta voi halutessaan esittää kysymyksiä Tukihenkilötoiminnan kehittäminen torniolaisille kehitysvammaisille -projektista myös heille.

KUVIO 6 Ajatuskartta tukihenkilötoiminnasta

4.3 Suunnitteluvaihe

Suunnitteluvaiheessa kerätään mahdollisimman paljon ratkaisuehdotuksia kehittämisen kohteena olevaan ongelmaan. Ideoista käyttökelpoisimpia kehitetään ja niistä rakennetaan palvelukonsepteja. Visualisoimalla eli piirtämällä suunnitelmasta kuvan muotoilija luo yhteistä ymmärrystä kehitettävästä asiasta. (Tuulaniemi 2011, 180, 186.)

Suunnitteluvaiheessa kokosin tutkimusvaiheen tulokset ja esittelin ne visuaalisesti ohjausryhmälle power point esityksenä. Tulosten perusteella olin koonnut kaksi erilaista ratkaisuehdotusta esitettäväksi ohjausryhmälle. Ohjausryhmässä keskustelimme tuloksista ja ratkaisuvaihtoehdoista sekä päätimme toimintasuunnitelman, jota lähdetään toteuttamaan.

4.4 Tuotantovaihe

Tuotantovaiheessa kehitetty palvelu viedään asiakkaiden testattavaksi käytäntöön. Tarkoituksena on saada tietoa palvelun toiminnasta ja asiakkaiden kokemuksista kehitettävänä olevasta palvelusta. On tärkeä saada myös tietoa organisaatiolle kehittämistyön jatkamisen suhteen. Palvelu on

jatkuvaa kehittämistä ja on tärkeä arvioida lisätarpeita, mahdollisuuksia, kannattavuutta jne. (Tuulaniemi 2011, 230, Ahonen 2017, 96.) Mitä varhaisemmassa vaiheessa palvelua testataan, sitä pienempiä resursseja on ehditty käyttää ja mikäli näyttää ettei palvelua kannata tarjota, sen poistaminen ei ole taloudellisesti niin raskasta. Testaus on siis hyvä, jotta tiedetään, toimiiko palvelu vai ei. (Ahonen 2017, 97.)

Kehittämistyön käytännön kokeilun toteutti projektityöntekijä, joka oli palkattu hankkeeseen. Hän aloitti toiminnan suunnitelman mukaisesti ja toteutti sitä heinäkuun loppuun saakka. Projektityöntekijä teki 80% työaika ja työhön kuului erilaisten ryhmien suunnittelu ja ohjaus, yksilötapaamiset, asumisyksiköiden avustuspäivät, tukihenkilötoiminnan kehittäminen ja koordinoiminen useiden sidosryhmien kanssa sekä vapaaehtoistoiminnan kehittäminen. Sidosryhmiin kuului seurakunta, Meän Talo (avoin kohtaamispaikka ja vapaaehtoiskeskus torniolaisille), alueen oppilaitoksia, kirjasto ja 4H-yhdistys. Projektityöntekijä kirjasi toteutuksen aikana omia huomioita ja muistiinpanoja palvelun toimivuudesta ja yhteistyöstä eri tahojen kanssa, jotka hän on koonnut raporttiin. Raporttia ei ole yleisesti julkaistu, mutta olen käyttänyt sitä lähteenä tässä tehtävässä.

Projektityöntekijän raportin mukaan ryhmätoimintaa oli ollut tukihenkilötoiminnan aikana seuraavanlaista: nettikerho, sählyryhmä, retki kotieläinpuistoon, pihapeliturnaus asumisyksikön pihalla, seurakunnan tapahtumiin osallistuminen ja kirjastoryhmä. Yksilötoimintana oli ollut myös monenlaista yksilöllistä toimintaa, kuten asiointia, yhdessä oloa, ruoan laittoja ja tapahtumiin osallistumista. Asumisyksiköiden kanssa projektityöntekijä sopi ajankohdat, jolloin olisi kulloinkin asumisyksiköiden asiakkaiden käytettävissä. Eri asumisyksiköissä hyödynnettiin tätä eri tavoin, osan kanssa tehtiin yksilöllistä toimintaa, kuten ulkoilua ja asiointia ja toisten kanssa ryhmätoimintoja, kuten yhteisiä pitsa ja leffailtoja. Vammaispalveluun oli tullut kevään ja kesän 2021 aikana kehitysvammaisilta nuorilta 7 henkilökohtaisen avun hakemusta, joista 5 oli ohjautunut tukihenkilötoiminnan piiriin. (Maunu 2021.)

4.5 Arviointivaihe

Arviointivaiheessa kehitettävän palvelun onnistumista arvioidaan. Yleisin keino on asiakastytyväisyyden mittaaminen. Arvioinnin perusteella kehittämistä joko jatketaan edelleen tai lähdetään juurruttamaan sitä asiakkaiden saataville. (Tuulaniemi 2011, 147, Ahonen 2017, 104.) Strukturoitukysely on kvantitatiivisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä, mutta niitä voidaan käyttää myös

kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Strukturoitukysely muodostuu eksakteista kysymyksistä, jotka on varustettu vastausvaihtoehdoilla. Strukturoituja kysymyksiä käytetään kyselyssä, jota voidaan toteuttaa kyselylomakkeella myös mielipiteiden keräämiseen. Strukturoidut kysymykset mahdollistavat vastausten vaihtoehtojen määrien laskemisen. Laskeminen kuuluu tyypillisesti kvantitatiivisen tutkimuksen piiriin, mutta se ei ole poissuljettu vaihtoehto kvalitatiivisessa tutkimuksessakaan. Avoimet kysymykset tuottavat enemmän ja laajempaa tietoa ja ymmärrystä. (Kananen 2017, 93, 98.)

Opinnäytetyöni arviointivaiheessa keräsimme palautetta palautekyselyllä kehitysvammailta henkilöiltä, heidän omaisiltaan ja henkilökunnalta palvelun toimivuudesta. Palautekyselyt lähetettiin/annettiin 31 kehitysvammaiselle asiakkaalle, joista 14 asiakasta vastasi kyselyyn. Henkilökunnan kyselyyn olisi voinut vastata 17 työntekijää työvuorolistojen mukaan, joista 7 vastasi kyselyyn. Omaisten palautekyselyn tarkkaa lukumäärää ei ole tiedossa, koska henkilökunta huolehti kyselyt omaisille. Omaisten palautekyselyihin tuli 2 vastausta. Tein erillisen palautekyselylomakkeen kehitysvammaisille asiakkaille (LIITE 8), ja toisen kyselyn omaisille ja henkilökunnalle (LIITE 9). Päädyin tähän, koska monet kehitysvammaiset asiakkaat eivät osaa lukea tai tarvitsevat muuten yksinkertaisen ja selkokielisen tai kuvakommunikaatiolla varustetun kyselyn, kun taas omaisilta ja henkilökunnalta voin kysyä moniulotteisempia kysymyksiä. Kehitysvammaisille asiakkaille muotoilin kysymykset mahdollisimman yksinkertaiseen muotoon ja käytin apuna kuvakommunikaatiota, jotta mahdollisimman moni asiakas kykenisi kyselyyn vastaamaan. Asiakkaat saivat vastata kyselyyn itsenäisesti tai yhdessä omaisten, asumisyksikön henkilökunnan tai tukihenkilön avulla. Kyselyllä pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin, onko toimintaan oltu tyytyväisiä ja miten toimintaa voitaisiin vielä kehittää.

Kyselylomakkeen laadinnassa yleensä kannattaa aloittaa kysymyksillä, joihin on varmasti helppo vastata ja laittaa kysymykset loogiseen järjestykseen. On mietittävä, laaditaanko kysymyksiin valmiit vastausvaihtoehdot (strukturoitu kysymys) vai avoin kysymys. Puoliavoimeen kysymykseen voidaan yhdistää strukturoitu ja avoin osuus eli ensin voidaan esimerkiksi kysyä jotakin vastausvaihtoehtoilla kyllä/ei ja pyytää perustelemaan avoimella kysymyksellä. Strukturoitujen kysymysten vastausvaihtoehtojen tulee yleensä aina olla toisensa poissulkevia. Lomakkeeseen on hyvä merkitä mahdollisimman yksityiskohtaisia vastausohjeita, jotta vastaajille ei jää epäselväksi, kuinka toimia. Kaikkia kysymyksiä ei myöskään ole pakko kysyä kaikilta vastaajilta, mutta tällöin on ilmoitettava selkeästi mihin kukaanenkin vastaa. En osaa sanoa", "en tiedä", "vaikea sanoa" tai "en halua

sanoa" -vaihtoehtojen käyttöön ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita, mutta niitä ei kuitenkaan kannata tarjota vastaajille liian herkästi. Usein on myös järkevää sisällyttää monivalintakysymysten viimeiseksi kohdaksi "muu, mikä" -vaihtoehto. Tällöin vastaaja pääsee "sanomaan sanottavansa" sellaisesta asiasta, jota hänen mielestään olisi pitänyt kysyä kysymyksessä tai kertomaan syystä tai toisesta täysin vastauskaalasta poikkeavan vastauksen. (KvantiMOTV 2010.) Omassa kyselyssäni käytin en osaa sanoa tai en tiedä vaihtoehtoja, jotta asiakkaat, jotka eivät ymmärrä kysymystä, voivat valita kyseisen vaihtoehdon.

Omaisille ja henkilökunnalle suunnattuun kyselyyn käytin strukturoituja ja avoimia kysymyksiä. Kysely tehtiin kirjallisena, johon jokainen pystyi vastaamaan omalla ajallaan. Kysymyksiä oli yhteensä 11, joista kaksi viimeistä kysymystä oli suunnattu vain asumisyksiköiden henkilökunnalle. Vastausvaihtoehtoista 8 oli strukturoituja ja 11 avointa vastausvaihtoehtoa. Yhteen kysymykseen pyydettiin myös perusteluita vaihtoehdon valinnan jälkeen. Molempien kyselyiden mukaan laitoin saatekirjeen, jossa kerrottiin mihin tietoa kerätään (LIITE 10, LIITE 11). Kysymyksillä pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin, onko toimintaan oltu tyytyväisiä ja miten toimintaa voitaisiin vielä kehittää.

5 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

5.1 Määrittelyvaiheen tulokset

Kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa on järjestetty eri tavalla eri puolilla Suomea, kaikissa kunnissa varsinaista kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa ei ole lainkaan. Perehdyin Suomen tilanteeseen etsimällä tietoa internetin välityksellä eri kaupunkien nettisivujen kautta. Tietoa etsiessäni huomasin, että osassa kunnista tukihenkilötoiminta on järjestetty enemmän vapaaehtoisverkostojen kautta ja toisissa kunnan järjestämä toimintana, samalla tavoin kuin henkilökohtainen apu. Päädyin tarkastelemaan lähemmin seuraavien alueiden nettisivuja; Helsinki, Kainuun sote, Raasepori, Päijät-Häme ja Sote Akseli. Vapaaehtoistoimintaa tarkastelin Vares verkostoa Pohjois-Pohjanmaalta, TampereMissio Tampereelta, Kehitysvammaistentuki 57ry Helsingistä, Tukiliiton Best Buddies Jyväskylästä ja Tampereelta, vapaaehtoistyönkeskus Neuvokas Rovaniemeltä sekä Ystäväkortti-toiminta Länsi- ja keskiSuomen kaupungeissa. Tuloksista on koottu taulukko (LIITE 2).

Kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa on järjestetty eri lakien perusteella eri kunnissa; kehitysvammalain-, vammaispalvelulain- ja Torniossa sosiaalihuoltolain mukaan. Tarkoitus on hyvin samanlainen eri kunnissa eli lisätä mahdollisuuksia osallistua harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin, sosiaalisten suhteiden ja osallisuuden tukeminen ja itsenäisen selviytymisen tukeminen. Osassa kuntia tapaamisten määrä oli jaoteltu 1–4 tapaamista/kk kotona asuville kehitysvammaisille ja asumisyksikössä asuville 1–2 tapaamista/kk tai määrä oli annettu tunteina 10-15h/kk. Kustannukset olivat hieman erilaisia eri kunnissa, mutta palkkio maksettiin toteutuneiden tuntien mukaan. Missään tarkastelemassani kunnassa ei ollut kunnan omana toimintana järjestettyä yksilö- tai ryhmämuotoista toimintaa. Osassa kuntia oli aktiivinen vapaaehtoistyön verkosto ja sen kautta erilaista toimintaa, josta kokosin taulukon alareunaan erilaisia toimintamuotoja.

Vapaaehtoistoimintoja kartoittaessa kehitysvammaisten tuki57ry. järjesti Ystävätupa toimintaa, josta nousi ajatus avoimelle kohtaamispaikalle myös Torniossa osana tätä projektia. Asiasta on tehty myös tutkimusta, että avoimet kohtaamispaikat lisäävät osallisuutta. Tutkimuksen mukaan osallisuus vahvistuu arkisten kokemusten kautta ja kohtaamisten tulisi olla luonteva osa arkista

elämää. Avointen tilojen suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota vuorovaikutuksen laatuun. Koh-
taamispaikkoja ei tule rajata erityisille kohderyhmille, vaan niiden tulee olla moniarvioisia. (Nousi-
ainen 2021, 163.)

Ohjausryhmän kokoontumiset järjestettiin Teams-yhteyden välityksellä, koska vallitsevan korona
epidemian vuoksi pyrimme välttämään lähikontakteja. Ohjausryhmässä päätettiin kohderyhmäksi
torniolaiset aikuiset kehitysvammaiset. Ikärajausta ei haluttu tehdä sen tarkemmin, jotta se ei rajai-
sia palvelun ulkopuolelle sen takia ketään. Tornion kaupungin toiminta-ajatus on ”Onnellisten asuk-
kaiden, uudistuvien palveluiden ja menestyvien yritysten vetovoimainen kaupunki”, jonka innoitta-
mana tavoitteeksi muotoutui: Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tuettavan toi-
mintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen. Tarkoitus on lisätä mahdollisuuksia osallistua erilaisiin
harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin sekä tukea sosiaalista vuorovaikutusta, ystävyyssuhteita ja
arkielämän toimintakykyä. Resursseina oli hankerahoilla palkattu projektityöntekijä tukihenkilöksi
80% työajalla. Ohjausryhmässä keskusteltiin myös siitä, että mahdollisesti projektin jälkeen kehi-
tysvammaisuuksiin voitaisiin palkata täyspäiväisesti työntekijä harrastus- ja vapaa-ajantoimintoja
varten, koska se voisi olla pitkällä tähtäimellä edullisempi ratkaisu, mikäli se näyttäytyy tarpeel-
liseksi ja hyväksi vaihtoehdoksi projektin jälkeen. Ohjausryhmän jäsenistä olisi myös tärkeää, että
asumisyksiköiden henkilökuntaa osallistettaisiin mukaan erilaisiin vapaa-ajan toimiin, koska se
kuuluu myös palveluasumisessa annettaviin palveluihin. Projektityöntekijä voi projektin aikana olla
toiminnan alulle paneva henkilö ja suunnitelmallisen toiminnan kehittäjä, mutta toivon mukaan toi-
minta jäisi elämään yksiköihin aktiivisesti projektin jälkeen. Tukihenkilötoiminnan määrittelystä ku-
vasin asiat taulukkoon (LIITE 1).

Torniossa kehitysvammaisia asiakkaita on reilusti yli 200, joista 15–49-vuotiaita on noin 140. On
kuitenkin vaikea arvioida kokonaisuutta, koska palveluissa on monenlaisella diagnoosilla olevia
asiakkaita ja asiakkuudet voivat levätä vuosia, mutta taas nousta tarve palveluille myöhemmin.
(henkilökohtainen tiedonanto, sähköposti 6.5.2021.) Kehitysvammaisten asumista ja asumisen tu-
kipalveluja järjestetään Torintienoon palvelukeskuksessa, joka sijaitsee keskustassa lähellä palve-
luita. Torintienoon palvelukeskuksessa on kaksi autettua asumisyksikköä, Kaverikoti (12 asukasta)
ja Jelppikoti (9 asukasta ja intervallihuone), tuettu asumisyksikkö Sopuvintti (11 asukasta) sekä
kehitysvammaisten päivätoiminta Toukopaja. Erillisessä kerrostalossa n. 500 m päässä sijaitsee
ohjattu asumisyksikkö Etappitupa sekä tuettu asumisyksikkö Krannipirtti. Torintienoon palvelukes-
kuksesta käsin annetaan myös tukipalveluita Keskikartanossa asuville kehitysvammaisille (3 asu-
kasta) sekä itsenäisesti asuville kehitysvammaisille (3 asukasta). (henkilökohtainen tiedonanto.)

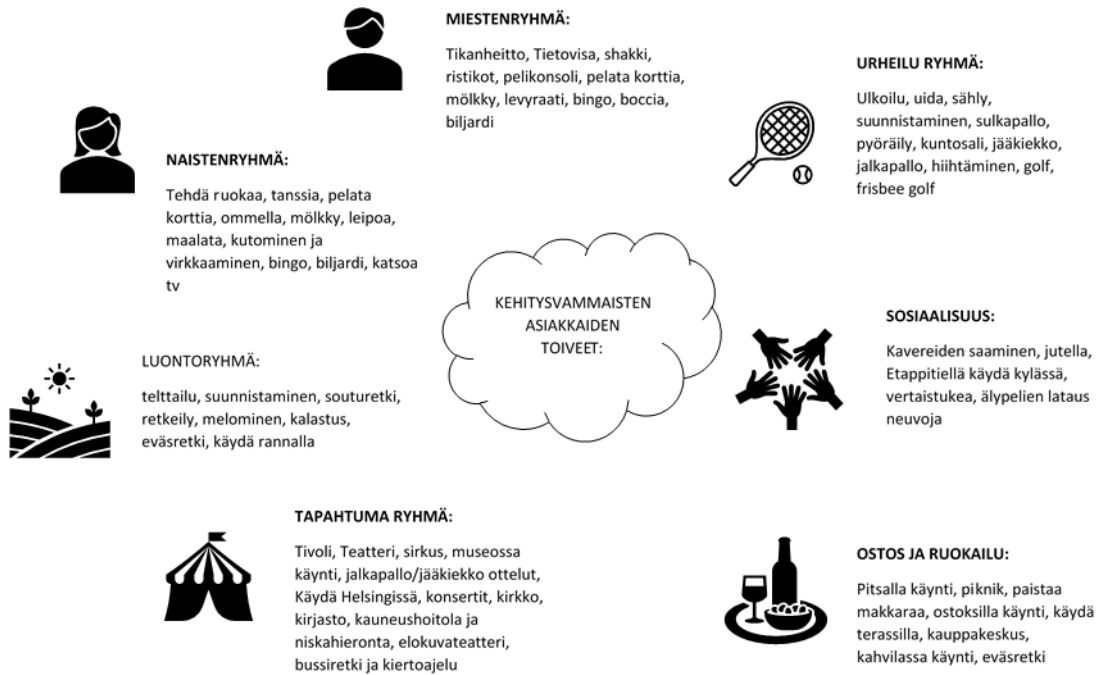
Tornion vammaispalveluista myönnetään ammatillista tukihenkilötoimintaa alle 25-vuotiaille henkilöille palvelusetelillä sosiaalihuoltolain 17§ sosiaalisena kuntoutuksena, mutta varsinaista erityisryhmiä huomioivaa aikuisten kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa ei ole. Tornion kaupungin harrastustoimintojen mahdollisuudet kehitysvammaisille ovat vähäiset. Tällä hetkellä kehitysvammaisten harrastustoimintaa on saatavilla Järjestötalolla Kumppanuuskeskus Luotsi ry:n järjestämää seniorikerhotoimintaa kaksi kertaa viikossa ja taidekerho kerran viikossa, Tanssii tätien kanssa järjestämää pyörätuolitanssia sekä Meän Talolla järjestetään Voin hyvin-ryhmä kehitysvammaisille. Kehitysvammaiset ihmiset voivat osallistua myös kaikille suunnattuihin harrastustoimintoihin, mutta tarvitsevat siihen tukea ja ohjausta, jolla tukihenkilötoiminnalla pyrittäisiin vastaamaan.

5.2 Tutkimusvaiheen tulokset

Tutkimusvaiheen tulokset voidaan jakaa kahteen ryhmään: Kehitysvammaisten asiakkaiden työpajojen tuloksiin sekä henkilökunnan ja omaisten työpajojen tuloksiin.

5.2.1 Kehitysvammaisten asiakkaiden työpajojen tulokset

Kehitysvammaisten työpajoja pidettiin viisi ja niistä kokosin tulokset seuraaviin taulukoihin (LIITE 12, LIITE 13). Kokosin samankaltaisuus kaavion työpajoissa nousseista asiakkaiden toiveista ja haaveista, joista tulokseksi nousi monipuolinen vapaa-ajan tekeminen (KUVIO 8). Jaottelin tulokset seitsemään kategoriaan: miesten ryhmä, naisten ryhmä, urheiluryhmä, luontoryhmä, tapahtuma ryhmä, ostos ja ruokailu ja sosiaalisuus. Miesten- ja naisten ryhmissä on osittain samoja toimintoja ja sisältävät monipuolista tekemistä. Miesten ja -naisten ryhmät muotoutuivat asiakkaiden toiveiden pohjalta, joita miehet tai naiset olivat toivoneet. Ryhmien muotoutumiseen vaikutti myös tutkijan aikaisemmat positiiviset kokemukset sukupuoli jaotelluista ryhmistä. Miesten ryhmään toiveena olisi myös mies vetäjä, koska ala pääsääntöisesti on naisvoittoista.

KUVIO 8 Haavekarttojen tulokset ryhmiteltynä

Seuraavaksi koostin käsitekartan työpajoissa nousseista asioista kehitysvammaisten asiakkaiden haastatteluista. Käsitekarttaan on koottu keskeisimmät tulokset (KUVIO 9). Asiakkaat toivoivat yksilötukea, ryhmätoimintoja ja etäryhmiä. Etäryhmät olivat ehkä vieras käsite monelle, mutta työpajoissa kerroimme millaista etätoiminta voisi olla ja 10/16 halusivat etäryhmiä. Ongelmana osalla oli, että heillä ei ole siihen vaadittavia laitteita. Suurin osa kertoi heillä olevan kavereita 12/16, mutta kuitenkin yksinäisyyttä koki 9/16. Tähän vaikuttaa mielestäni se, että suurin osa vastanneista olivat asumisyksiköiden asiakkaita ja näin ollen osa heidän sosiaalista verkostoaan ovat muut asukkaat ja henkilökunta, jotka he kokevat ystävikseen. Kehitysvammopalvelujen johtajan ja henkilökunnan kanssa keskusteltua, nousi esiin huoli ohjatun yksikön asiakkaiden syrjään vetäytymisestä ja kotiin yksin jäämisestä, mutta nämä asiakkaat eivät itse kokeneet yksinäisyyttä. Yksinäisyyden kokemukset jakautuivat tasaisesti eri yksiköihin ja kotona asuviin asiakkaisiin. Autetun asumisyksiköiden asiakkaat tarvitsivat apua lähes kaikissa asioissa mitä kysyttiin, mikä oli hyvin odotettavissa, koska ovat vaikea/monivammaisia. Tukipalvelujen asukkaat taas ovat omatoimisempia ja liikkuvat itsenäisesti myös talon ulkopuolella, mutta kokivat tarvitsevansa tukea monissa asioissa, jonka näen lähinnä henkisenä tukena tai kaverina olemisena. Uusien asioiden kokeileminen oli sellainen asia, johon lähes kaikki tarvitsivat tukea 13/16.

KUVIO 9 Kehitysvammaisten asiakkaiden työpajojen keskeisimmät tulokset

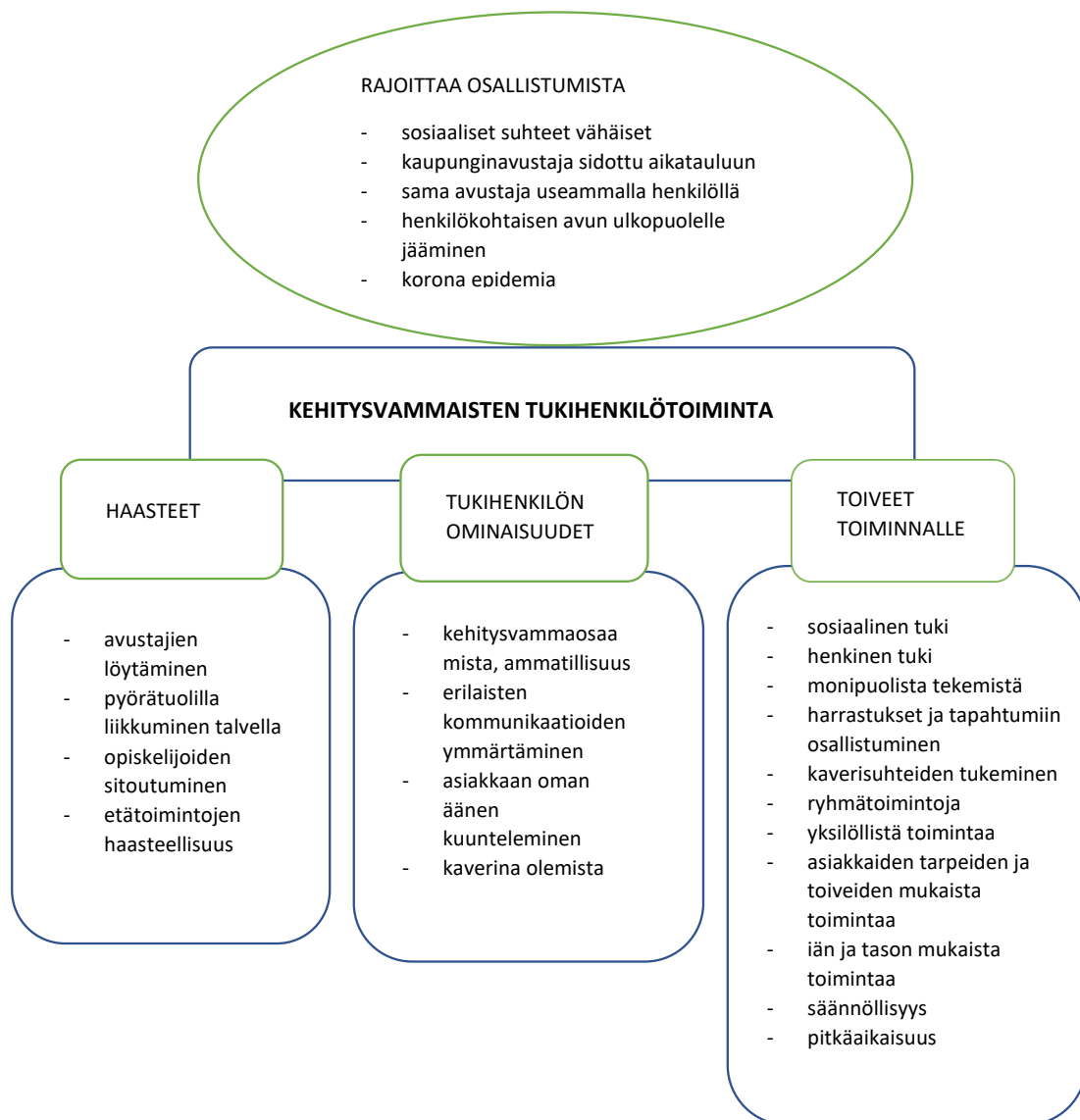
5.2.2 Henkilökunnan ja omaisten työpajojen tulokset

Henkilökunnan työpajaan osallistui neljästä eri asumisyksiköstä tiimin vastaavat ohjaajat, jotka olivat keskustelleet oman yksikön muiden työntekijöiden kanssa aiheesta etukäteen. Työpajaan osallistui myös vammaispalveluiden sosiaaliohjaaja ja projektityöntekijä, jotta henkilökunta voisi kysyä myös heiltä hankkeeseen liittyvistä kysymyksistä. Työpajassa itse toimin kysymysten esittelijänä ja keskustelun ylläpitäjänä. Työntekijät saivat itse kirjoittaa padletille vastaukset kysymyksiin keskustelun lomassa, josta keräsin aineiston myöhemmin (LIITE 14).

Kehitysvammaisten omaisten työpajaan ei ilmottautunut yhtään omaista. Yksi omainen tahtoi osallistua kehittämiseen, mutta ei päässyt osallistumaan työpajaan tai halunnut osallistua Teamsin välityksellä, joten hänelle lähetin samat kysymykset sähköpostin välityksellä. Omaisten kirjeeseen olin maininnut osallistumismahdollisuuden myös henkilökohtaisesti mikäli joku kokee yhteisen Teams yhteyden huonoksi vaihtoehdoksi, joten myös muilla oli tällainen mahdollisuus halutessaan. Omaisten osallistumisprosentti jäi siis pieneksi. Uuden palvelun luominen voi tuntua haastavalta ajatukselta, kun kenelläkään ei ollut vielä omakohtaisia kokemuksia aiheesta. Ajattelin, että palautekysely vaiheessa omaisille voisi olla enemmän ajatuksia, kun toimintaa on ollut jo jonkin aikaa.

Työpajan tulokset ja omaisen sähköpostivastauksen analysoin sisällön analyysillä (LIITE 15). Tulokset kokosin kuvioksi (KUVIO 10). Analysoinnissa pääkäsitteiksi nousi osallistumista rajoittavat tekijät, toiveet toiminnalle, tukihenkilöltä vaadittavat ominaisuudet sekä tukihenkilötoiminnan

mahdolliset haasteet. Tällä hetkellä koettiin, että osallistumista rajoittavia tekijöitä olivat; sosiaaliset suhteet vähäiset, kaupunginavustaja sidottu aikatauluun, sama avustaja useammalla henkilöllä, henkilökohtaisen avun ulkopuolelle jääminen sekä korona epidemia. Tukihenkilötoiminnalta odotettiin seuraavia asioita; sosiaalinen tuki, henkinen tuki, monipuolista tekemistä, harrastukset ja tapahtumiin osallistuminen, kaverisuhteiden tukeminen, yksilöllistä toimintaa, ryhmätoimintoja, asiakkaiden tarpeiden ja toiveiden mukaista toimintaa, iän ja tason mukaista toimintaa, säännöllisyys ja pitkäaikaisuus. Tukihenkilöltä odotettiin seuraavia asioita; kehitysvammaosaamista, ammatillisuus, erilaisten kommunikaatioiden ymmärtäminen, asiakkaan oman äänen kuunteleminen ja kaverina oleminen. Haasteina toiminnalle ajateltiin olevan; avustajien löytäminen, pyörätuolilla liikkuminen talvella, opiskelijoiden sitoutuminen ja etätoimintojen haasteellisuus.

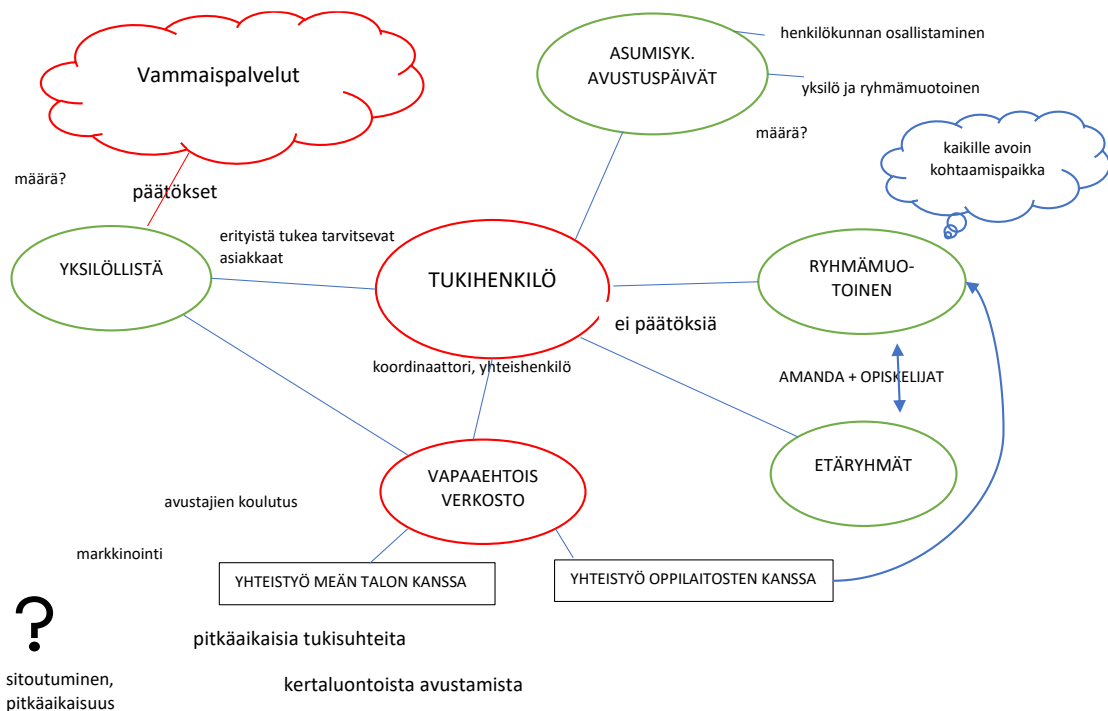

KUVIO 10 Henkilökunnan ja omaisen sisällönanalyysin tulokset

5.3 Suunnitteluvaiheen tulokset

Suunnitteluvaiheessa esitin ohjausryhmälle Teams palaverissa työpajoista kokoamani aineiston (KUVIO 8, KUVIO 9 JA KUVIO 10), taulukon viiden eri kunnan tukihenkilötoiminnan järjestämistävoista (LIITE 2) sekä omat ehdotukseni tukihenkilötoiminnan järjestämiseksi (KUVIO 11 JA KUVIO 12). Olin koonnut kaksi vaihtoehtoa tulosten perusteella käsitekartoiksi, joiden pohjalta keskustelimme ohjausryhmän kanssa.

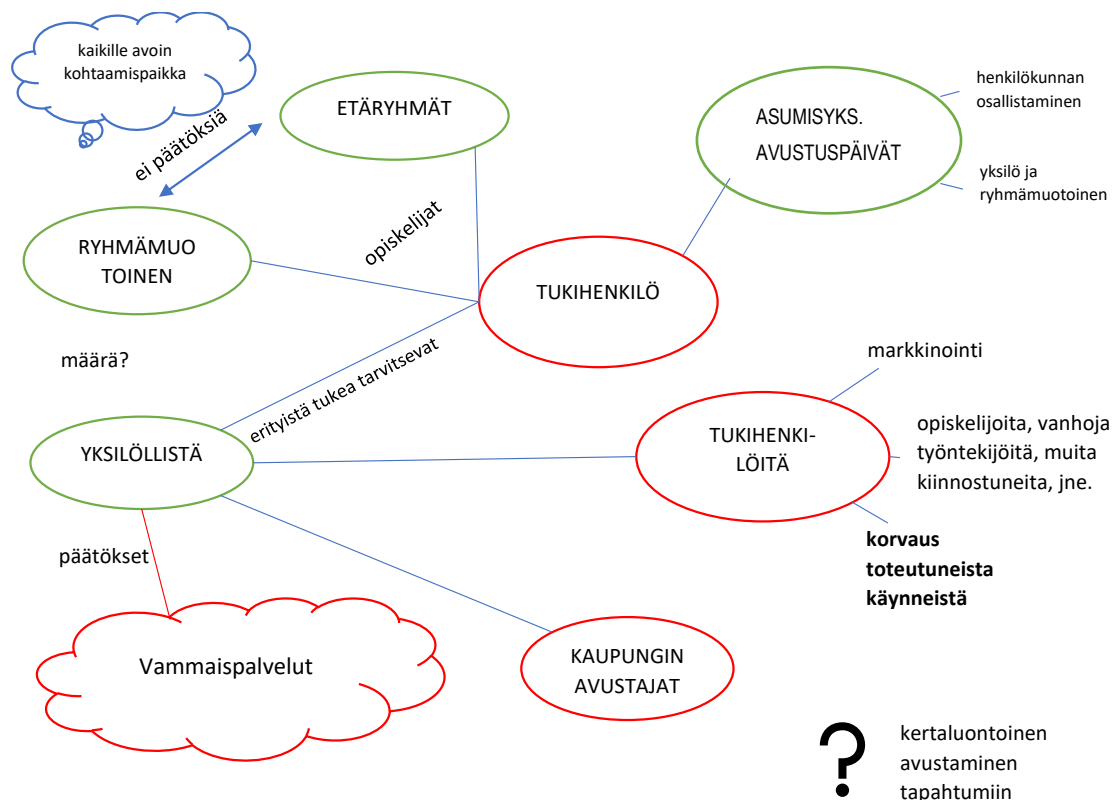
Ensimmäisessä ehdotuksessa pääpaino on vapaaehtoisverkoston luomisessa (KUVIO 11). Tukihenkilö järjestää yksilöllistä ja ryhmämuotoista toimintaa, pitää etäryhmiä sekä antaa asumisyksiköille omat avustuspäivät. Vapaaehtoisverkostoa voitaisiin aloittaa luomaan yhteistyössä Meän Talon ja alueen eri oppilaitosten kanssa. Opiskelijat voisivat olla mukana myös ryhmä- ja etätoiminnoissa. Tukihenkilölle yksilöasiakkaiksi valikoituisi erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat ja muut tarvitsevat vapaaehtoisverkoston tukihenkilöille, joka voi olla kertaluontoista avustamista tai pidempi-ajaisia tukihenkilösuhteita. Haasteena mietin mahdollisesti olevan vapaaehtoisten sitoutuminen ja pitkäjänteisyys tukisuhteissa. Vapaaehtoisverkoston luominen vaatii markkinointia ja avustajien kouluttamista sekä heidän ohjaustansa ja tukemista. Palkattu tukihenkilö toimisi tämän kaiken koordinoijana ja yhteyshenkilönä. Molemmissa kuvioissa oli avoin kohtaamispaikka kehitysvammaisille ja heidän ystävilleen ja omaisilleen, jonne olisi kaikki tervetulleita.

KUVIO 11 Ratkaisuehdotus 1 kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan toimintasuunnitelmaksi

Toisessa vaihtoehdossa (KUVIO 12) vapaaehtoisverkosto jää pois ja pääpaino olisi tukihenkilöverkoston luominen sekä jo olemassa olevien kaupungin palkkaamien avustajien hyödyntäminen. Koordinaattorina ja yhteyshenkilönä edelleen olisi palkattu tukihenkilö, joka antaa yksilöllistä- ja ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa sekä vetää etäryhmiä. Tukihenkilöiden palkkaus tapahtuisi samantyyppisesti kuin vaikeavammaisten henkilökohtainen apu eli toteutuneista tunteista makse-

taan korvaus. Näistä korvausehdoista täytyisi keskustella tarkemmin, mikäli tähän ratkaisuun päädyttäisiin. Tässäkin vaihtoehdossa tärkeää on tukihenkilöiden löytäminen ja markkinointi. Palkattu tukihenkilö toimisi toiminnan koordinoijana ja tukihenkilönä erityistä tukea vaativien asiakkaiden kanssa. Molemmissa vaihtoehdoissa vammaispalveluista tehtäisiin päätökset yksilöllisen toiminnan suhteen, mutta ryhmämuotoinen ja etätoiminta ei vaatisi päätöksiä. Tässä toisessa vaihtoehdossa haasteena on kertaluontoinen avustaminen, löytyykö tekijöitä esim. tapahtumiin. Kaupungin omat avustajat ovat myös tällä hetkellä työllistettyjä, mutta sosiaaliohjaajan mukaan heidän aika-taulujaan voitaisiin mahdollisesti katsoa syksyllä uudestaan.

KUVIO 12 Ratkaisuehdotus 2 kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan toimintasuunnitelmaksi

Ohjausryhmä kertoi käsittekarttojen selkeyttäneen tuloksia ja ajatuksia toiminnasta, ja päätyivät keskusteluiden jälkeen ensimmäiseen vaihtoehtoon (KUVIO 11) eli vapaaehtoisverkoston luomiseen, koska se olisi kustannuksiltaan pienempi. Myös yhteistyö Meän Talon kanssa nähtiin tärkeänä. Ohjausryhmässä painotettiin asumisyksikön henkilökunnan osallistumista toimintaan asumisyksiköiden avustuspäivinä. Toivottiin sen lisäävän asumisyksiköiden asukkaiden osallisuutta ja mahdollisuuksia liikkua talon ulkopuolella sekä asumisyksiköiden keskinäistä yhteistyötä vapaaajan toimintoihin liittyen. Tällä hetkellä monella asiakkaalla henkilökohtainen apu toimii joissakin

sellaisissa toiminnoissa, jotka periaatteessa kuuluvat palvelutalon henkilökunnalle, kuten ulkoilu. Vammaispalveluiden sosiaaliohjaaja oli myös koonnut esimerkkejä tämänhetkisistä kustannuksista ja laskenut millaisia säästöjä voitaisiin tehdä, mikäli tukihenkilöpalvelua voitaisiin tarjota kaupungin toimintana sellaisten asiakkaiden kohdalla, joille henkilökohtainen apu ei ole tarkoituksenmukainen tai paras mahdollinen palvelu.

Keskustelimme ohjausryhmässä vapaaehtoisista tukihenkilöistä. Haasteeksi voi nousta vapaaehtoisten tukihenkilöiden kohdalla kehitysvamma osaaminen ja ymmärrys jokaisen erityistarpeista, löytyykö sellaisia tekijöitä. Ohjausryhmässä keskustelimme myös kehitysvamma-alan houkuttelevuudesta ja sen markkinoinnista. Projektityöntekijällä on mahdollisuus nyt myös lisätä alan houkuttelevuutta esittelemällä toimintaa esimerkiksi sosiaalisessa mediassa ja tekemällä yhteistyötä opiskelijoiden kanssa. Sitä kautta voisi löytyä myös tekijöitä vapaaehtoistyöhön. Itse näen potentiaalisena tukihenkilöryhmänä myös eläköityneet hoitajat. Tärkeää on myös pitää hyvää huolta vapaaehtoisista, johon voisi kuulua mm. pienet korvaukset tai kannustimet sekä ohjaus, koulutus ja neuvonta. Opiskelijoita voisi houkuttaa mahdollisten opintopisteiden saaminen tukihenkilönä toimimisesta. He voisivat tehdä myös parityöskentelyä ja saada varmuutta yhdessä toimimisesta, voisivat vetää ryhmiä ja etäryhmiä, toimia etäkaverina. Tätä kautta opiskelijat saisivat kosketuspintaa kehitysvammaisista ja ehkä miettivätkin vaihtoehtona tulevalle työlle, harjoittelupaikoille.

Ohjausryhmän jäsenet pitivät tärkeänä seuraavia asioita; tehdään yhteistyötä Meän Talon kanssa, palvelu on saatavilla matalalla kynnyksellä, ohjaajat sitoutetaan toimintaan asumisyksiköissä ja vapaaehtoisille järjestetään koulutusta, annetaan tukea ja järjestetään virkistyspäiviä ja pieniä kannustimia. Mietimme vielä palvelupolkua ja mille asioille tarvitaan päätökset. Ryhmä- ja etätoiminnot voisivat pyöriä ilman päätöksiä, mutta yksilötoimintaan tarvittaisiin päätös vammaispalveluista. Mikä on tunti- tai tapaamismäärät ja päätösten määräaika niin jäivät vielä mietinnän alle. Päätökset nähtiin kuitenkin tärkeänä, koska se takaa palveluiden saannin. Yhteistyö oppilaitosten kanssa nähtiin myös tärkeänä sen takia, että se on samalla alan markkinointia opiskelijoille ja antaa heille myös mahdollisuuden saada kosketuspintaan kehitysvammatyöhön. Ohjausryhmä pyysi, että koakoisimme tukihenkilötoiminnan ja henkilökohtaisen avun eroavaisuudet taulukoksi. Kokosin taulukon yhteistyössä vammaispalveluiden sosiaaliohjaajan kanssa, jotka myöhemmin hyväksyttiin myös ohjausryhmän muilla jäsenillä.

TAULUKKO 1 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan ja henkilökohtaisen avun eroavaisuudet

	KEHITYSVAMMAISTEN TUKI-HENKILÖ	HENKILÖKOHTAINEN AVUSTAJA
Laki ja peruste	Sosiaalihuoltolaki 17§ Määrärahasidonnainen, harkinnanvarainen	Vammaispalvelulaki 8§ Subjekttiivinen oikeus, jota järjestettävä vaikeavammaiselle henkilölle, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta tarvitsee palvelua suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista.
Asiakas	Kehitysvammainen henkilö, yli 18-vuotias Torniolainen.	Vaikeavammainen henkilö, jolla on voimaroja määritellä avun sisältö ja toteutustapa.
Tarkoitus	Tarkoitus on lisätä mahdollisuuksia osallistua erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin sekä tukea sosiaalista vuorovaikutusta, ystävyyssuhteita ja arkielämän toimintakykyä.	Toisen ihmisen antamaa välttämätöntä apua niissä (tavanomaisen elämän) asioissa, joita henkilö ei pysty kokonaan tai osittain itse vamman tai sairauden vuoksi tekemään
Mihin	Harrastukset, vapaa-aika, osallistumisen mahdollistaminen, kaveritoiminta, ystävyyssuhteiden tukeminen.	Päivittäiset toimet, työ, opiskelu, harrastukset, yhteiskunnallinen osallistuminen ja sosiaalinen vuorovaikutus.
Työn luonne	Työ on luonteeltaan avustamista ja tukemista, joka sisältää ohjausta tai opastusta. Yksilö- ja ryhmämuotoinen toiminta.	Työ on luonteeltaan avustamista, ei hoitamista, hoivaamista tai valvontaa. Avustaja on henkilökohtainen.
Järjestämistavat	Kaupungin palkkaama tukihenkilö/projektityöntekijä Vapaaehtoisverkosto Tukihenkilötoimintaa voidaan ostaa palvelusetelillä henkilöille, jotka tarvitsevat erityistä tukea tai osamista.	Asiakas toimii työnantajana, palveluseteli tai kaupungin omat avustajat.
Sopimus	Yksilötoimintaan tehdään tukihenkilöpäätös, johon kirjataan toiminnan tavoitteet sekä asiakkaan ja omaisten toiveet. Ei sopimusta ryhmämuotoiseen toimintaan.	Työsopimus, johon kirjataan lyhyt kuvaus työnluonteesta.
Päätöksen voimassa olo ja määrä	Päätös tehdään määräaikaisesti. Asiakkaan tarpeen mukaan. Tarve voi vaihdella asiakkaan elämäntilanteesta ja asumismuodosta riippuen.	Toistaiseksi tai määräajaksi. Siinä laajuudessa kuin välttämätöntä. Vapaa-aikaan voidaan myöntää 30h/kk, jollei tätä pienempi tuntimäärä riitä turvaamaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avuntarvetta. (VpL 8C§).

Palkkio	Kaupungin omana toimintana tukihenkilön kuukausipalkka.	9,68€/h (tai Heta-liittoon kuuluville Heta-liiton palkkausten mukaisesti) + iltana, viikonloppu ja pyhäkorvaukset
Keskeinen ero	Tukihenkilön voi myöntää seuraksi/kaveriksi olemiseen. Tukihenkilö voi ohjata ja opastaa avustettavaa.	Henkilökohtaista apu ei voi myöntää seuraksi/kaveriksi, aina tulee olla avustaminen kyseessä. Työnantaja määrittelee tarpeen, avustaja tekee niin kuin työnantaja määrää.

Kokosimme projektityöntekijän kanssa ohjausryhmän jälkeen vielä konkreettisemmat toimenpiteet ja aikataulun tavoitteiden saavuttamiseksi, joka myös hyväksyttiin ohjausryhmällä.

TAULUKKO 2 Kehitysvammaisten tukihenkilötoimintasuunnitelman tavoitteet ja toimenpiteet

TAVOITTEET	TOIMENPITEET	MITTARI JA TA-VOITEARVO	AIKATAULU
Lisätä kehitysvammaisten mahdollisuuksia osallistua harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin	- yksilömuotoinen tukihenkilötoiminta - ryhmämuotoinen tukihenkilötoiminta - Etäryhmät (tunnukset, yhteydet) - kartoitus, ryhmin kokoaminen, ryhmien veto ja ohjaus	toteutuneet tukihenkilötunnit ja ryhmät sekä asiakaspalaute	2021
Sosiaalisen vuorovaikutuksen, toimintakyvyn ja ystävyyssuhteiden tukeminen	-avoin kohtaamispaikka (1-2xkk, vieraita luennoitsijoita tai teema, kaikille avoin myös omaiset, markkinointi, paikan etsiminen) -erilaiset ryhmät	toteutunut toiminta asiakas palaute	2022 2021
Vapaaehtoisverkoston luominen	- yhteistyö Meän talon kanssa (retket, tila, vapaaehtoisverkosto) - yhteistyö oppilaitosten kanssa (ystäväpiiri, nettikerhot, kummipäivät) -markkinointi (blogi, facebook, paikallislehti) -Vapaaehtoiset, vapaaehtoisten koulutus/ohjeistus, virkistyspäivät ja palkkiot/kannustimet)	Toteutunut toiminta Julkaistut kirjoitukset Vapaaehtoisten määrä, tapahtuneet koulutukset ja palkkiot	2021
Työn organisointi	- Toiminnan suunnittelu ja organisointi (tukihenkilötoiminta, kirjaamiset, kehittäminen, yhteistyöverkosto) -Työpiste n. 1xviikossa kirjaamista varten ja vapaaehtoisten kohtaamispaikka -kokoaika työ	Suunnitelmallinen toiminta Työpiste	2021 2022

5.4 Tuotantovaiheen tulokset

Tuotantovaiheessa kokeiltiin käytännössä palvelumuotoiluprosessin aikana laaditun suunnitelman mukaista tukihenkilötoimintaa, jonka toteutti hankkeeseen palkattu projektityöntekijä. Ohjausryhmän toiveena oli, että toimintaa toteutetaan 3kk ajan, jonka jälkeen kerätään palautteet toiminnasta. Toimintasuunnitelman toteutuksesta päätettiin toukokuun 2021 lopussa ja palautteet oli tarkoitus kerätä heinä-elokuun vaiheessa. Projektityöntekijä oli aloittanut kuitenkin toiminnan jo huhtikuusta lähtien, jotta toiminta etenisi aikataulussa, vaikka virallinen suunnitelma päätettiin vasta toukokuun lopussa. Ohjausryhmän kanssa sovitut tapaamiset eivät aina toteutuneet tai aikataulun yhteensovittaminen oli haastavaa, jonka vuoksi suunniteltu aikataulu ei täysin pitänyt. Koska aikataulun venyminen ei ollut ongelma tilaaja puolelta niin asia ei noussut ongelmaksi.

Myös korona epidemia hidastutti ja vaikeutti toimintojen toteuttamista. Alueella oli keväällä ja kesän alussa 6 hengen kokoontumisrajoitukset ja kehitysvammaisten asumisyksiköissä pyrittiin pitämään asiakkaat erillään muista yksiköistä, jotta mahdollinen tartunta ei leviäisi kaikkialle sellaisen kohdalle osuessa. Tämä rajoitti erilaisten ryhmien aloittamista, retkiä ja muuta yhdessäoloa sekä asiakkaiden tutustumista toisiinsa. Myöskään monet paikat olivat olleet kiinni, kuten uimahalli, kirjasto ja erilaisia tapahtumat oli peruttu. Sosiaalinen kanssakäyminen on ollut kaikilla ihmisillä rajoittunutta epidemian vuoksi, niin myös kehitysvammaisissa palveluissa. Tämä erikoislaatuinen epidemia vaihe on ollut haasteellista monella tapaa, myös kehittämistyössä. Voidaan kuitenkin katsoa, että toimintaa toteutettiin suunnitelman mukaiset 3kk, vaikka toiminnan puitteet eivät olleet aivan suotuisat.

Projektityöntekijä toteutti suunnitelman mukaista toimintaa eli järjesti yksilö-, ryhmä- ja etätoimintoja sekä organisoivat ja toteutti asumisyksiköiden avustuspäiviä. KUVIO 19 on koottuna raportti projektityöntekijän toteuttamasta toiminnasta, joita mm. likkajengi etäryhmänä ja sählykerho, erilaiset retket ja tapahtumat sekä yksilölliset avustamiset. Työhön kuului myös yhteydenpito yhteistyötahoisiin.

5.5 Arviointivaiheen tulokset

Palautekyselyt toimitettiin asiakkaille, omaisille ja henkilökunnalle 26.7.2021. Tukihenkilö toimitti kyselyt ja kirjeet asumisyksiköihin ja päivätoimintaan nimilistoinen, josta henkilökunta toimitti kir-

jeet nimilistan mukaan asiakkaille ja heidän omaisilleen (niille, joilla omaisia on). Omaisten yhteystietoja en saanut itse haltuun, joten pyysin jälleen henkilökuntaa huolehtimaan kirjeet asiakkaiden omaisille. Henkilökunnan kyselyt toimitettiin samaan aikaan asumisyksiköihin, joihin laitoin myös sähköpostilla kirjeen, jossa pyysin heitä osallistumaan vapaaehtoiseen palautekyselyyn tukihenkilötoiminnasta. Päivätoimintojen kautta välitettiin palautekyselyt niille asiakkaille, jotka asuivat vanhempien luona kotona. Kyselyiden palautuslaatikko oli asumisyksiköiden keskellä sijaitsevassa päivätoimintayksikön toimistossa ja rakennuksen ulkopuolella oleva päivätoiminnan lukollinen postilaatikko, johon myös ilta-aikaan oli mahdollista palauttaa kuoria. Palautekyselyiden palautuspäivä oli 11.8 eli vastausaikaa oli kaksi viikkoa. Palautteita tuli yhteensä 23kpl, joista asiakkaiden palautteita 14kpl, omaisten palautteita 2kpl ja henkilökunnan palautteita 7kpl. Palautekyselyitä annettiin asiakkaille 31kpl. Henkilökunnan kyselyihin olisi voinut työvuorolistojen perusteella vastata 17 työntekijää. Omaisten kyselyiden lukumäärää minulla ei ole tiedossa sillä sen huolehtivat asumisyksiköstä henkilökunta.

Palautteiden pohjalta etsittiin vastauksia kysymyksiin; millaiseksi kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta arvioitiin ja miten toimintaa voisi vielä kehittää. Ohjausryhmää varten kokosin keskeisimmät tulokset power pointiin visuaaliseksi esitykseksi, joista osa dioista liitettynä myös tähän tekstiin. Käytin dioissa myös kyselyiden suoria lainauksia havainnollistaakseni vastauksia.

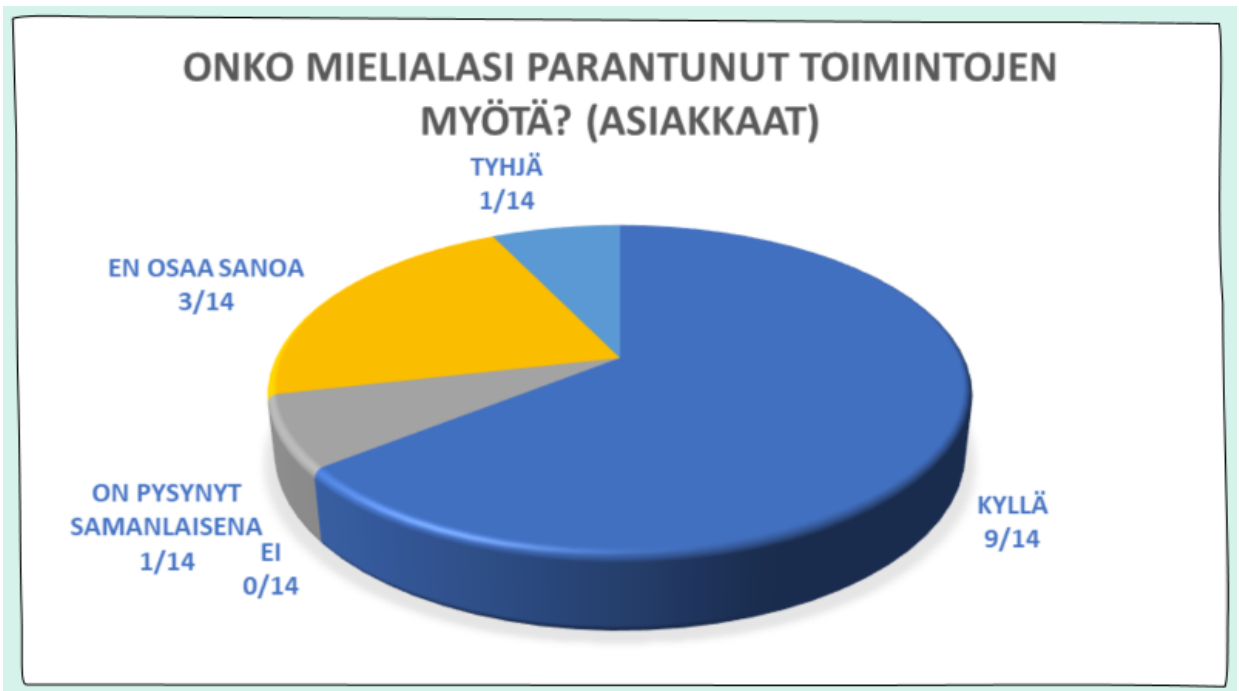
KUVIO 13 Palautekyselyn tulokset: Onko kehitysvammaiset asiakkaat tykänneet toiminnasta?

Kehitysvammaiset asiakkaat olivat pääsääntöisesti tykänneet toiminnasta 10/14. Yksi oli vastannut, ettei ole tykännyt toiminnasta ja kolme eivät osanneet sanoa.

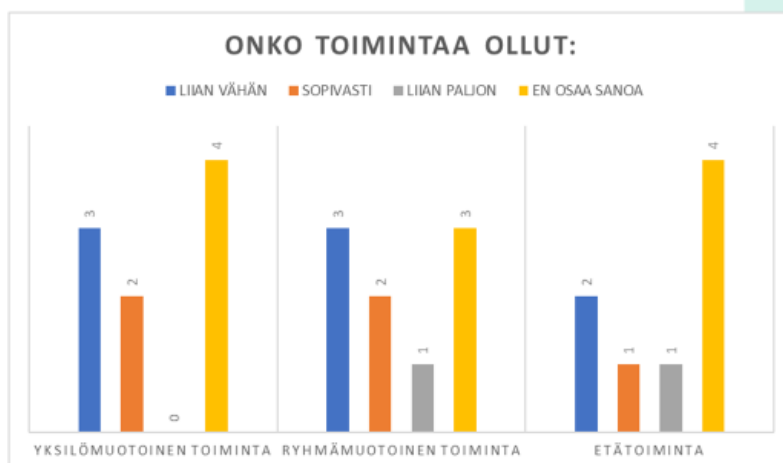
KUVIO 14 Palautekyselyn tulokset: Onko omaiset ja henkilökunta olleet tyytyväisiä toimintaan?

Omaiset ja henkilökunta olivat olleet joko tyytyväisiä (3/9) tai jonkin verran tyytyväisiä toimintaan (6/9). Henkilökunnan mielestä toiminta on työllistänyt heitä liikaa, mutta kukaan ei ollut täysin tyytymättömiä toimintaan. Omaisten palaute oli positiivista ja he olivat olleet tyytyväisiä toimintaan.

KUVIO 15 Palautekyselyn tulokset: Onko kehitysvammaisten asiakkaiden mieliala parantunut toimintojen myötä?

Asiakkaiden mieliala oli pääsääntöisesti parantunut toimintojen myötä (9/14). Mukana oli yksi tyhjä vastaus ja 3 vastasivat, että en osaa sanoa.

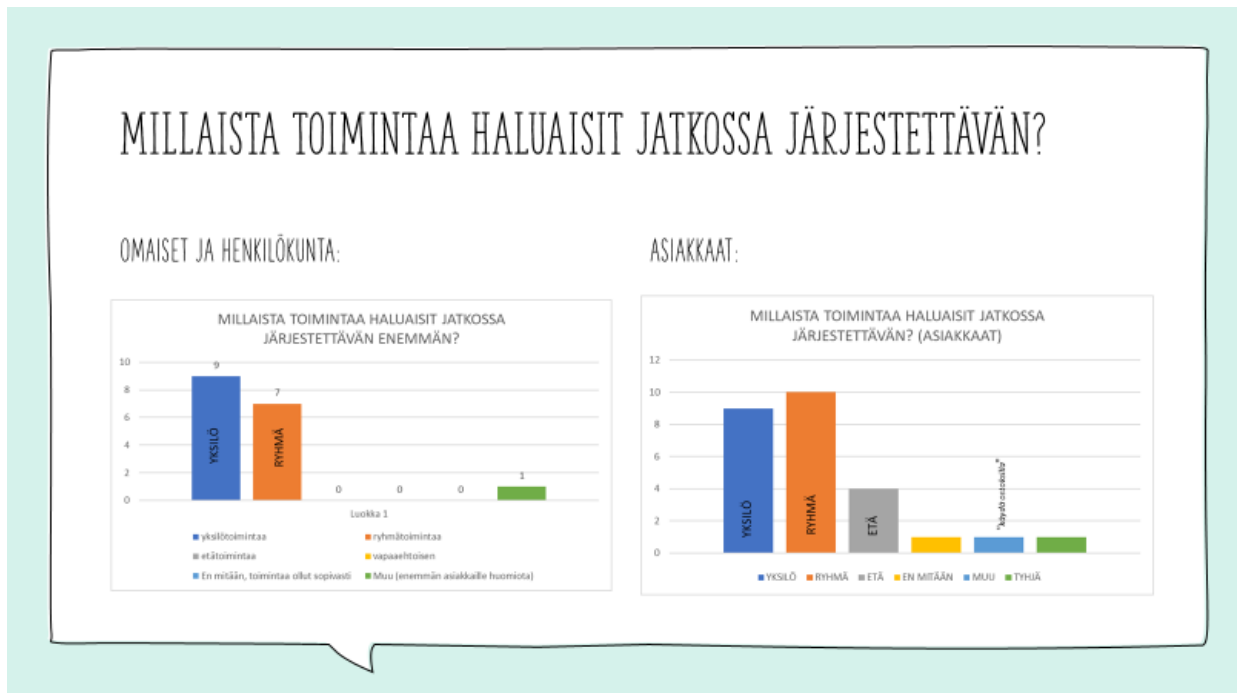

ONKO
YKSILÖMUOTOISTA /
RYHMÄTOIMINTAA /
ETÄTOIMINTAA
OLLUT:

OMAISTEN JA HENKILÖKUNNAN MIELIPIIDE

KUVIO 16 Palautekyselyn tulokset: Omaisten ja henkilökunnan mielipide toiminnasta?

Kysyttäessä omaisilta ja henkilökunnalta onko yksilömuotoista toimintaa, ryhmätoimintaa ja etätoimintaa ollut liian vähän, sopivasti tai liian paljon, ei noussut suuria eroja. Suurimmaksi nousi en osaa sanoa, mikä kuvastaa mielestäni sitä, että toimintaa on ollut vielä niin vähän aikaa, että asiaa on vaikea arvioida tai kaikkea toimintaa ei ollut ehditty vielä kokeilla. Toiseksi eniten oli liian vähän-vastauksia, joka kuvastaa myös, että palvelulle olisi tarvetta, mutta sitä on ollut toistaiseksi liian vähän.

KUVIO 17 Palautekyselyn tulokset: Kehitysehdotuksia

Kehitysehdotuksia kysyttäessä, yksilö- ja ryhmätoiminnot saivat eniten kannatusta. Etätoimintojen vähyyden voi olla merkki siitä, että toiminta on päässyt hitaasti liikkeelle ja moni ei vielä ole päässyt myöskään etätoimintoja kokeilemaan. Etätoimintojen puolesta puhuu kuitenkin se, että ne asiakkaat, jotka sitä olivat kokeilleet, olivat olleet tyytyväisiä ja halusivat toimintojen jatkuvan. Vapaaehtoistoiminta ei saanut yhtään kannatusta, mutta tätäkin voi olla vaikea arvioida tai ajatella vaihtoehtona, kun yhtään vapaaehtoista ei vielä ole toiminnassa ollut mukana. Vapaaehtoistoimintaa ei myöskään ehkä nähdä pitkäkestoisena toimintamuotona.

PROJEKTITYÖNTEKIJÄN HUOMIOT TOIMINNASTA JA YHTEISTYÖSTÄ:

HENKILÖKUNNAN PALAUTE JA TUKIHENKILÖN KOKEMUKSET HIEMAN ERILAISET

- - Suunnitteluun ei ole kysytty tukihenkilöä. Tukihenkilön suunniteltu toiminta usein muuttuu äkillisesti asumisyksikön toimesta.
- - Tiedottaminen ja viestintä yksikön sisällä ei tunnu toimivan
- - Oletetaan ja tulee väärinymmärryksiä, ei vastata viesteihin eikä kysyä
- - Henkilökunnan osallistaminen mukaan toimintaan ollut hankalaa, palveluasumisen työnkuvan avaaminen

AJANKÄYTÖN HALLINTA

- Mihin keskitytään, mitä lähdetään kehittämään

PITKÄJÄNTEISTÄ TYÖTÄ - työ vasta aluillaan

KUVIO 18 Projektityöntekijän huomiot toiminnasta ja yhteistyöstä

Kehitysvammaisten asumisyksiköiden henkilökunnalta tuli toive asumisyksiköiden omalle avustuspäivälle tutkimuksen alkukartoituksessa. Projektityöntekijä toteutti avustuspäiviä niin, että sopi yksiköihin heidän toiveidensa mukaisen viikonpäivän noin 3h kerrallaan. Tarkoitus oli, että tukihenkilö miettii sisällön ja henkilökunta organisoi asumisyksiköstä asukkaat lähtökuntoon. Palautteista nousi, että tukihenkilö ei ole tarttunut henkilökunnan ehdotuksiin, ei ole osallistunut suunnitteluun tarpeeksi ja sovittuja aikoja on peruttu. Nämä asiat ovat ristiriitaisia tukihenkilön kokemuksiin. Tukihenkilö oli suunnitellut kerroille toiminnot, mutta ne olivat usein muuttuneet henkilökunnan toimesta, koska henkilökunta oli suunnitellut siihen itse jotain muuta. Sovittuja aikoja oli peruttu kaksi kertaa sairastapausten vuoksi ja ulkona pidettävä sähly muutaman kerran vesisateen vuoksi. Muutoin peruutukset olivat johtuneet asiakkaista itsestään. Henkilökunta oli kuitenkin palautteiden perusteella kokenut raskaaksi suunnittelun, joten oli syytä miettiä toimintatapojen ja viestinnän muuttamista. Ehdotin ohjausryhmässä asumisyksiköiden avustamispäivien poisjääntiä ja tilalle yksilöaikoja asiakkaiden tarpeiden mukaan. Ohjausryhmässä ehdotettiin avustuspäivien viikoittaisista käynneistä muutettavan kerran kuussa tapahtuviin sovittuihin tukipäiviin, jotka suunniteltaisiin yhteistyössä asumisyksiköiden tiiminvastaavien kanssa. Heidän kanssaan sovittaisiin sisällöstä ja työnjaosta ja viestintä tapahtuisi tiiminvastaavien kautta. Ohjausryhmä piti tärkeänä, että talon toimintakulttuuriin juurrutetaan tukihenkilön avustuksen kautta omia toimintapäiviä, joihin kuuluu esim. retkiä tai muuta vapaa-ajan toimintaa.

Palautteissa nousi myös ihmetys siitä, että toimintoihin osallistui aina samat asiakkaat. Tästä palautteesta keskusteltiin ohjausryhmän kanssa. Yhden tukihenkilön 80% työaika ei mitenkään riitä kaikkien asiakkaiden tukisuhteisiin eikä se ole tarkoituksen mukaistakaan. Tarkoitus on antaa ensisijaisesti tukea sitä tarvitseville, ei automaattisesti kaikille asiakkaille. Mielestäni olisi tärkeä avata kehittämistyön tarkoitusta ja tavoitteita uudestaan henkilökunnalle, jotta väärinymmärryksiltä välttäisiin. Pitkäaikaisiin tukisuhteisiin tulisi myös tehdä hakemus ja luoda toiminnalle tavoitteet. Lyhytaikaista avustamista yksittäisiin tilanteisiin voisi jatkossakin tapahtua tukihenkilöön yhteydenotolla, johon ei päätöksiä tarvitsisi.

On tärkeä ymmärtää, että kehittämistyössä ja uuden palvelun aloittamisessa ei ole vielä selkeitä raameja työnkuvasta vaan sitä ollaan vasta kehittämässä ja luomassa. Tämä on ehkä tuonut hämmennystä henkilökunnassa ja siksi yhteistyössä on ollut haasteita alkuvaiheessa. Jos on tärkeä avata tukihenkilön työnkuva, on myös mielestäni tärkeä avata mitä palveluasuminen tarkoittaa ja mitä se pitää sisällään. Torniossa ei ole tehty kehitysvammaisten palveluasumisen sääntökirjaa, mutta ikäihmisten sääntökirja on, jossa on kirjattu mm. toimintakykyä ylläpitävästä ja edistävästä toiminnasta, osallisuutta ja sosiaalista kanssa käymistä edistävästä palveluista sekä maininta päivittäisestä ulkoilusta (Tornion kaupunki 2020, 46, 54). Ohjausryhmän toive henkilökunnan osallistamisesta mukaan toimintaan on myös tärkeä avata henkilökunnalle uudestaan ja selkeämmin.

MILLAISTA TOIMINTAA ON OLLUT:

Yksiköiden päiviä on ollut touko-heinäkuussa. Helmi-huhtikuussa ajat olivat aina sovitusti viikoittain.

JELPPIKOTI: 12. Päivien aikana olen järjestänyt keilausturnauksen asukkaille, ollaan käyty useasti jätskillä, kahvilla, museossa, taidemuseossa, SRK:n tapulikahveilla, kirjastossa, kirppiksella

KAVERIKOTI: 12. Torandan ja Kukkolankosken retket. SRK:n tapulikahvit, museossa käynti, Kesäkimara tapahtumassa käynti, pitsalla käynti, kahvilla ja jätskillä käynti. Teatterikäynnit 2x, pyyntö tullut tiimivastaavalta. Vierailut toisessa yksikössä kaverin luona.

SOPUVINTTI: 10. Museo, ja taidenäyttely vierailut, Kesäkimara tapahtuma, pelaaminen, SRK:n tapulikahvit, kahvilassa ja lenkillä käynti.

ETAPPI: 10 Kulttuurisuunnistus, Pelitarina kortit, Ole Eki-kampanja, pelaaminen, Ilo Irti-tapahtuma, ostoksilla käynti, vierailu toisessa yksikössä kaverin luona, ulkosalilla, frisbeegolffaamassa on käyty.

ASUMISYKSIKÖIDEN ASIAKKAITA YHTEENSÄ N.40? Joista kaikkien kanssa en ole ollut tekemisissä. Joidenkin asukkaiden kanssa useamman kerran.

KOTONA ASUVAT ASIAKKAAT: 16. Enemmän kuin kerran olen nähnyt heistä 12 asiakasta ja heidän kanssaan tapaamisia on ollut noin 1-3 viikon välein. Kotona asuvat asiakkaat sopivat paljon, mutta peruuttavat viime hetkellä tapaamisia. Harvoin sovittu asia pitää.

JATKUU..

KASSÄKERHO on kokoontunut kerran, osallistujia vain 1 saatu paikalle. Suunnitellusti Kassa-kerho olisi pitänyt olla 4 kertaa kesän aikana.

LIKKAJENGI NETISSÄ on kokoontunut 11 kertaa. Osallistujia 3. Enemmänkin olisi tulijoita, jos teams-oikeudet ja laitteet asiakkaila kunnossa.

SÄHLYSSÄ osallistujia on ollut 5-10 kerrasta riippuen. Sähly on kokoontunut koronarajoitusten lievennettyä toukokuun jälkeen 9 kertaa. Syksyille on varattu Seminaarinkoulun liikuntasali meidän käyttöön.

Voi Hyvin ryhmän kanssa Arkadian retki, Pihapeli turnaus

Seurakunnan Tapulikahveilla ollaan käyty 3 kertaa, Diakonin päiväkävelyllä keväällä 4 kertaa

Kirjaston kanssa yhteistyön aloitusta syksyille 2021

Sidosryhmä yhteistyö: Lapin AMK, SRK, Meän Talo, Tornion kirjasto, PPO, 4h yhdistys

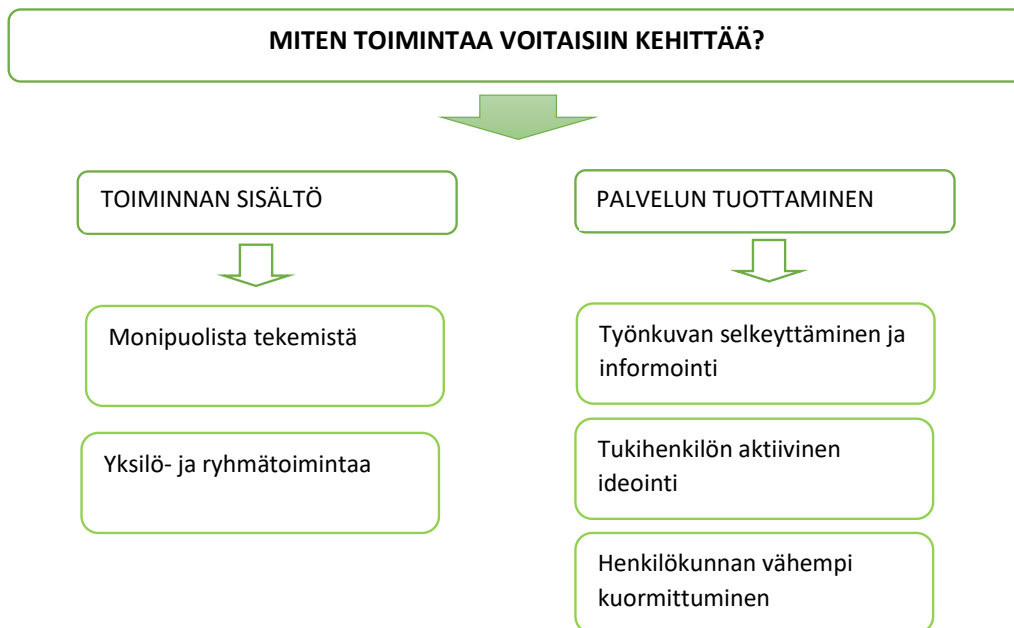
KUVIO 19 Projektityöntekijän raportti toiminnasta

Projektityöntekijän kirjaukset toiminnasta on koottuna yläpuolella oleviin power point esityksiin (KUVIO 19). Kotona asuvien asukkaiden kanssa haasteena on ollut, ettei sovitut asiat ole pitäneet ja kertoja on peruuntunut yllättäen. Tämä vaikuttaa projektityöntekijän työaikaan haasteellisesti. Nämä ovat kuitenkin tyypillisiä haasteita kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa, joihin on etsittävä ratkaisuja yksilötasolla ja harjoiteltava sovittuja asioita aina uudestaan ja uudestaan. Kuvioista 19 voidaan nähdä, että toiminta on ollut monipuolista.

KUVIO 20 Millaiseksi toiminta arvioitiin?

Olen kiteyttänyt palautteiden tulokset yllä olevaan kuvaan (KUVIO 20). Palautteiden tuloksista voidaan tulkita, että asiakkaat olivat olleet tyytyväisiä toimintaan ja toiminnalla on ollut positiivinen vaikutus asiakkaisiin. Henkilökunta oli kokenut uuden toiminnan työllistäväksi ja toiminnan tavoite ja tarkoitus oli jäänyt epäselväksi.

KUVIO 21 Miten toimintaa voitaisiin kehittää?

Yllä olevaan kuvioon on koottuna toiminnan kehittämissuhteet (KUVIO 21). Ehdotukset liittyivät toiminnan sisältöön sekä palvelun tuottamiseen. Toiminnan sisältöön liittyvät toiveet monipuolisesta tekemisestä sekä yksilö- ja ryhmätoimintojen jatkumisesta. Palvelun tuottamiseen liittyviä asioita oli työnkuvan selkeyttäminen ja informointi, toivottiin tukihenkilön aktiivisesti ideoivan erilaista tekemistä ja vähemmän kuormittavan henkilökunnan taakkaa.

6 KEHITTÄMISTYÖN TULOSTEN YHTEENVETO

Seuraavassa koottuna kuvioksi Tornion kaupungin kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan toimintamalli (KUVIO 22). Se jakautuu yksilömuotoiseen tukeen, ryhmämuotoiseen toimintaan ja yhteistyöhön asumisyksiköiden kanssa. Yksilömuotoisessa tuessa annetaan henkilökohtaista tukea ja tukisuhteet voivat olla joko pitkäaikaisia tai yksittäisiä avustamisia esimerkiksi konserteissa. Ryhmämuotoisessa toiminnassa on erilaisia kerhoja, nettiryhmiä ja kehitysvammaisten yhteisiä tapahtumia, jolloin toimintamuodossa korostuu yhteinen tekeminen ja sosiaalinen kanssa käyminen. Tukihenkilö tekee myös yhteistyötä alueen asumisyksiköiden kanssa tukien asukkaiden vapaa-ajan toimintaa yhdessä asumisyksikön henkilökunnan kanssa. Vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen keskitytään mahdollisen jatkorahoituksen saatua seuraavana vuonna, joka on tärkeä osa toiminnan kehittämistyötä. Vapaaehtoiset täydentävät palvelua ja mahdollistaisivat useammalle tukisuhteen.

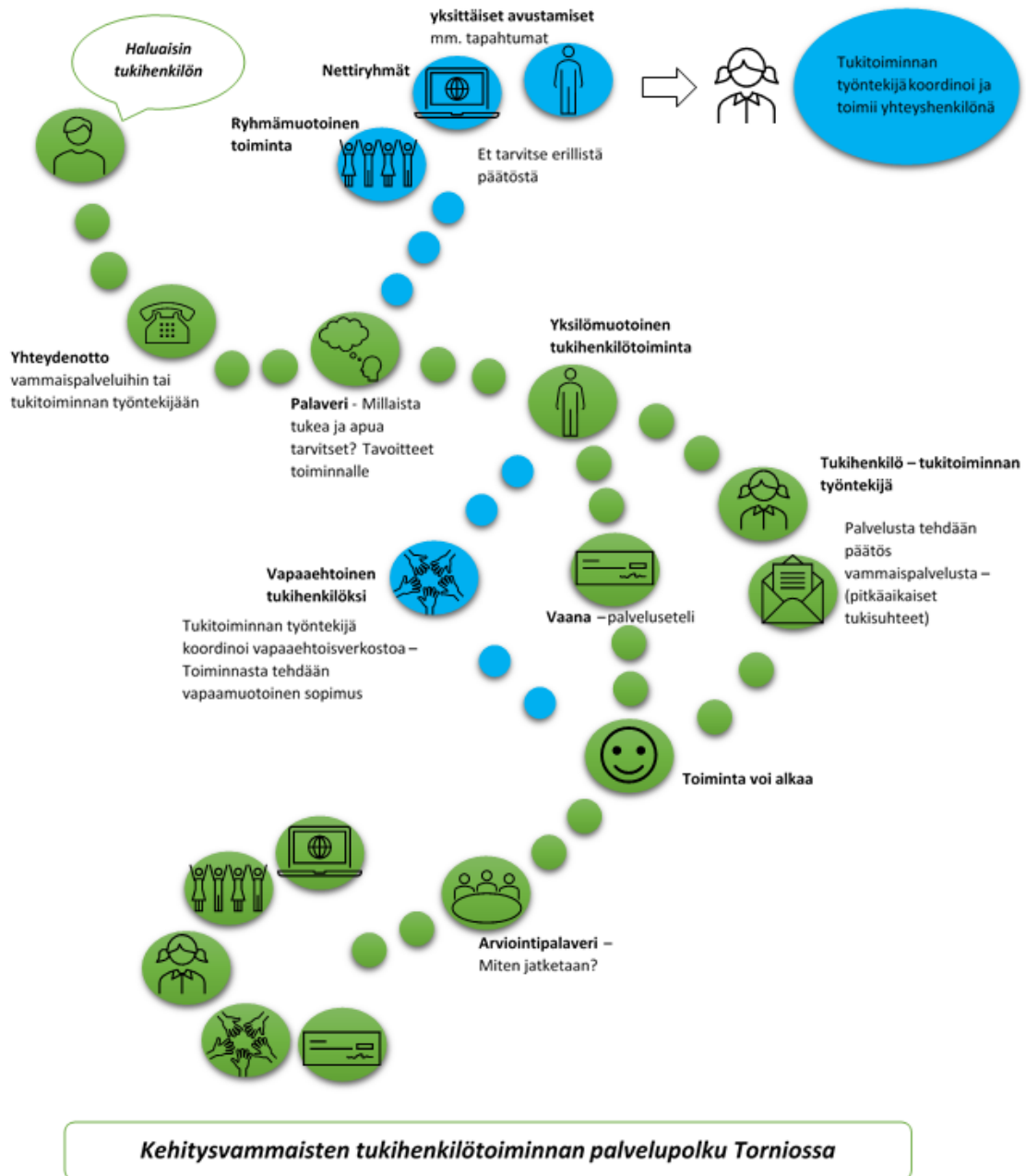
KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINNAN TOIMINTAMALLI 2021

KUVIO 22 Torniolaisten kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan toimintamalli

Palvelupolun avulla voidaan selvittää asiakkaan kulkeminen palvelun piirissä ensikontaktista lähtien viimeiseen kontaktiin saakka, jota voidaan kuvata muodostamalla siitä visuaalinen kartta (Aho-nen 2017, 114–115). Seuraavassa kuviossa (KUVIO 23) olen kuvannut torniolaisten kehitysvam-maisten tukihenkilötoiminnan palvelupolun. Sinisellä on kuvattu ne kohdat ja polunhaarat, jotka ovat projektityöntekijän/tukihenkilön vastuualueella tällä hetkellä. Kaikista palveluista ei tarvitse tehdä vammaispalveluista erillistä päätöstä, mutta ovat silti tärkeitä vaihtoehtoja palvelun toteutta-misen kannalta. Kehitysvammaisten yksilöllinen palvelutarve on niin laaja, että osalle riittää kevy-empiä tukivaihtoehtoja esimerkiksi ryhmätoiminnot, kun taas toiselle tarvitaan ammattimaisempaa ja yksilöllisempää tukea. Toisaalta jollakin voi olla useampi vaihtoehto rinnakkain esim. yksilömuo-

toista toimintaa sekä ryhmätoimintaa. Nämä tarpeet keskustellaan aloituspalaverissa, jossa luodaan myös toiminnalle tavoitteet. Tärkeä on toiminnan aloittamisen jälkeen pitää arviointipalaveri, jossa mietitään, onko tavoitteisiin päästy ja miten jatketaan eteenpäin.

KUVIO 23 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan palvelupolku Torniossa

7 POHDINTA

7.1 Tulosten pohdinta

Tutkimusvaiheen työpajatyöskentelyn tulokset osoittivat, että tarvetta on sekä yksilölliselle tukihenkilötoiminnalle että ryhmämuotoiselle toiminnalle. Toimintamuodot voivat myös tukea toinen toistaan ja kulkea rinta rinnan asiakkaalla. Lievästi kehitysvammaisissa oli havaittavissa enemmän tarvetta yksilölliselle toiminnalle, kun taas autetun asumisyksikön asiakkaat toivoivat enemmän ryhmämuotoista toimintaa. Kokemukseni mukaan osa lievästi kehitysvammaisista eivät hakeudu muutoinkaan mukaan esim. asumisyksikön yhteiseen toimintaan tai yhteisiin retkiin vaan haluavat osallistua enemmän kaikille kuntalaisille avoimiin toimintoihin tai olla yksin. Kuitenkin usein hekin kaipaavat näihin toimintoihin tukea ja ystävää. Tämä osoittautui mielestäni suuremmaksi tarpeeksi kuin mitä olin osannut ajatella etukäteen. Vaikka kehitysvammaisen olisi suhteellisen omatoiminen ja itsenäinen, hän kuitenkin saattaa kaivata tukea lähteäkseen mukaan eri toimintoihin ja enemmänkin tavallista kaveruutta. Mielestäni vapaaehtoistoiminta voisi toimia heidän kohdallaan todella hyvin, jossa tarkoituksena on enemmänkin ystävätoiminta. Sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalinen kuntoutus sisältää tehostetun tuen sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseksi, syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2019a).

Ammatillinen tukihenkilö on erityisen tärkeä silloin, kun asiakkaalla on tarve ammattitaitoisen henkilön ohjaukselle ja tuelle esimerkiksi haastavan käyttäytymisen tai vaikean masennuksen vuoksi. Tukihenkilön konkreettinen toiminta vaihtelee tuettavan tarpeiden mukaan (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2019a). Vapaaehtoistoiminta ei noussut tuloksissa merkittävään asemaan ja mietinkin miksi sitä ei nähty potentiaalisena vaihtoehtona toiminnalle. Pelkona on ehkä lyhytjänteinen ja vähäinen sitoutuminen toimintaan. Vapaaehtoisten verkoston luomista ja yhteistyötä oppilaitosten kanssa ei ollut ehditty aloittaa kyselyihin mennessä, joten siitä ei voitu myöskään saada tietoa tähän kyselyyn. Jatkosuunnitelmana suosittelisin uuden palautekyselyn tekemistä, kun yhteistyökuviot on saatu hyvin käyntiin.

Hyvä arki, johon kuuluu mm. mielekäs elämänsisältö, vahvistaa hyvää mielenterveyttä. Sen ylläpitämisellä ja ennaltaehkäisevällä työllä saadaan yleensä parempia tuloksia. (Hongisto ym. 2008, 42.) Iso osa asiakkaista koki mielialansa parantuneen toimintojen myötä, joten toiminnalla on ollut

positiivinen vaikutus asiakkaisiin. Harrastukset ja vapaa-ajan merkitys on yksi olennainen elämänlaadun osatekijä ja ne lisäävät yksilön hyvinvointia (Eriksson 2008, 77.79).

Henkilökunnalla oli toive asumisyksiköiden avustuspäivistä, mutta niiden toteuttamisessa oli alkuvaikeuksia ja henkilökunta koki palvelun työllistäneen heitä liikaa. Henkilökunnan ääni on mielestäni tärkeä huomioida palvelua kehitettäessä, sillä toimiva palvelu tarvitsee tuekseen myös henkilökunnan tuen, koska iso osa asiakkaista asuu myös palveluasumisen piirissä. Harvoin kehittämistyö etenee ilman vaikeuksia tai vastoinkäymisiä, ja olikin hienoa saada palautetta heti alkuvaiheessa. Näin toimintaa päästiin kehittämään eteenpäin toivottuun suuntaan. Yhteistyöllä asumisyksiköiden henkilökunnan ja omaisten kanssa voidaan päästä parempiin tuloksiin. Tärkeintä kuitenkin on, että asiakas kokee saavansa avun ja tuen palvelusta.

Palvelumuotoilun käyttäminen kehittämistyössä oli mielestäni hyvä työmenetelmä, koska sen avulla muodostuu syvällistä ymmärrystä siitä, miten palvelua tulisi kehittää ja se on hyvä työkalu osallisuuden edistämiseksi (Ahonen 2017, 6–8, 55). Jäin miettimään miten kehittämistyöhön olisin saanut paremmin mukaan myös kehitysvammaisten omaiset. Henkilökohtaiset kontaktit olisi voinut olla yksi tapa saada omaiset mukaan kehittämistyöhön, jolloin olisin pystynyt avoimella keskustelulla paremmin motivoimaan omaisia mukaan. Jäin myös miettimään, onko ihmisten vaikea hahmottaa mitä uusi palvelu voisi olla. Jo olemassa olevia palveluita on helpompi arvioida ja miettiä parannus ehdotuksia, kuin lähteä miettimään täysin uutta toimintaa. Myös yksi syy heikkoon omaisten osallistumiseen on voinut olla etäyhteyksien käyttäminen, jotka osalle voivat olla vielä vieraita ja hankalia käyttää.

Kehitysvammaisten alkukartoitus haastattelussa ja palautekyselyssä on hyvä huomioida myös se, että asiakkaat ovat eritasoisia ymmärrystasoltaan. En tiedä- vastaukset voivat kuvastaa myös sitä, että kehitysvammaiset henkilöt eivät pysty ymmärtämään kysymystä täysin tai esimerkiksi omaa hyvinvointia on vaikea arvioida.

7.2 Prosessin pohdinta

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi aiheen valinnalla vuoden 2020 lopussa, kun Tornion kaupunki sai rahoitusta kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittämiseen. Olimme yhdessä vammaispalveluiden sosiaaliohjaajan kanssa laittaneet rahoitushakemuksen vireille, joten oli luontevaa aloittaa

tutkimusprosessi siihen liittyen. Prosessi lähti liikkeelle hitaasti opinnäytetyösuunnitelmaa kirjoittaessa ja tutkimusta hahmoteltaessa. Opettajan kanssa keskusteltaessa aiheesta tutkimusmenetelmäksi muotoutui palvelumuotoilu. Syvennyin aiheeseen kirjallisuuden avulla ja opettajan mentoiminnalla. Opinnäytetyösuunnitelman hyväksytyä, tutkimusvaihe eteni nopeasti, vaikka vallitseva koronaepidemia loikin haasteita työpajojen toteuttamiselle. Tutkimusluvan anoin Tornion kaupungin perusturvajohtajalta. Kehitysvammaisten asiakkaiden työpajat saatiin onneksi järjestettyä paikalla, mutta muut yhteydenpidot aiheeseen liittyen on pidetty Teams yhteyden kautta. Tämä on kehittänyt omia tietoteknisiä taitoja ja osaamista virtuaalisten työpajojen järjestämiseen. Tutkimusvaiheen nopea aikataulu oli mahdollista oman opintovapaani myötä. Opinnäytetyösuunnitelman aikataulu ei kuitenkaan täysin pitänyt. Haasteita toi ohjausryhmän aikataulujen yhteensovittaminen, mutta etenin työssäni heidän aikataulujen mukaan. Se, että tutkimusaihe liittyi vahvasti oman työni asiakaskuntaan, helpotti etenemistä monin tavoin. Tuttujen asiakkaiden ja henkilökunnan kanssa työskentely oli helppoa ja joustavaa, asiakaskunnan erityispiirteet olivat tuttuja ja tieto heidän erityispiirteistensä, ja avun tarpeistansa helpotti ennakoitua ja työpajojen järjestelyä.

Palvelumuotoilu sopi mielestäni hyvin tähän prosessiin, jossa tarkoitus oli kehittää uutta palvelumuotoa ja ottaa mukaan kehittämiseen asiakkaat, omaiset ja henkilökunta. Virtuaalisten työpajojen kehittäminen ja tulosten visuaalisesti esittäminen vei hieman enemmän aikaa, kun olin ajatellut, mutta oli antoisaa kehittää omia taitoja sillä saralla. Etätyöskentely ja virtuaaliset tapaamiset ovat nykyään luontevaa ja helpompaa tämän kokemuksen jälkeen.

Työpajojen tulokset esitin visuaalisesti ohjausryhmälle ja ehdotin heille kaksi erilaista ideaa tukihenkilötoiminnan kehittämiseksi. Projektityöntekijä oli edennyt työssään koko ajan tutkimuksen aikana, ja tulosten perusteella aloittanut yhteistyötä oppilaitosten ja Meän Talon kanssa sekä varsinaista tukihenkilötoimintaa yksilö- ja ryhmätasolla asiakkaiden kanssa. Keskustelimme aktiivisesti projektityöntekijän kanssa koko prosessin ajan ja mietimme yhdessä erilaisia etenemiskuvioita. Projektityöntekijä työskenteli siis aktiivisesti helmikuusta lähtien, ensin asiakkaisiin ja aiheeseen tutustuen ja työpajatoimintojen jälkeen yksilöllisten ja ryhmämuotoisten toimintojen kanssa sekä yhteistyötahojen kanssa yhteydenpidolla. Varsinainen suunnitelma lyötiin lukkoon ohjausryhmän palaverissa vasta 26.5.2021, mutta työtä siis oli tehty jo helmi-maaliskuusta lähtien, joka oli hyvin pitkälle sitä mitä päätimme myös tulosten ja työpajojen perusteella lähteä toteuttamaan.

Projektityöntekijä toteutti suunnitelman mukaista toimintaa yksilö-, ryhmä- ja etätoimintoina, loi yhteistyökuvioita oppilaitosten ja Meän Talon kanssa sekä aloitti asumisyksiköihin toimintapäivät.

Projektityöntekijä aloitti myös sosiaalisessa mediassa tiedottamisen blogin ja Facebookin kautta, jota kautta myös asiakkaat pystyivät olemaan yhteyksissä työntekijään, mikä on osalle nuorista viestinnän kanava tänä päivänä. Yhteistyötä asumisyksiköiden henkilökunnan kanssa tehtiin aktiivisesti, koska moni asiakas asuu asumisyksikössä ja ohjausryhmän toive oli saada osallistettua myös henkilökuntaa mukaan tukihenkilön järjestämiin toimintoihin. Pian toiminnan aloittamisen jälkeen, projektityöntekijälle tuli jo niin paljon yhteydenottoja, että täytyi miettiä mihin hänen resurssejensa riittävät, kun vapaaehtoisverkostoa ei vielä ollut ehditty luoda ja näin ollen tekijöitä toiminnalle ei ollut hänen lisäksi muita.

Palautekysely toiminnasta pidettiin heinä-elokuun vaihteessa, jotta ehtisin analysoida tulokset ja koota ne hankkeen jatkohakemusta varten. Kehittämistyön kannalta olisi voinut olla järkevää pidentää toiminta-aikaa ja pitää palautekysely vasta myöhemmin syksyllä, kun erilaiset yhteistyökuviot olisi saatu alkuun ja vapaaehtoistyöskentely päässyt myös käyntiin. Nyt kuitenkin palautekysely tehtiin suunnitelman mukaan, jotta tulokset saadaan ennen jatkohakemuksen kirjoittamista. Aiheesta olisi hyvä pitää uusi kysely sen jälkeen, kun koko suunnitelma on saatu käyttöön ja toiminnosta on pidemmältä ajalta kokemusta. Tukihenkilötoiminnan kehittämisessä olisi hyvä keskittyä jatkossa vapaaehtoisverkoston kehittämiseen ja kasvattamiseen, joka mahdollistaisi lisätekiäjiä toiminnalle.

Koska kehitysvammaiset asiakkaat olivat hyvin eri tasoisia ymmärryksen tasoltaan ja kommunikointi keinoiltaan, vastaukset olivat myös eri tasoisia. Haastateltavat asiakkaat olivat suurimmaksi osaksi lyhyt sanaisia ja osaksi vastaukseksi tuli ”ehkä” tai ”en tiedä”. Toisaalta muutamat asiakkaat halusivat jutella monenlaisista asioista, myös haastattelu asioiden ulkopuolelta. Tukena käytin kuvakommunikaatiota ymmärryksen tukena sekä antamaan ideoita mahdollisista tekemisissä ja harrastuksissa, koska usein kehitysvammaisilla on vaikea hahmottaa muita asioita kuin mitä ovat joskus itse jo tehneet. Tämä oli havaittavissa joidenkin asiakkaiden vastauksissa, jotka osasin huomata tuntiessani heidät vuosien takaa. Pysin pitämään työpajatuokiot ja haastattelut lyhyinä, jotta jokainen jaksaisi keskittyä ja vastata kysymyksiin. Tässä ei ollut ongelmia. Projektityöntekijän läsnäolo auttoi suuresti, sillä hän oli haastatteluiden ajan toisten kanssa keskustellen erilaisista harrastustoiminnoista kuvien avulla. Kuvat olivat suureksi avuksi, jotta kehitysvammaisen pystyi miettimään mitä erilaisia toimintoja olisi mahdollista tehdä. Osa osasi sanoa niitä myös ilman kuvia. Työpajatoiminta oli itselleni tuttua, sillä olen työskennellyt kehitysvammaisten päivätoiminnoissa erilaisissa toimintatuokioissa useita vuosia. Kuitenkin tutkimuksen kannalta olisi helpompi toteuttaa

jatkoissa kehitysvammaisten haastattelut kahden kesken ilman mitään häiriötekijöitä, jolloin asiakkaalla olisi vielä helpompi keskittyä asiaan ja muiden asiakkaiden vastaukset eivät vaikuttaisi omiin vastauksiin. Helposti asiakkaat saattoivat sanoa samoja asioita kuin muut ja omat mielipiteet voivat jäädä pimentoon. Koska haastateltavat asiakkaat olivat kehitysvammaisia, oli kysymykset aseteltu suurelta osin kyllä/ei vaihtoehdoiksi, jotta myös kuvakommunikaatiolla olisi mahdollista saada luotettavat vastaukset kysymyksiin. Avoimiin kysymyksiin tuli niukemmin vastauksia.

Tarkoituksena tässä kehittämistyössä oli luoda Tornion kaupungin kehitysvammaisille tukihenkilötoimintamalli, ja mielestäni pääsimme tähän tavoitteeseen hyvin. Tavoitteena oli lisätä kehitysvammaisten osallisuutta vapaa-ajan toimintoihin ja tukea sosiaalisten suhteiden luomista. Mielestäni tähän tavoitteeseen päästiin, sillä monet kehitysvammaiset pääsivät mukaan joko yksilö- tai ryhmämuotoiseen tukihenkilötoimintaan, joka samalla tuki heidän sosiaalista verkostoaan. Vielä on kuitenkin tarve panostaa resursseihin kehittämällä vapaaehtoisten verkostoa, jotta tekijöitä olisi enemmän ja näin tuki mahdollistuisi mahdollisimman monelle henkilölle. Toimintamuoto on kuitenkin vasta aluillaan, joten kehittämistyötä on tärkeä jatkaa. Uuden palvelun juurruttaminen osaksi kehitysvammaisten tukipalveluita vaatii aikaa ja panostusta. Työ on nyt käynnistetty aluilleen, josta on hyvä jatkaa.

7.3 Kehittämistyön eettisyys

Eettisyyttä on tärkeä miettiä tutkimuksen eri vaiheissa. Tutkimuksen tekijällä on laaja-alainen vastuu, sillä tutkimuksen vaikutukset voivat ulottua laajalle ja koskettaa lukuisia ihmisiä. Aiheen valinnassa on syytä pohtia sen oikeutusta sillä pelkkä uteliaisuus ei riitä. Tutkimukselle on löydettävä perustelut laajemmasta tietoperustasta, joka edellyttää aihealueen aikaisemman tutkimuksen analyysia ja synteisiä. On myös syytä pohtia tutkimusongelmien pohjana olevien arvojen sekä tutkimuksella tuotettavan tiedon merkitystä. Yhteiskunnallinen ulottuvuus on keskeinen eettinen tekijä. Tutkimuksesta on oltava hyötyä kanssaihmisille. (Juvakka & Kylmä 2007, 143–144.) Tämä tutkimus on lähtenyt tarpeesta kehittää palvelua ja siitä on hyötyä alueen kehitysvammaisille henkilöille. Haasteena oli löytää kansainvälisiä tutkimuksia kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnasta, johon voi liittyä hyvin erilaiset tukitoimet eri maissa.

Tutkimusmenetelmiä on arvioitava tutkimusetiikan näkökulmasta, jossa periaatteita ovat haitan välttäminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, rehellisyys, luottamus ja kunnioitus. Tutkimuksen tekijän on pyydettävä tietoon perustuva suostumus tutkimukseen osallistuvilta, jossa hän kertoo tutkimuksesta ja sen kulusta. On myös varmistettava, että haastateltava ymmärtää saamansa informaation. Tietoinen suostumus on erityisen haasteellinen asia sellaisten henkilöiden kohdalla, jotka ovat syystä tai toisesta vajaavaltaisessa tai haavoittuvassa asemassa, kuten mielenterveyspotilaat, kehitysvammaiset tai vakavasti sairaat henkilöt. Jos tutkimukseen osallistuva ei ole päätösvaltainen, on suostumus saatava hänen huoltajaltaan. (Juvakka & Kylmä 2007, 146–147, 149–150.)

Sosiaali- ja terveysalan kehittämistä sitoo vahvasti lait ja asetukset. Kaikkea tutkimus- ja kehittämistoimintaa täytyy jatkuvasti heijastaa erilaisiin lakeihin, pohtia asiakkaan asemaa ja oikeuksia, inhimillisyyttä ja eettisyyttä. Palveluiden kehittämisessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja hänen yksilöllisiä tarpeitaan ja toiveitaan tulee huomioida sekä asiakasta tulee kohdella loukkaamatta. (Ahonen 2017, 26.) Näitä asioita olen huomionut myös itse opinnäytetyöprosessin aikana.

Tutkimuslupa opinnäytetyön tekemiseen pyydettiin Tornion kaupungilta perusturvajohtajalta, koska tutkimuksessa kerätään aineistoa kehitysvammaisilta ihmisiltä, jotka asuvat kaupungin asumisyksiköissä, ja asumisyksikön henkilökunnalta sekä työ pohjautuu kaupungin toimintaan. Tutkimukseen osallistuneita tiedotettiin kehittämistyöstä ja pyydettiin tietoinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Työpajoissa selitin asiat selkokielellä siitä mihin tietoja kerätään, osallistumisen vapaaehtoisuudesta, luottamuksellisuudesta ja siitä, että heidän yksityisyytensä säilyy. Kehitysvammaisilta henkilöiltä pyydettiin myös erikseen kirjallinen lupa tutkimukseen osallistumiseen. Niiltä, joilla on omaisia, pyydettiin suullinen lupa tutkimukseen osallistumisesta. Tätä asiaa pohdittiin yhdessä kehitysvammaisten esimiehen kanssa, sillä se on hieman ristiriidassa itsemääräämisoikeuden kanssa. Tarvitaanko pyytää kaikilta omaisilta lupa, kun asiakkaalla on itsellään oikeus päättää häntä koskevissa asioissa, mikäli hän on siihen kykeneväinen. Ja missä menee raja siihen, kuka on siihen kykeneväinen ja keneltä täytyy pyytää omaisten lupa? Päädyimme siihen, että omaisia tiedotetaan asiasta ja kysytään suullinen lupa, samalla kun pyydetään heitä mukaan kehittämistoimintaan. Asiakkailta itseltään pyydettiin kirjallinen suostumus. Kehitysvammaisten asiakkaiden allekirjoittamat tutkimuslupalomakkeet, haastattelulomakkeet ja haavekartat olen säilyttänyt tutkimuksen ajan ja tuhoan ne silppuroimalla opinnäytetyöprosessin jälkeen.

Tutkimuksen osallistuvat asiakkaat olivat kehitysvammaisia henkilöitä, jotka valikoituivat mukaan tutkimukseen henkilökunnan ja projektityöntekijän toimesta sekä asiakkaiden omasta halusta osallistua tutkimukseen. Asiakkaat pyrittiin valikoimaan sen mukaan, kuka pystyy vastaamaan kysymyksiin vähintään kuvakommunikaation turvin ja kenellä on suurin tarve henkilökunnan mielestä tukihenkilötoiminnalle. Mukaan pyydettiin myös tutkimukseen osallistuvien asiakkaiden omaisia. Henkilökunta oli yhteydessä omaisiin, koska omaisten yhteystietoja ei saatu luovuttaa tutkimuksen tekijälle. Henkilökunnan työpajaan valikoitui asumisyksiköiden tiimin vastaavat ohjaajat, jotka toivat terveiset muilta työntekijöiltä yhteiseen työpajapäivään.

Sitä, että olin tavannut suurimman osan kehitysvammaisista asiakkaista ja osan kanssa tehnyt vuosia töitä, ei tule jättää huomioimatta, mutta sen ei myöskään tule tulkita sellaisenaan tuottaneen tietynlaista aineistoa. Se, että asiakkaat luottivat minuun ja minä tunsin heidän kommunikointitapansa etukäteen, lisäsi todennäköisesti osallistumishalukkuutta ja työpajojen sujuvuutta. Vain kahden asiakkaan luona en ollut koskaan käynyt, mutta heidän kanssaan projektityöntekijä oli tehnyt jo tuttavuutta.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden kehittämisessä asiakkaiden osallistamisen ongelmiin on törmätty tutkimuksien mukaan ennenkin. Asiakaslähtöisyyttä pidetään ensiarvoisena palvelujen järjestämisen ja kehittämisen lähtökohdana ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksilla on todettu olevan vahva yhteys koettuun hyvinvointiin. Kansalaisten vaikuttamis- ja kehittämismahdollisuuksia sosiaali- ja terveyspalveluiden suunnittelussa ja toteutuksessa pidetään tärkeinä. Käytännössä asiakkaiden osallistuminen ja vaikuttamismahdollisuudet eivät aina toteudu. (Häyhtiö 2017, 1–2.) Palvelumuotoilussa keskeisenä tavoitteena on osallistaa prosessiin niin asiakkaita kuin palvelun tuotantoon osallistuvia toimijoita. Palveluun liittyvät asiat ja näkökulmat tulisi huomioida mahdollisimman laaja-alaisesti jo palvelun suunnitteluvaiheessa. (Tuulaniemi 2011, 116–117.) Asiakkaiden osallistaminen kehittämistyöhön voi olla haastavaa ja ongelmat voivat liittyä hyödynnettävään osallistumisen toimintamalliin, organisaation omaan toimintakulttuuriin tai kehittäjäasiakkaisiin. Häyhtiön (2017) mukaan on varsin yleistä, että sosiaalihuollon asiakkailla on negatiivisia ennakoasenteita sosiaalialan ammattilaisia kohtaan tai asiakkaat häpeävät omaa yhteiskunnallista asemaansa ja kokemuksiansa, mikä saattaa estää asiakkaita motivoitumista dialogiin alan ammattilaisten kanssa. Asiakkaat eivät myöskään sitoudu toimintaan, mikäli eivät koe sitä palkitsevaksi. (Häyhtiö 2017, 16–17.)

Tutkimusaineiston analyysissä on suojeltava haastateltavana olevia ihmisiä, niin ettei heistä käytetä nimiä. Tutkimustulosten raportointi on tutkimuksen tekijän eettinen velvoite, joka merkitsee avoimuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta tutkimuksen kaikkien vaiheiden raportoinnissa. On myös arvioitava tutkimuksensa luotettavuutta ja tuotava esille tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavat tekijät. (Juvakka & Kylmä 2007, 153–155.)

7.4 Kehittämistyön luotettavuus

Tieteellisen tutkimuksen tavoitteena on tuottaa mahdollisimman luotettavaa tietoa tutkittavasta ilmiöstä ja sen arviointi on välttämätöntä tutkimustoiminnan, tieteellisen tiedon ja sen hyödyntämisen kannalta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys kriteereillä. (Juvakka & Kylmä 2007, 127.) Uskottavuudella tarkoitetaan tutkimuksen ja sen tulosten uskottavuutta sekä sen osoittamista tutkimuksessa. Tutkija voi vahvistaa uskottavuutta keskustelemalla tutkimukseen osallistuvien kanssa tutkimuksen tuloksista eri vaiheissa tai keskustella tutkimusprosessista ja sen tuloksista toisten samaa aihetta tutkivien ihmisten kanssa. Tutkimuksen uskottavuuden vahvistamiseksi voidaan käyttää myös triangulaatiota eli tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä hahmotetaan eri näkökulmista. Voidaan esimerkiksi kerätä aineistoa asiakkaalta itseltään, hänen läheisiltään ja henkilökunnalta, jolloin kaikilta ryhmiltä kysytään samaa asiaa. (Juvakka & Kylmä 2007, 127.)

Käytin opinnäytetyössäni tutkimuksen uskottavuuden vahvistamiseksi triangulaatiota eli tarkastelin tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä kolmesta eri näkökulmasta. Keräsin aineistoa kehitysvammaisten asiakkaiden tukihenkilötoiminnan toiveista ja kehittämisideoista kehitysvammaisilta asiakkailta työpajatoiminnalla sekä heidän omaisiltaan ja kehitysvammaisten asumisyksiköiden henkilökunnalta yhteisessä etätyöpajassa. Kehitysvammaisten työpajatyöskentelyyn osallistui eri asumisyksiköiden asukkaita sekä kotona asuvia kehitysvammaisia, näin saatiin myös asiakkailta monipuolinen näkökulma, kun mukana on eri ikäisiä ja eri tasoisia kehitysvammaisia asiakkaita ja asiakkaita erilaisista asumismuodoista. Tarkoitus oli saada mahdollisimman kattava kuva toiveista ja tarpeista, jotka tukisivat tukihenkilötoiminnan kehittämistä. Uskottavuutta voidaan vahvistaa myös keskustelemalla tutkimukseen osallistuvien kanssa tutkimuksen tuloksista eri vaiheissa. Omassa työssäni kävi jokaisen asiakkaan kanssa läpi haavekartat, jotta tulkitsen ne oikein. Henkilökunnan kanssa kävimme keskustelua aiheesta heti, kun he olivat kirjoittaneet Padlet-alustalle mielipiteet ja

ajatukset, jotta tulkinnat täsmäsivät kirjoittajan tarkoitusta. Tutkimuksen kulusta ja tuloksista keskustelin aktiivisesti myös vammaispalveluiden sosiaaliohjaajan ja projektityöntekijän kanssa.

Vahvistettavuus kriteeri liittyy koko tutkimusprosessiin. Tutkija kirjaa tutkimuksen kulkua ja miten on päätyttyä tuloksiin ja johtopäätöksiin. Toinen tutkija seuraa prosessin kulkua pääpiireittäin ja tekee omat tulkinnat tuloksista. Vahvistettavuus on osin ongelmallinen laadullisessa tutkimuksessa, koska toinen tutkija ei välttämättä päädy samankaan aineiston perusteella samaan tulkintaan, mutta erilaiset tulkinnat lisäävät ymmärrystä tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. (Juvakka & Kylmä 2007, 128.) Tein opinnäytetyöni yksin, joten mukana ei ole ollut toista tutkijaa. Olen kirjannut tulokset raporttiin sekä esitellyt ja keskustellut niistä ohjausryhmään kuuluvien jäsenten kanssa. Tulokset on kirjattu mahdollisimman tarkasti opinnäytetyöraporttiin, jotta jokainen lukija voi tarkastella myös tutkimuksen tuloksia. Tekemieni tulkintojen luotettavuutta lukija voi arvioida tutkimusraporttiin kirjoittamani kuvausten perusteella sekä auki kirjoittamani analyysiprosessin avulla.

Reflektiivisyydellä tarkoitetaan, että tutkimuksen tekijä on arvioitava, kuinka hän vaikuttaa aineistoonsa ja tutkimusprosessiinsa sekä kuvattava lähtökohdat tutkimusraportissa (Juvakka & Kylmä 2007, 129). Itse olen työskennellyt Tornion kehitysvammaisissa useita vuosia ja tunsin suurimman osan kehitysvammaisista asiakkaista, jotka osallistuivat opinnäytetyöni tutkimukseen. Asiakkaiden tuntemisessa oli ehdottomasti hyötyä työpajatyöskentelyssä, koska asiakkaiden ymmärrystaso ja kommunikaatiokeinot olivat tuttuja sekä asiakkailla oli helppo luottaa tuttuun ihmiseen. Tärkeää oli huomioida, ettei tee tulkintoja etukäteen tai johdattele kysymyksillä tietynlaisiin vastauksiin. Oli myös huomioitava, että ei anna omien mielipiteiden ja ajatusten vaikuttaa tutkimustuloksiin missään vaiheessa, vaan esitin tulokset ohjausryhmän jäsenille juuri sellaisina kuin ne olivat.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimuksen tulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin, jolloin tärkeä on antaa riittävästi kuvailevaa tietoa tutkimuksen osallistujista ja ympäristöstä, jotta lukija voi arvioida tulosten siirrettävyyttä. (Juvakka & Kylmä 2007, 128, 129.) Tulosten siirrettävyys kriteeri ei toteutunut tässä tutkimuksessa, sillä tulokset ovat asiakkaan, omaisten ja henkilökunnan henkilökohtaisia ja ovat sidoksissa vahvasti Tornion kaupungin tilanteeseen ja jokaisen asiakkaan henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen. Tuloksia ei voida siirtää toiseen kaupunkiin, jossa lähtökohtainen tilanne on eri. Myös tulosten otos on pieni, joten se ei ole yleistettävissä. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin vaan pyritään kuvamaan ilmiötä tai tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jollekin ilmiölle. Tärkeää, että

henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä tai heillä on kokemusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85.)

Omaisten palautekyselyn vastausprosentti jäi epäselväksi. En saanut tietooni omaisten yhteystietoja, joten henkilökunnan täytyi toimia palautekyselyiden lähettämässä välikätenä. Jälkikäteen ajateltuna, olisi täytynyt selvittää kuinka monelle omaiselle palautekysely lopulta lähetettiin. Tällä kertaa se jäi tekemättä, joten on vaikea arvioida todellista osallistumisprosenttia. Kokemuksesta kuitenkin tiedän, että useammalla kehitysvammaisella ei ole enää lähiomaisia tai omaiset eivät ole aktiivisesti heidän elämässään.

LÄHTEET

Ahonen, Tarja 2017. Palvelumuotoilu sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveysalan palvelujen kehittämiseen. Painokiila Py, Nummela.

Autti-Rämö, Ilona & Kivikko, Matti 2006. Mitä on kehitysvammaisen hyvä kuntoutus? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 122 (15). Hakupäivä 24.2.2021. <https://www.duodecim-lehti.fi/duo95906>.

Bigby, Christine, Boulda, Emma & Beadle-Browna, Julie 2017. Conundrums of supported living: The experiences of people with intellectual disability. Journal of intellectual & developmental disability vol. 42. no.4, 309-319. Hakupäivä 2.2.2021. <https://doi.org/10.3109/13668250.2016.1253051>.

Crocker, AG, Prokic, A, Morin, D & Reyes, A 2014. Intellectual disability and co-occurring mental health and physical disorders in aggressive behaviour. Journal of Intellectual Disability Research. Nov2014, Vol.58, Issue 11, 1032-1044. Hakupäivä 10.3.2022. DOI: 10.1111/jir.12080.

Eriksson, Susan 2008. Erot, erilaisuus ja elinolot – vammaisten arkielämä ja itsemääräminen. Kehitysvammaliiton tutkimuksia. Hakupäivä 29.12.2020. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/kehitysvammaliiton-tutkimuksia-3.pdf>.

Fekete, Christine, Siegrist, Johannes & Tough, Hannah 2017. Social relationships, mental health and wellbeing in physical disability: a systematic review. Hakupäivä 29.12.2020. <https://bmcpublihealth-biomedcentral-com.ezp.oamk.fi:2047/articles/10.1186/s12889-017-4308-6>.

Hakola, Mari, Klem, Simo, Lange, Hanne, Peltonen, Esa & Rytönen, Jenni 2021. Selvitys poikkeusajan vaikutuksista työ- ja päivätoimintaan ja työllistymistä tukevaan toimintaan. Kehitysvamma-alan asumisen neuvottelukunta KVANK. Työn ja päivätoiminnan valiokunta. Hakupäivä 28.6.2021. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/wp-content/uploads/2021/04/selvitys-poikkeusajan-vaikutuksista-2021.pdf>.

Hatton, Chris, Emerson, Eric, Robetson, Janet & Baines, Susannah 2018. The mental health of adolescents with and without mild/moderate intellectual disabilities in England: Secondary analysis

of a longitudinal cohort study. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities Sep2018. Vol. 31 Issue 5, 768-777. Hakupäivä 10.3.2022. DOI: 10.1111/jar.12428.

Heiskala, Hannu 2006, Duodecim. Hakupäivä 24.2.2021. <https://www.kaypahoito.fi/xmedia/duo/duo95903.pdf>.

Hongisto, Repo & Björkman 2008. Mieli myllertää. Opas kehitysvammaisten ihmisten mielenterveyden tukemiseen. Kehitysvammaisten tukiliitto. Hakupäivä. 25.10.2021. https://storage.googleapis.com/tukiliitto-production/2017/10/mieli_myllertaa_opas.pdf.

Hänninen, Riitta, Karhinen, Joonas, Korpela, Viivi, Pajula, Laura, Pihlajamaa, Olli, Merisalo, Maria, Kuusisto, Olli, Taipale, Sakari, Kääriäinen, Jukka & Wilska, Terhi-Anna 2021. Digiosallisuuden käsite ja keskeiset osa-alueet. Digiosallisuus Suomessa -hankkeen väliraportti. Valtioneuvoston kanslia, Helsinki. Hakupäivä 28.6.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-287-9>.

Häyhtiö, Tapio 2017. Osallisuutta sote-palveluihin palvelumuotoilemalla? KAKS – Kunnallissalan kehittämissäätöjen julkaisu 4. Hakupäivä 5.5.2021. <https://kaks.fi/wp-content/uploads/2017/05/osallisuutta-sote-palveluihin-palvelumuotoilemalla-004-1.pdf>.

Isola, Anna-Maria, Kaartinen, Heidi, Leemann, Lars, Läpäri, Raija, Schneider, Taina, Valta, Salli & Keto-Tokoi, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Juvenes Prints – Suomen Yliopistopaino Oy, Helsinki. Hakupäivä 31.1.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>.

Juvakka, Taru & Kylmä, Jari 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Publishing Oy.

Järvikoski, Aila 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus, pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaski, Markus (toim.), Manninen, Anja & Pihko, Helena 2012. Kehitysvammaisuus. Sanoma Pro Oy.

Kervinen, Lauri & Tunturi, Marjaana 2020. Siellä missä muutkin! Henkilökohtaisen avun toteutuminen kehitysvammaisilla ihmisillä. Kehitysvammaisten palvelusäätiö. Hakupäivä 24.1.2021. <https://kvps.fi/wp-content/uploads/2020/03/Henkil%C3%B6kohtaisen-avun-kirja.pdf>.

Koivisto, Juha, Isola Anna-Maria & Lyytikäinen, Merja, 2018. Osallisuus kuuluu kaikille Innokylän innovaatiokatsaus. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Hakupäivä 29.12.2020. <https://core.ac.uk/download/pdf/153793894.pdf>.

KvantiMOTV, 2010. Kyselylomakkeen laatiminen. Hakupäivä 5.7.2021. <https://www.fsd.tuni.fi/netelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>.

Kyngäs, Helvi, Kääriäinen, Maria, Kanste, Outi, Elo, Satu & Pölkki, Tarja 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. 2011. Hoitotiede 2011, 23 (2). Hakupäivä 18.2.2021. <file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/Sis%C3%A4ll%C3%B6nanalyysi%20Kyng%C3%A4s%20ym.%202011.pdf>.

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 2016/381. Hakupäivä 23.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 380/1987. Hakupäivä 23.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>.

Leeman, Lars & Hämäläinen, Riitta-Maija 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Yhteiskuntapolitiikka 81:5, 586-594. Hakupäivä 13.6.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann&Hamalainen.pdf?se.

Lippold, T & Burns, J. 2009. Social support and intellectual disabilities: a comparison between social networks of adults with intellectual disability and those with physical disability. Journal of Intellectual Disability Research. Volume 53 part 5. 463-473. Hakupäivä 10.1.2022. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2009.01170.x>.

Merrels, Jessica, Buchana, Angus & Waters, Rebecca 2018. The experience of social inclusion for people with intellectual disability within community recreational programs: A systematic review. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*. Volume 43. Hakupäivä 2.2.2021. <https://doi.org/10.3109/13668250.2017.1283684>.

Nousiainen, Marko 2021. Pienet onnistumistarinat ja osallisuuden kokeminen Yhteisissä keittiöissä. *Yhteiskuntapolitiikka*: 2. Hakupäivä 26.5.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021041510492>.

Nurmi-Koikkalainen, Päivi 2013. Laitoksesta lähiyhteisöön. Kuntakyselyn tuloksia vammaisten kuntalaisten palveluista. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere.

Nurmi-Koikkalainen, Päivi 2009. Välttämätön apu elämisen mahdollistajana. Näkökulmia vaikeavammaisten henkilöiden asumiseen ja apuun. *Terveiden ja hyvinvoinnin laitos*, Helsinki. Hakupäivä 6.5.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085511>.

Paltamaa, Jaana & Perttinen, Pirkko 2015. Toimintakyvyn arviointi. ICF teoriasta käytäntöön. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 137*. Kelan tutkimusosasto. Helsinki. Hakupäivä 23.2.2021. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/156071/Tutkimuksia137.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Puromäki, Henna, Kuusio, Hannamaria, Tuusa, Matti & Karjalainen Jarno 2016. Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus. Kuntakyselyn tulokset. *Terveiden ja hyvinvoinninlaitos*. Hakupäivä 23.1.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131975/Sosiaalihuoltolaki_Tyo_47-2016_net.korj%20240217.pdf?sequence=1.

Puusa, Anu 2020. Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (toim. Puusa, Anu & Juuti, Pauli) e-kirja Gaudeamus Oy.

Raivio H, Karjalainen J 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa *Era T* (toim.): *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?* Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. Hakupäivä 31.7.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>.

Sauna-aho, Oili 2019. Ikääntyminen ja kehitysvammaisuus – kognitiiviset muutokset Williamsin, fragile X- ja Downin oireyhtymässä. Hakupäivä 17.6.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7851-9>.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Kuntoutuksen uudistamiskomitean ehdotukset kuntoutusjärjestelmän uudistamiseksi. Hakupäivä 17.6.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3891-5>.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen. YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023. Hakupäivä 26.2.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162687/STM_2021_2_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Hakupäivä 23.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019a. Tukihenkilöt- ja perheet. Hakupäivä 4.2.2021. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019b. Henkilökohtainen apu vapaa-ajan toiminnoissa. Hakupäivä 28.2.2021. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/henkilokohtainen-apu/henkilokohtainen-apu-vapaa-ajan-toiminnoissa>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019c. Osallisuus. Hakupäivä 31.7.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020. Vammaispalvelujen käsikirja. Henkilökohtainen apu. Hakupäivä 23.1.2021. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/henkilokohtainen-apu>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2013. ICF: Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. 6.painos. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Juvenes Print – Suomen Yliopisto-paino Oy Tampere 2013. Hakupäivä 23.1.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201303252595>.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021. Digiosallisuuden edistäminen. Hakupäivä 28.6.2021. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/digiosallisuuden-edistaminen>.

Timonen-Kallio, Eeva 2020. Osallisuuden edistäminen ammatillisena toimintana. Teoksessa Myllymäki, Päivi, Timonen-Kallio, Eeva & Kinos, Sirppa (toim.) 2020. Asennetta ja menetelmiä osallisuuden edistämiseen eri toimintaympäristöissä. Hakupäivä 26.2.2021. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522167699.pdf>.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon. Tampere University Press.

Tornion kaupunki 2017. Vammaispoliittinen ohjelma 2016-2020. Esteetöntä elämää – rajattomia mahdollisuuksia. Hakupäivä 28.12.2020. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/137537/nina2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Tornion kaupunki 2020. Sääntökirja palvelusetelipalvelun tuottamisesta. Hakupäivä 14.1.2022. <https://www.tornio.fi/wp-content/uploads/2020/05/Palveluseteli-saantokirja-28.5.2020.pdf>.

Tukiliitto 2017. Kuntoutus. Hakupäivä 27.2.2022. <https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/kuntoutus/>.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylän Yliopisto, Tammi.

Tuulaniemi, Juha 2011. Palvelumuotoilu. Kariston Kirjapaino, Hämeenlinna.

Vernerit 2014a. Yksilökeskeinen elämänsuunnittelu. Hakupäivä 3.5.2021. <https://verneri.net/yleis/yksilokeskeinen-elamansuunnittelu>.

Vernerit 2014b. Vapaa-ajan kartta. Hakupäivä 3.5.2021. <https://verneri.net/yleis/vapaa-ajan-kartta>.

Vernerit 2018. Tiedonhankinta: Kartta-työväline. Hakupäivä 3.5.2021. <https://verneri.net/yleis/tiedonhankinta-kartta-tyovaline>.

Vernerin 2021a. Kehitysvammainen henkilö asiakkaana. Hakupäivä 27.2.2022. <https://verneri.net/yleis/kehitysvammainen-henkilo-asiakkaana>.

Vernerin 2021b. Toimintakyvyn näkökulma. Hakupäivä 11.1.2021. <https://verneri.net/yleis/toimintakyvyn-nakokulma>.

Vernerin 2021c. Kommunikointi. Hakupäivä 6.3.2022. <https://verneri.net/yleis/kommunikointi>.

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. 27/2016. Hakupäivä 16.1.2022. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2.

Zacheus, Tuomas 2008. Suomalaiset ja vapaa-aika. Raportti ISSP 2007 Suomen aineistosta. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 8. Hakupäivä 28.2.2021. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7678-5>.

Julkaisemattomat lähteet:

Maunu, Amanda 2021. Raportti kehitysvammaisten tukitoiminnan kehittämistä vuodelta 2021.

Henkilökohtainen tiedonanto, Piippo, Kristiina 2021. Sähköposti viesti.

LIITTEET

Liite 1 Tukihenkilötoiminnan määrittely

Liite 2 Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta viidellä eri paikkakunnalla

Liite 3 Kirje henkilökunnalle tukihenkilötoiminnan kehittämisestä

Liite 4 Kirje omaisille tukihenkilötoiminnan kehittämisestä

Liite 5 Kirje päivätoiminnan asiakkaille työpajasta

Liite 6 Tutkimuslupa pyyntö

Liite 7 Haastattelulomake asiakkaille

Liite 8 Palautekysely kehitysvammaisille asiakkaille

Liite 9 Palautekysely omaisille ja henkilökunnalle

Liite 10 Kirje palautekyselyyn asiakkaille

Liite 11 Kirje palautekyselyyn omaisille ja henkilökunnalle

Liite 12 Haavekarttojen tulokset

Liite 13 Asiakkaiden haastattelujen tulokset

Liite 14 Henkilökunnan työpajan kysymykset ja tulokset

Liite 15 Sisällönanalyysi henkilökunnan työpajasta

NYKYTILANNE:	KOHDERYHMÄ:	RESURSSIT JA AIKATAULU:	TAVOITTEET:	TOIMENPITEET:
<p>Kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa ei ole.</p> <p>Alle 25-vuotiaiden ammatillista tukihenkilötoimintaa palvelusetelillä.</p> <p>Harrastus- ja vapaa-ajan toimintaa vähän kehitysvammaisille Torniossa.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ Järjestötalolla kuvikerho 1xviikko, seniorikerho 2xviikko, ➔ pyörätuolitanssi Tanssii Tätien kanssa ➔ Meän talon Voin hyvin -ryhmä ➔ Elo ry. (virkistys- ja vertaistukitoimintaa erityislapsille ja -nuorille sekä heidän perheilleen ja omaisilleen) <p>Kaiku kortti (vähävaraisille)</p> <p>Asumisyksikössä nuoria kehitysvammaisia, joilla monenlaisia haasteita ja tuen tarpeita eri elämänosa-alueilla (mm. päihde- ja peliriippuvuutta, seksuaalisuus)</p> <p>Tornion kaupungin vammaispoliittisen ohjelman 2016–2020 yhtenä kulttuuri ja vapaa-ajan tavoitteena oli lisätä vammaisten</p>	<p>Torniolaiset aikuiset kehitysvammaiset</p>	<p>Tukihenkilötoimintaan on palkattu työntekijä, 80% työaika, Vappu ja Oskari Yli-Perttula säätiön projektiraha</p> <p>➔ helmikuu-joulukuu 2021</p> <p>Lisärahoitusta haetaan vuodelle 2022 syksyllä.</p> <p>Aikataulu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Helmi-maaliskuu projektityöntekijä tutustuu kehitysvammaisiin asiakkaisiin ja aloittaa pienimuotoista toimintaa. - Maalis-huhtikuussa kerätään toiveita ja ideoita asiakkailta, omaisilta ja henkilökunnalta. (työpajat) - Tukihenkilötoiminnan suunnitelman huhtikuun alku - Huhtikuu-heinäkuu tukihenkilötoiminta pyörii. - Heinäkuun lopussa kerätään palautetta asiakkailta, omaisilta ja henkilökunnalta. - Elokuu väliraportti ja lisärahoituksen haku. 	<p>Tornion kaupungin toiminta-ajatus: Onnellisten asukkaiden, uudistuvien palveluiden ja menestyvien yritysten vetovoimainen rajakaupunki.</p> <p>Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tuettavan toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen.</p> <p>Tarkoitus on lisätä mahdollisuuksia osallistua erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin sekä tukea sosiaalista vuorovaikutusta, ystävyysuhteita ja arkielämän toimintakykyä.</p> <p>Ehkäistä syrjäytymistä, vähentää yksinäisyyttä</p> <p>Ylläpitää psyykkistä ja fyysistä toimintakykyä</p> <p>Arkielämän toimintakyky</p> <p>varhainen tuki, ennaltaehkäisy</p>	<p>Kehitysvammaisten omia harrastusryhmiä sekä osallistumisen mahdollistaminen kaikille avoimiin harrastustoimintoihin</p> <p>Toiminnallisuus asumispalveluissa / Aktiivisen elämän tukeminen asumispalveluissa</p> <p>Digisovellusten käyttö, etätoiminta</p> <p>Yhteistyö oppilaitosten kanssa</p> <p>Vapaaehtoisten verkosto</p>

KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINTA VIIDELLÄ ERI PAIKKAKUNNALLA LIITE 2

padlet

Päivi Mäki-Jokela • alle minuutti

ERI KAUPUNGIEN TUKIHENKILÖTOIMINTA

Helsinki, Kainuun sote, Raasepori, Päijät-Häme, Sote Akseli

LAKI	TARKOITUS	MÄÄRÄ	KUSTANNUKSET		
<p>vammaispalvelun tukihenkilötoiminta (R)</p> <p>pääsääntöisesti kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaan. (P)</p> <p>Sosiaalihuoltolaki (Tornio)</p> <p>Kehitysvammalaki 2 § 4 (H)</p>	<p>Lisätä mahdollisuuksia osallistua harrastus- ja vapaa-ajan viettoon. (H)</p> <ul style="list-style-type: none"> - harrastuksiin, ostoksille ja asioimiseen, keskustelu ja ulkoiluseura - erityistä tukea sosiaalisessa vuorovaikutuksessa - itsenäistymisen ja kehityksen tueksi. <p>Vammaispalvelun tukihenkilötoiminta (R)</p> <ul style="list-style-type: none"> - ensi kädessä sellaisille vaikeasti vammaisille tai kehitysvammaisille nuorille, jotka asuvat kotona ja tarvitsevat erityistä tukea sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden ylläpitämisessä. - Asiakkaalle voidaan myöntää tukihenkilö, kun asiakkaalla on kyky suunnitella omia aktiviteetteja. - kanssakäymistä ja yhdessäolo - tukea tuentarvitsijan vapaa-aikana ja mahdollistaa osallistumisen erilaisiin aktiviteetteihin kodin ulkopuolella. 	<p>kodin ulkopuolella tapahtuvan vapaa-ajan toiminnan/harrastusten tukeminen tai niiden mahdollistaminen, sosiaalisten suhteiden ja verkoston luominen sekä osallisuuden tukeminen, itsenäistymisen tukeminen, itsenäisemmän toiminnan harjoittelu ja mahdollistaminen kodin ulkopuolella (esimerkiksi linja-autolla kulkemisen ja asiointien harjoittelu. (P)</p> <p>tavoite on parantaa asiakkaiden elämänlaatua, osallisuutta ja omatoimisuutta (SA)</p> <p>auttaa vapaa-ajanvietossa, harrastuksissa ja vahvistaa tuettavan itsenäistä selviytymistä eri tilanteissa.</p>	<p>Päätös enintään 2 vuodeksi kerrallaan (H)</p> <p>enintään 10h/kk yksilöllisen tarpeen mukaan enintään 20h/kk jos välttämätöntä tavoitteiden kannalta</p> <p>2-3h/kerta (P)</p> <p>3-4 kertaa/kk kotona asuvat 2 kertaa/kk asumispalveluissa</p> <p>1-4 tapaamista/kk kotona asuvat (R)</p> <p>1-2 tapaamista/kk asumispalveluissa</p> <p>enintään 15h/kk (SA)</p> <p>enintään 10h/kk (K)</p>	<p>tuntikorvaus: 12,44 €/h, kulukorvaus: 30 €/kk (SA) + matkakulut</p> <p>maksaa itse omat ruoka- ja juomakulunsa.</p> <p>matkakulut julkisen liikenteen takson mukaan (kuluitt estettävä) tai kilometrikorvaus Kelan vuosittain vahvistettavan takson (v.2020 0,20€/km)mukaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tukihenkilöpalvelu on palkkooperustainen. Tukihenkilön kanssa ei tehdä työsopimusta. - Erillisä irta, la, sa lisä tai muita lisä ei makseta <p>toteutuneiden tuntien mukaan palkkio (H)</p> <p>kulukorvaus max.50€/kk</p> <p>Palkkion määrä (tuntihinta) on kulloinkin voimassaoleva henk.kohtaisen avustajan palkka (muut kuin heta-liittoon kuuluvat) palkkana maksettava korvaus korotettuna 10% (H)</p>	
VAPAAEHTOISTOIMINTA					
<p>TAMPEREMISSIO</p> <ul style="list-style-type: none"> - sosiaalialan järjestö, joka tekee töitä lapsiperheiden, nuorten, ikäihmisten ja kehitysvammaisten hyväksi - vapaaehtois tukihenkilötoimintaa, kertaluontoista vapaaehtoistoimintaa, ryhmätoimintaa (vapaaehtoiset vetäjät) https://tamperemissio.fi/ 	<p>YSTÄVÄKORTTI - toiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vapaaehtoisina toimii ystäväkoulutuksen käyneet ystävät - Ystäv-kortilla vapaaehtoinen pääsee ilmaiseksi -tapaamisia 1-2kertaa/kk - Ray rahoittamaa toimintaa - Useampi kaupunki mukana Länsi- ja keski Suomessa https://ystavakortti.fi/ 	<p>KEHITYSVAMMATUKI 57ry</p> <ul style="list-style-type: none"> - Helsingissä - Kaveritoimintaa (n.1kk) - tehtävä ei ole valvoo, ohjata, hoitaa tai avustaa vaan aidosti olla kaveri -Ystävätupa toiminta (2viikossa kohtaamispaikka) - vertaistukitoimintaa, kerhoja https://www.kvtuki57.fi/vapaaehtoisille 	<p>BEST BUDDIES - kaveritoiminta</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tukilitto -Jyväskylä, Tampere - 15v täyttäneille - määräaikainen (6kk-1v) - Tasavertaisia kavereita, ei avustamista. https://www.tukilitto.fi/toiminta/best-buddies-kaveritoiminta/ 	<p>VAPAAEHTOISTYÖNK ESKUS NEUVOKAS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rovaniemellä - Neuvokas on yli 100 järjestön yhteenliittymä - asiointikaveria, kulttuunkaveria, tukihenkilöä yms. https://www.kansalaistalo.rovaniemi.fi/vapaaehtoistyonkeskus-neuvokas/vapaaehtoistyonkeskus-neuvokas/ 	<p>VARES VERKOSTO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pohjois-Pohjanmaalla - mm.ystävätöiminta kotona ja laitoksissa, tapahtuma avustaja jne. https://www.varesverkosto.fi/

TERVETULOA MUKAAN KEHITTÄMÄÄN KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINTAA

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta on uusi toimintamuoto Torniossa ja tarkoituksena olisi lähteä miettimään yhdessä asiakkaiden, omaisten ja Torintienoon palvelukeskuksen henkilökunnan kanssa **millainen tukihenkilötoiminta palvelisi alueemme asiakkaita parhaiten**. Tukihenkilötoiminta on rajattu koskemaan aikuisia kehitysvammaisia ja tavoitteena on lisätä mahdollisuuksia osallistua erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin sekä tukea sosiaalista vuorovaikutusta ja ystävyysuhteita.

Opiskelen Oulun ammattikorkeakoulussa Kuntoutuksen asiantuntijaksi YAMK ja opinnäytetyöni aihe on kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittäminen Tornion kaupungille palvelumuotoilun menetelmin. Tornion kaupunki on saanut rahoitusta toiminnan kehittämiseen Vappu ja Oskari Yli-Perttula säätiöltä ja toiminnalle on palkattu työntekijäksi Amanda Maunu. Toteutamme kehittämistyöpajoja ja toivoimme teitä mukaan ideoimaan uutta palvelua. Kehittämistyöpaja on osa opinnäytetyötä ja sen tuloksia tullaan käyttämään opinnäytetyössä ja toiminnan kehittämisessä. Nimiä tai muita henkilötietoja ei tulla käyttämään opinnäytetyössä.

Kehittämistyöpajaan voi valmistautua kyselemällä tiimiläisiltänne myös ajatuksia ja ideoita aiheesta. Voitte keskustella mm. mitä haasteita tai ongelmia tällä hetkellä on asumisyksikössä asiakkaiden osallistumiseen vapaa-ajantoihintoihin, millaista toimintaa toivoisitte asiakkaillenne järjestettävän ja millaista tukea toivoisitte tukihenkilön antavan asiakkaille. Voisitte myös miettiä millaisia haasteita tukihenkilötoiminnalla saattaa tulla eteen, mihin olisi hyvä varautua sekä millainen tukihenkilötoiminta olisi teidän mielestänne hyvä ratkaisu, joka palvelisi teidän asiakkaitanne parhaiten. Entä mitä mieltä olette etäryhmistä? Ideoikaa ja unelmoikaa ajatusta ilman, että tarvitsisi ajatella onko se mahdollista vai ei. Kaikki ideat on sallittuja. Mitä enemmän erilaisia ajatuksia, sen parempi.

Laitan tiimin vastaaville sähköpostilla osallistumislinkin Teams työpajaan, joka järjestetään **torstaina 1.4 klo.13.15**.

Kehittämistyöpajaan osallistuu asumisyksiköiden ohjaajat, projektityöntekijä Amanda Maunu, vammaispalveluiden sosiaali-ohjaaja Hanna Halmkrona ja opinnäytetyöntekijä Päivi Mäki-Jokela. Mikäli et pääse osallistumaan työpajaan, voisitko pyytää jotakin tiimiläisistäsi osallistumaan puolestasi, jotta jokaisen yksikön mielipide saataisiin esille.

Yhteistyöterveisin,

Päivi Mäki-Jokela
Kuntoutuksen asiantuntija
(YAMK) opiskelija
paivi.maki-jokela@tornio.fi

Amanda Maunu
projektityöntekijä
amanda.maunu@tornio.fi
p. 040 480 1354

TERVETULOA MUKAAN KEHITTÄMÄÄN KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINTAA

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminta on uusi toimintamuoto Torniossa ja tarkoituksena olisi lähteä miettimään yhdessä asiakkaiden, omaisten ja Torintienoon palvelukeskuksen henkilökunnan kanssa millainen tukihenkilötoiminta palvelisi alueemme asiakkaita parhaiten. Tukihenkilötoiminta on rajattu koskemaan aikuisia Torniolaisia kehitysvammaisia ja tavoitteena on lisätä mahdollisuuksia osallistua erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin sekä tukea sosiaalista vuorovaikutusta ja ystävyysuhteita.

Opiskelen Oulun ammattikorkeakoulussa Kuntoutuksen asiantuntijaksi YAMK ja opinnäytetyöni aihe on kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittäminen Tornion kaupungille palvelumuotoilun menetelmin. Tornion kaupunki on saanut rahoitusta toiminnan kehittämiseen Vappu ja Oskari Yli-Perttula säätiöltä ja toiminnalle on palkattu tukihenkilötyöntekijäksi Amanda Maunu. Yhdessä Amandan kanssa toteutamme kehittämistyöpajoja ja pyydämme teitä omaisia mukaan ideoimaan uutta palvelua. Kehitysvammaisille asiakkaille pidämme omia pieniä työpajoja kevään aikana. Kehittämistyöpajat ovat osa opinnäytetyötä ja niiden tuloksia tullaan käyttämään opinnäytetyössä ja toiminnan kehittämisessä. Opinnäytetyössä ei tulla käyttämään nimiä tai muita tunnistetietoja.

Toivomme sinut mukaan kehittämistyöhön ja pohtimaan näitä asioita yhdessä meidän kanssamme. Vallitsevan epidemian vuoksi toivomme meidän tapaavan etänä Teams yhteyden kautta. Olkaa yhteydessä Päiviin sähköpostilla niin lähetän teille linkin, jonka kautta voitte osallistua kehittämiseen kotoa käsin. **Järjestämme kehitysvammaisten omaisille työpajan keskiviikkona 31.3.2021 klo.17.30.**

Mikäli ette halua osallistua ryhmämuotoiseen kehittämiseen niin voimme sopia myös ajan yksilölliseen tapaamiseen Teamsissä. Laita siitä Päiville sähköpostia.

Yhteistyöterveisin,

Päivi Mäki-Jokela
Kuntoutuksen asiantuntija
(YAMK) opiskelija
paivi.maki-jokela@tornio.fi

Amanda Maunu
projektityöntekijä
amanda.maunu@tornio.fi
p. 040 480 1354

KEHITYSVAMMAISTEN ASIAKKaidEN TYÖPAJA TUKIHENKILÖTOIMINNAN KEHITTÄMISEKSI

Omaisten työpajan lisäksi järjestämme työpajoja kehitysvammaisille asiakkaille asumisyksiköissä sekä yhden työpajan päivätoiminnoissa. Olen tällä hetkellä opintovapaalla, mutta tulen Toukopajalle yhdessä projektityöntekijä Amanda Maunun kanssa **tiistaina 23.3.2021 klo.10.00**. Keskustelemme pienessä ryhmässä mitä asiakkaat haluaisivat harrastaa ja tehdä vapaa-ajalla. Samalla haastattelen, millaista tukea ja apua he siihen tarvitsisivat tukihenkilöltä ja tarvitsevatko tukea esimerkiksi ystävyyssuhteissa. Tämä on siis yksi osa opinnäytetyötäni ja tukihenkilöprojektin kehittämistyötä ja tarkoitus saada asiakkaan ääni kuuluviin. Työpajoihin osallistuminen on vapaaehtoista.

Opinnäytetyötäni varten tarvitsen tutkimusluvut omaisilta, joka on tässä kirjeessä liitteenä. Mikäli osallistuu työpajaan, ne voi palauttaa Toukopajalle tiistaihin 23.3 mennessä. Opinnäytetyössä ei tulla käyttämään mitään tunnistetietoja. Mikäli teillä on jotain kysyttävää niin minulle voi laittaa sähköpostia.

Yhteistyöterveisin,

Päivi Mäki-Jokela

Kuntoutuksen asiantuntija

(YAMK) opiskelija

paivi.maki-jokela@tomio.fi

Tutkimuslupa pyyntö

Opiskelen Oulun ammattikorkeakoulussa Kuntoutuksen asiantuntijaksi (YAMK) ja opinnäytetyö aiheeni on tukihenkilötoiminnan kehittäminen Tornion kaupungille palvelumuotoilun menetelmin. Palvelumuotoilussa kehittämistyöhön mukaan otetaan myös asiakkaat. Opinnäytetyötä varten pidän pieniä työpajoja kehitysvammaisille asiakkaille. Työpajojen tarkoitus on kerätä tietoa asiakkailta haastattelun ja haavekartan avulla, millaista toimintaa he haluaisivat tehdä vapaa-ajalla sekä millaista apua ja tukea he tarvitsisivat. Haastatteluihin tulee ainoastaan nimi ja asumisyksikkö/kotona asuva. Opinnäytetyössä ei tulla käyttämään asiakkaiden nimiä tai muita tunnistetietoja. Työpajatoiminnassa kerättyä tietoa tullaan käyttämään opinnäytetyössä sekä tukihenkilötoiminnan kehittämistyössä.

terveisin,
Päivi Mäki-Jokela
Kuntoutuksen asiantuntija (YAMK) opiskelija

Pyydän saada lupaa kerätä aineistoa työpajatoiminnalla opinnäytetyötäni varten.

asiakkaan nimi

pvm. ____ / ____ / 2021

asiakkaan allekirjoitus

huoltajan allekirjoitus

HAASTATELYKYSYMYKSET

Nimi: _____

1. Asutko asumisyksikössä, yksin vai vanhempien luona?
(Etappitupa, Krannipirtti, Sopuvintti, Kaverikoti, Jelppikoti)
2. Mitä haluaisit harrastaa / tehdä vapaa-ajalla? (HAAVEKARTTA)
3. Millaista apua tarvitset osallistuaksesi vapaa-ajan toimintoihin?

- a. Fyysistä apua liikkumiseen

- b. Apua rahan käytössä

- c. Henkistä tukea / juttelu kaveria

- d. Ohjausta kaupungilla ja liikenteessä kulkemiseen

- e. Uusien asioiden / harrastusten kokeilemisessä

- f. Ystävien hankkimisessa tai kaverisuhteisen ylläpidossa?

- g. Muuta, mitä?

1. Onko sinulla kavereita?

2. Koetko olevasi yksinäinen?

3. Haluaisitko harrastaa ryhmässä vai yksin?

4. Olisitko kiinnostunut etäryhmistä tietokoneen välityksellä?
a. jos vastasit kyllä, onko sinulla konetta?

PALAUTEKYSELY TUKIHENKILÖTOIMINNASTA ASIAKKAILLE

YMPYRÖI SOPIVIN VAIHTOEHTO.

1. MIKÄ ON ASUMISMUOTOSI?

1) ASUMISYKSIKÖSSÄ

2) VANHEMPIEN KANSSA

3) YKSIN OMASSA
ASUNNOSSANI

2. MILLASEEN TUKIHENKILÖTOIMINTAAN OLET OSALLISTUNUT?

1) YKSILÖMUOTOISEEN ELI
AMANDAN KANSSA KAHDESTAAN

2) RYHMÄMUOTOISEEN

3) ETÄRYHMIIN

3. KERRO VAPAASTI MITÄ OLET TEHNYT TUKIHENKILÖN KANSSA?

4. MITÄ OLET TYKÄNNYT TOIMINNASTA?

1) OLEN TYKÄNNYT

2) EN OLE TYKÄNNYT

3) EN OSAA SANOA

5. ONKO MIELIALASI PARANTUNUT TOIMINTOJEN MYÖTÄ?

1) KYLLÄ

2) EI

3) ON PYSYNYT SAMANLAISENA

3) EN OSAA SANOA

6. MILLAISTA TOIMINTAA HALUAISIT JATKOSSA TEHDÄ? (VOIT VALITA USEAMMAN VAIHTOEHDON)

1) YKSILÖTOIMINTAA

2) RYHMÄTOIMINTAA

3) ETÄTOIMINTAA

4) EN HALUA JATKAA MITÄÄN TOIMINTAA

5) JOTAIN MUUTA, MITÄ? _____

7. KERRO VAPAASTI MITÄ MIELTÄ OLET TUKIHENKILÖTOIMINNASTA JA ONKO SINULLA JOTAIN IDEOITA TOIMINNALLE JATKOSSA?

KIITOS PALAUTTEESTASI!

PALAUTEKYSELY KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINNASTAOMAISILLE JA ASUMISYKSIKÖIDEN HENKILÖKUNNALLE

Rengastakaa jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystänne parhaiten vastaavan vaihtoehdon numero. Muutamassa kysymyksessä vastaus kirjoitetaan sille varattuun tilaan. Palautus 11.8.2021 mennessä Torintienoon palvelukeskukseen Toukopajalle (Porthaninkatu 4c, 95400 Tornio).

1. Oletko
 - 1) Kehitysvammaisen omainen
 - 2) Henkilökuntaan kuuluva

2. Oletteko olleet tyytyväisiä tukihenkilötoimintaan tähän mennessä?
 - 1) Kyllä
 - 2) Ei
 - 3) Jonkin verran

Perustele vastauksesi:

3. Onko **yksilömuotoista** tukihenkilötoimintaa ollut:
 - 1) liian vähän
 - 2) sopivasti
 - 3) liian paljon
 - 4) en osaa sanoa

4. Onko **ryhmämuotoista** tukihenkilötoimintaa ollut:
 - 1) Liian vähän
 - 2) Sopivasti
 - 3) Liian paljon
 - 4) En osaa sanoa

5. Onko **etätoimintaa** ollut:
 - 1) Liian vähän
 - 2) Sopivasti
 - 3) Liian paljon
 - 4) En osaa sanoa

6. Onko tukihenkilö ollut saatavilla, kun olette sitä tarvinneet?
 - 1) Kyllä
 - 2) Joskus kyllä, joskus ei
 - 3) Ei
 - 4) En osaa sanoa
 - 5) Muu, mitä? _____

7. Millaista toimintaa haluaisit jatkossa järjestettävän (voit valita useamman vaihtoehdon)

- 1) Haluaisin enemmän yksilötoimintaa
- 2) Haluaisin enemmän ryhmätoimintaa
- 3) Haluaisin enemmän etätoimintaa
- 4) Haluaisin vapaaehtoisen kehitysvammaisen omaksi tukihenkilöksi
- 5) En haluaisi muuttaa mitään sillä toimintaa on ollut sopivasti
- 6) Muu, mitä?

8. Onko tukihenkilötoiminnalla ollut vaikutusta asiakkaan/asiakkaiden hyvinvointiin? (mm. mieliala, jaksaminen, toimintakyky, hoidettavuus jne.)

9. Miten tukihenkilötoimintaa voisi vielä jatkossa kehittää?

Seuraavat kysymykset on tarkoitettu vain asumisyksiköiden henkilökunnalle:

10. Onko asumisyksikön tukihenkilökäynnit olleet tarpeellisia ja toimivia?

- 1) Kyllä
- 2) Ei
- 3) Joskus
- 4) En osaa sanoa

11. Perustele vastauksesi ja kerro mielipiteesi tukihenkilön antamasta ajasta asumisyksiköissä?

Kiitos palautteestasi!

PALAUTEKYSELY KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINNASTA

TÄMÄ ON PALAUTEKYSELY KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINNASTA, JOTA OLET TEHNYT **AMANDAN KANSSA** KEVÄÄN JA KESÄN AIKANA.

HALUAMME TIETÄÄ MITÄ MIELTÄ OLET OLLUT TOIMINNASTA JA MITÄ HALUAISIT VIELÄ TEHDÄ.

KYSELY ON OSA PÄIVI MÄKI-JOKELAN OPINNÄYTETYÖTÄ JA KYSELY ON VAPAAEHTOINEN. OSALLISTUMALLA TÄHÄN KYSELYYN HYVÄKSYT TIETOJEN KÄYTTÄMISEN PROJEKTIN KEHITTÄMISTYÖSSÄ SEKÄ OPINNÄYTETYÖSSÄ. MITÄÄN HENKILÖTIETOJA TAI MUITA TUNNISTETIETOJA EI TULLA KÄYTTÄMÄÄN OPINNÄYTETYÖSSÄ.

MIKÄLI HALUAT JUTELLA LISÄÄ TUKIHENKILÖTYÖSTÄ, VOIT OLLA YHTEYDESSÄ AMANDAAN. JOS TAAS HALUAT JUTELLA OPINNÄYTETYÖSTÄ JA TUTKIMUKSESTA, VOIT OLLA YHTEYDESSÄ PÄIVIIN.

VASTAATHAN KYSELYYN **11.8.2021 MENNESSÄ**.

VOIT PALAUTTAA KYSELYN NIMETTÖMÄNÄ KIRJEKUORESSA TORINTIENOON PALVELUKESKUKSEEN TOUKOPAJALLE, PORTHANINKATU 4C, 95400 TORNIO. TOUKOPAJAN KIINNI OLLESSA, VOIT TIPUTTAA KUOREN TOUKOPAJAN LUKOLLISEEN POSTILAATIKKOOON. VOIT MYÖS PALAUTTAA KYSELYN SUORAAN AMANDALLE.

KIITOS, ETTÄ OSALLISTUT KYSELYYN JA OLET MUKANA KEHITTÄMÄSSÄ TÄRKEÄÄ TOIMINTAA.

Yhteistyöterveisin,

Päivi Mäki-Jokela

Kuntoutuksen asiantuntija (YAMK) opiskelija

paivi.maki-jokela@tornio.fi

Amanda Maunu

Tukihenkilö, projektityöntekijä

amanda.maunu@tornio.fi

p. 040 480 1354

PALAUTEKYSELY KEHITYSVAMMAISTEN TUKIHENKILÖTOIMINNASTA

Kehitysvammaisten tukihenkilötoimintaa aloitettiin kehittämään Torniossa keväällä 2021 kehitysvammaisten asiakkaiden ja asumisyksiköiden henkilökunnan työpajojen muodossa. Valitettavasti korona epidemia on vaikuttanut myös tukihenkilötoimintaan ja on hidastanut monella tavoin toiminnan kehittämistä. Toiminta on kuitenkin alkanut pienimuotoisesti rajoitusten puitteissa ja toivoisimme siitä nyt palautetta ja kehittämisehdotuksia, jotta tukihenkilöpalvelu vastaisi mahdollisimman hyvin alueen asiakkaiden tarpeisiin. Palautteen perusteella kehitämme toimintaa eteenpäin ja haemme lisärahoitusta myös seuraavalle vuodelle Vappu ja Oskari Yli-Perttula säätiöltä.

Kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tuettavan toimintakyvyn ja hyvinvoinnin edistäminen. Tarkoitus on lisätä mahdollisuuksia osallistua erilaisiin harrastus- ja vapaa-ajan toimintoihin sekä tukea sosiaalista vuorovaikutusta, ystävyysuhteita ja arkielämän toimintakykyä. **Tukihenkilötoimintaa on lähdetty kehittämään seuraavasti:** Vapaaehtoistyöverkoston luominen, yhteistyötä oppilaitosten ja Meän Talon kanssa, yksilöllistä- ja ryhmämuotoista tukihenkilötoimintaa, etäryhmiä, asumisyksiköiden avustuspäivät sekä tukihenkilön liittyminen sosiaalisen median verkostoihin. Yhteistyötä oppilaitosten kanssa on aloitettu, mutta toiminta pääsee alkamaan vasta syksyllä 2021. Vapaaehtoistyöverkoston luominen on myös pidemmän ajan prosessi, joka toivottavasti tuottaa tulosta myös syksymmällä.

Palautekysely on osa Päivi Mäki-Jokelan opinnäytetyötä, jonka aiheena on kehitysvammaisten tukihenkilötoiminnan kehittäminen Tornion kaupungille, opinnäytetyö tehdään palvelumuotoilun menetelmin. Palautekysely on vapaaehtoinen. Osallistumalla kyselyyn hyväksyt tietojen käyttämisen projektin kehittämistyössä sekä opinnäytetyössä. Opinnäytetyössä ei tulla käyttämään henkilötietoja tai muita tunnistetietoja ja tuloksia käsitellään luottamuksellisesti. Lisätietoja opinnäytetyöstä voit kysellä paivi.maki-jokela@tornio.fi. Mikäli haluat jutella lisää projektista tai tukihenkilötoiminnasta, ota yhteyttä Amanda Maunuun, amanda.maunu@tornio.fi.

Vastaathan kyselyyn 11.8.2021 mennessä. Voit palauttaa kyselyn nimettömänä kirjekuoressa Torintienoon palvelukeskukseen Toukopajalle, Porthaninkatu 4c, 95400 Tornio. Toukopajan kiinni ollessa, voit palauttaa kuoren Toukopajan lukolliseen postilaatikkoon. Voit myös palauttaa kyselyn suoraan projektityöntekijä Amandalle.

Kiitos, että osallistut kyselyyn ja olet mukana kehittämässä tärkeää toimintaa.

Yhteistyöterveisin,

Päivi Mäki-Jokela
Kuntoutuksen asiantuntija (YAMK) opiskelija
paivi.maki-jokela@tornio.fi

Amanda Maunu
Tukihenkilö, projektityöntekijä
amanda.maunu@tornio.fi
p. 040 480 1354

Kaverieita?	Yksinäinen?	Yksin harrastaa	ryhmässä	etäryhmät												
yläkerrassa asuu yksi on	enttiä en	yksin riippuu harrastuksesta		ei en												
vähäsen ei ole pahemmin	jokkus joo	sellalisten kanssa joilla on vähän fiksuutta	ryhmässä ryhmässä	ei joo, ei ole konetta												
on mukia pikkusen jonkun verran, olisi kiva saada kavereita	ei joo		ryhmässä ryhmässä	joo, on kone joo, ei ole konetta												
on vähän joka lähtöön	toisinaan, tällä hetkellä kun ei saa käydä missään		sekä että kumpikin	kyllä, ei ole konetta												
jonkun verran on muutama	en jokkus	yksin	kumpikin	en ei												
haluaisin saada on	enttiä jokkus	enttiä	ryhmässä ryhmässä	kyllä, on tietokone joo, ei ole konetta												
ei, haluaisin hankkia on	jokkus olen	yksin	ja haluan kokeilla ryhmää	joo, ei ole konetta joo, on kotona												
ei ole pahemmin on, töissä	ei joo, jokkus	ryhmässä yksin mieluummin	ryhmässä	joo, on kotona												
7 kyllä 3 ei	3 kyllä 4 ei	3 yksin 7 ryhmässä		10 kyllä 6 ei												
5 vähän, jonkun verran	6 jokkus	4 sekä että/kumpikin														
1 haluaisin saada	2 enttiä 1 tyhjä	1 enttiä														

HENKILÖKUNNAN TYÖPAJAN KYSYMYKSET JA TULOKSET

Osaillistumisen haasteet vapaa-ajan toiminnalle tällä hetkellä? Ongelmat tai haasteet?	Sosiaaliset suhteet? Onko kaverit, tarvitaanko tukea kavereiden luomiseen?	Onko yksinäisyyttä tai syrjäytymistä?	Millaista toimintaa toivoisit järjestettävän kehitysvammaisille asiakkailleenne ja kuinka usein?
moni pyöritäudissa, tarvitsi kuitenkin useamman henkilön apua jos useampi asiakas lähtee	Meillä autetussa yksikössä asukkaat viettävät jo nyt paljon aikaa keskenään, ja siten on kavereita. Kuitenkin muutama asukas kaipaisi enemmän omaa ikäistä ja "asoiista" seuraa.	Asukas ei välttämättä itse koe oloaan syrjäytyneeksi vaikka se meidän mielestä voi siltä vaikuttaa. Esim. äiti haluaa aikuiselle pojalleen tukihenkilön joka tukisi kotiasioissa, kun hamstraaminen yöstäytyneyt mahdottomaksi, mutta mies itse ei koe oloaan ollenkaan syrjäytyneeksi.	Ryhmittöimintana nautittavat porinakerhoista, kerauksesta, miesten ryhmästä, naisten kerhosta
Monella sama avustaja, joten kaikki ei voi osallistua yhtä aikaa samaan tapahtumaan.	Suurimmalla osalla ei ole avustajaa pitävät tärkeänä "kaverina"	oleskelee paljon omassa huoneessaan. Katsoo televisiota urheilua ja sarjoja. Oma tabletti on tärkeä. Soittelee kotiin.	Parit kertaa viikossa jos ei ole avustajaa/päivätoimintaa tms. Niille joilla niitä on kerran viikossa
Tukiasukkailla on usein tullut eteen tarve tukihenkilöistä joka olisi sellainen konserttikaveri, jonka kanssa olisi kivempi olla kuin yksin vaikka yksinkin osaa.	Tarvitsevat tukea kavereiden luomiseen ja yhteisen harrastuksen tai mielenkiintoiseen tekemiseen	Ei ehkä itse koe yksinäisyyttä?	Toisaalta koska meidän asukkailla monella kaupungin avustaja, joka tulee tiettyyn aikaan, esim klo 9-10, niin näille henkilöille kavereita elokuviin, syönään, tapahtumiin, harrastuksiin.
Korona pahin haaste. Tapahtumia vähän. Etäkä voida kannustaa osallistumaan tauriskin vuoksi.	Osalla on ja osalla ei. Ja tukea tarvitaan usein kun kavereiden kanssa ei suju, ritoja tulee eikä niitä osata itse selvittää.		Ja sitten myös kavereita/avustajaa niille henkilöille, joille ei löle myönnetty avustajaa, vaan he maksavat avustajasta itse.
Tällä hetkellä avustaminen on hyvin "suoritusluontoista", eli käydään vain ostamassa jokin asia. Sosiaalinen puoli ja rauhassa esim. ulkoilmasta nauttaminen jää vähälle.	Jotakin asukkaita on sellaisiakin jotka viihtyvät yksin.		Myös omaisten luo vierailuun kaipaisivat kavereita.
Avustajaa ei ole myönnetty henkilöille, jotka eivät osaa selkeästi ilmaista, mitä haluavat avustajan kanssa tehdä. Eli itsensä ilmaiseminen ja siirtyvät ovat henkialia. Kuitenkin sitten kun tällainen henkilö pääsee esim. elokuviin, hän nauttii ja silmät loistaa. Näinä henkiöt tarvitsivat tukihenkilötoimintaa.	Sosiaaliset suhteet rajoittuu kotiväkeen, ohjaajiin, muihin asukkaisiin kaverikodilla ja työkaverihin nyt kun on taas päässyt parina päivänä työpaikalle. Ystävyyssuhteita ei mielestäni ole.		Yhteistä toimintaa "samantasoisille" ja saman ikäisille
Haasteena on, että avustusaika on aina tiettyyn aikaan ja hyvin lyhyt. Tämä ainakin niillä, joiden avustaja on kaupungin omana toimintana järjestetty.			Yksilöllisesti kavereita lähtemään konserttiin tai muihin tapahtumiin haukkalille siten kun niitä taas on tarjolla.
Asiakkaiden oman äänen kuuluviin saaminen, monet ei kommunikoi sanoin eikä kuvin. Aika pitkälti kokeilunalla/reaktioita seuraamalla selvittää mistä tykkää ja mistä ei			Asukkaiden toiveiden mukaan ilkkuntaa, käsitöitä, pelejä ja paljonhan kaikkea asukkaat esittivät silloin kun Amanda oli täällä Sopuvinissä käymässä.
Tällä hetkellä Johannalla käy avustaja maanantaisin päivällä.			Ulkoilua, lenkkeilyä, käyntöjä asummon ulkopuolella. Mitä itse haluaisi tehdä pääasia että pääsee pois huoneesta ja ulkopuolelle.
Sama keillon aika rajoittaa käynti paikkoja. Käyvät yleensä kaupossa tai kirjastossa ja kauppareissuilla syömässä ulkona. Ruokailu ulkona on ihan kiva juttu mutta aika ei minusta oikein hyvä.			Kerran viikossa olisi hyvä käydä muualla.
Elokuvakin joskus olisi vaihtehtua.			

Mihin asioihin toivoisit tukea tukihenkilöitä?	Mahdolliset haasteet / ongelmat / kompastuskivet tukihenkilötoiminnalle?	Etä toimintatuokiot ja ryhmät? Onko kiinnostusta? Mitä haastetta?	Vapaaehtois toiminta tai yhteistyö oppilaitosten kanssa?	Kaikkenlaiset ideat ja ehdotukset?
Halua ja viitsimistä yrittää ja kokeilla asioita myös niiden kanssa jotka ei selkeästi omaa tahtoa ilmaise	Tapahtumiin osallistuminen. vaikeavammaisten yksiköistä ei voi oikein ottaa useampaa ihmistä mukaan yhtä aikaa, koska ei pärjää :) ja epäilen kyllä, että esim. ilta-aikaan saataisiin ylimääräinen hoitaja paikallisen matkaan	Vaikeasti varmaiset tarvitsisi kokoajan myös avustajan	Kyllä monelle asukkaalle myös autetussa yksikössä sopisi "vapaaehtoinen" kaveriksi, siis henkilö, joka ei saa palkkaa. Ritittäisi, kun on aito kiinnostus ja halu kuunnella ja kohdata. Ainakin meillä on hiljaisempia asukkaita, jotka kaipaavat nimenomaan henkilökohtaista aikaa ja ihmisen, joka porsuttaa ja puhuu "kuin tavalliselle ihmiselle"	Erlaisia ryhmiä: Äijäryhmä miehille, tyttöryhmä naisille
autististen asiakkaiden kanssa toimimiseen osaamista	Asiakkaat kiinnyy helposti esim. avustajiin. Voi aiheuttaa haastavia tilanteita jos tukihenkilö pitää "jaka"	Laitteet puuttuu	Hyvä jos löytyy lisää toimijoita.	Autetussa yksikössä mietittin, että esimerkiksi arkisen avustamisen kannalta voisi ehkä olla ihan toimivaa, jos tukihenkilö olisi meillä esim. tiettyinä päivinä. Sitten tarpeen mukaan lähtisi millioin kenenkin kanssa, ja ei olisi niin sidottu siihen, että toiminta saa kestää esim. 1h 10min ja seuraava avustettava pitää olla sitten vaattetissa valmiina.
Jämäkkää ohjausta (muistuttaa, mitä on sovittu, ohjaa)	Mistä löytyy henkilöt kaikkiin näihin tarpeisiin? Toivottavasti löytyy...	Ei ole laitteita	Nuoret opiskelijat ei mielestäni (Ei kaikki) ehkä osaa tai halua sitoutua tukihenkilöiksi. Pitempi aikainen suhde olisi paras ja jos mahdollista.	Kaverikodin väeillä on varmasti hyviä ehdotuksia tietävät ja tuntevat asukkaat ja heidän tarpeensa hyvin. Toivottavasti tämä sinun työ kantaa hedelmää ja saadaan usealle hyvä ja pysyvä tukihenkilö.
Harrastuksiin, osallistumiseen, kirkko, tapahtumat. Kaverisuhteiden luomiseen. Juttelukaveria.				
Harrastuksiin, osallistumiseen, Kodin ulkopuolella liikkumista sujuvasti ilman jännitystä ja turvallisesti Kaverina olemista. Kunnan juttu tuukioita rauhallisissa oloissa.	Haasteena voi olla lähteminen ulos liikkumaan pyörätuolilla varsinkin talvella. Pitäisi löytää hyvin luotettava ja osaava henkilö joka ei hätkähä pienistä	Tämä sopii varmasti monellekin nuoremasta väestä. Onhan monella paremmat digitaatit kuin esim. hygienian hoito tai joku muu perustaito....		

ALKUPERÄISILMAUKSET	PELKISTETTY ILMAUS
<p>Tällä hetkellä Johannalla käy avustaja maanantaisin päivällä. Sama kellon aika rajoittaa käynti paikkoja. Käyvät yleensä kaupoissa tai kirjastossa ja kauppariessuilla syömässä ulkona. Ruokailu ulkona on ihan kiva juttu mutta aika ei minusta oikein hyvä. Elokuvatkin joskus olis vaihtelua.</p>	<p>avustaja käy maanantaisin päivällä Sama kellonaika rajoittaa käynti paikkoja. ruokailu ulkona on kiva, mutta kellonaika ei sopiva Elokuvatkin joskus olisivat vaihtelua.</p>
<p>moni pyörätuolissa, tarvisi kuitenkin useamman henkilön apua jos useampi asiakas lähtee</p>	<p>pyörätuolilaiset tarvitsevat useamman henkilön apua jos lähtevät samaan aikaan liikkeelle</p>
<p>Monella sama avustaja, joten kaikki ei voi osallistua yhtä aikaa samaan tapahtumaan.</p>	<p>sama avustaja useammalla henkilöllä hankaloiittaa tapahtumiin osallistumista</p>
<p>Tukiasukkailla on usein tullut eteen tarve tukihenkilöstä joka olisi sellainen konserttikaveri, jonka kanssa olisi kivempi olla kuin yksin vaikka yksinkin osaa.</p>	<p>tukiasukkaat kaipaavat konserttikaveria, jonka kanssa olla vaikka pärjäävät yksinkin.</p>
<p>Korona pahin haaste. Tapahtumia vähän. Eikä voida kannustaakaan osallistumaan tautiriskin vuoksi.</p>	<p>Korona pahin haaste osallistumiselle.</p>
<p>Tällä hetkellä avustaminen on hyvin "suoritusluontoista", eli käydään vain ostamassa jokin asia. Sosiaalinen puoli ja rauhassa esim. ulkoilmasta nauttiminen jää vähälle.</p>	<p>Avustaminen suoritusluontoista. Sosiaalinen puoli ja hetkestä nauttiminen jää vähälle.</p>
<p>Avustajaa ei ole myönnetty henkilöille, jotka eivät osaa selkeästi ilmaista, mitä haluavat avustajan kanssa tehdä. Eli itsensä ilmaiseminen ja siirtymät ovat hankalia. Kuitenkin sitten kun tällainen henkilö pääsee esim. elokuvaan, hän nauttii ja silmät loistaa. Nämä henkilöt tarvitsevat tukihenkilötoimintaa.</p>	<p>Avustajaa ei ole myönnetty heille, jotka eivät osaa selkeästi ilmaista itseään ja siirtymät ovat hankalia. He tarvitsisivat tukihenkilöä. Kehonkieli ilmaisee vaikka ei ole sanoja.</p>
<p>Haasteena on, että avustusaika on aina tiettyyn aikaan ja hyvin lyhyt. Tämä ainakin niillä, joiden avustaja on kaupungin omana toimintana järjestetty.</p>	<p>Kaupungin henkilökohtaisen avustajan avustusaika sidottu tiettyyn aikaan. Kaupungin avustajan avustus aika hyvin lyhyt.</p>
<p>Asiakkaiden oman äänen kuuluuviin saaminen, monet ei kommunikoi sanoin eikä kuvin. Aika pitkälti kokeilemalla/reaktiota seuraamalla selviää mistä tykkää ja mistä ei</p>	<p>Asiakkaan mielipiteen selvittäminen haasteellista heidän kommunikaation vuoksi. Mielipiteen selvittäminen kokeilemalla ja tulkitsemalla kehonkieltä.</p>
<p>Meillä autetussa yksikössä asukkaat viettävät jo nyt paljon aikaa keskenään, ja siten on kavereita. Kuitenkin muutama asukas kaipaisi enemmän oman ikäistä ja "tasoista" seuraa.</p>	<p>Asumisyksikön muut asiakkaat kavereita. Tarve myös oman ikäisten ja tasoisten seurasta.</p>
<p>Suurimmalla osalla ei ole, avustajaa pitävät tärkeänä "kaverina"</p>	<p>Suurimmalla osalle ei ole kavereita. Henkilökohtaista avustajaa pidetään kaverina.</p>

Tarvitsevat tukea kaverisuhteiden luomiseen ja yhteisen harrastuksen tai mielenkiintoiseen tekemiseen	Tarvitsevat tukea kaverisuhteiden luomiseen. Tukea harrastuksiin ja mielenkiintoiseen tekemiseen.
Osalla on ja osalla ei. Ja tukea tarvitaan usein kun kavereiden kanssa ei suju, riitoja tulee eikä niitä osata itse selvittää. Joitakin asukkaita on sellaisiakin jotka viihtyvät yksin.	Osalla on kavereita, osalla ei. Tukea riitojen selvittämiseen. Toiset viihtyvät yksin.
Asukas ei välttämättä itse koe oloaan syrjäytyneeksi vaikka se meidän mielestä voi siltä vaikuttaa. Esim. äiti haluaa aikuiselle pojalleen tukihenkilön joka tukisi kotiasioissa, kun hamstraaminen ryöstäytynyt mahdottomaksi, mutta mies itse ei koe oloaan ollenkaan syrjäytyneeksi.	Asiakkaan omakokemus syrjäytymisestä eri kuin työntekijän. Asiakkaan omakokemus syrjäytymisestä eri kuin vanhemman. Äiti toivoo pojalle tukihenkilön kotiasioiden tukemiseen.
oleskelee paljon omassa huoneessaan. Katsoo televisiosta urheilua ja sarjoja. Oma tabletti on tärkeä. Soittelee kotiin. Ei ehkä itse koe yksinäisyyttä?	Asukas oleskelee paljon omassa huoneessa. Ei ehkä koe itse yksinäisyyttä. katsoo televisiota, oma tabletti tärkeä ja soittelee kotiin.
Sosiaaliset suhteet rajoittuu kotiväkeen, ohjaajiin, muihin asukkaisiin Kaverikodilla ja työkavereihin nyt kun on taas päässyt parina päivänä työpaikalle. Ystävyys suhteita ei mielestäni ole.	sosiaaliset suhteet rajoittuvat kotiväkeen, ohjaajiin ja asumisyksikön asukkaisiin sekä työkavereihin. Ystävyysuhteita ei ole.
Ryhmätoimintana nauttivat porinakerhoista, karaokesta, miesten ryhmästä, naisten kerhosta	Ryhmätoiminnasta nauttivat porinakerhot, karaoke, miesten ja naistenkerhot.
Pari kertaa viikossa jos ei ole avustajaa/päivätoimintaa tms. Niille joilla niitä on kerran viikossa	2 kertaa viikossa joilla ei ole päivätoimintaa tai avustajaa. 1 kertaa viikossa joilla on.
Yhteistä harrastustoimintaa esimerkiksi kerran viikossa. Ryhmät olisi kiinnostuksen ja "tason" mukaisia. Toisaalta koska meidän asukkailla monella kaupungin avustaja, joka tulee tiettyyn aikaan, esim klo 9-10, niin näille henkilöille kaveria elokuviin, syömään, tapahtumiin, harrastuksiin. Ja sitten myös kaveria/avustajaa niille henkilöille, joille ei löle myönnetty avustajaa, vaan he maksavat avustajasta itse. Myös omaisten luo vierailuun kaipaisivat kaveria.	Kiinnostuksen mukaista ryhmätoimintaa oman tasoisten kanssa kerran viikossa. Kaupunginavustaja sidottu tiettyyn aikatauluun, joten näille asiakkaille kaveria muihin tapahtumiin ja harrastuksiin. Tukihenkilöä niille, joille ei henkilökohtaista apua ole myönnetty. Tukihenkilöä niille, jotka maksavat avustajansa itse. Omaisten luo vierailuun kaveria.
Kerran viikossa	kerran viikossa

Yhteistä toimintaa "samantasoisille" ja saman ikäisille	Yhteistä toimintaa samanikäisille ja tasoisille.
Yksilöllisesti kavereita lähtemään konserttiin tai muihin tapahtumiin halukkaille sitten kun niitä taas on tarjolla. Asukkaiden toiveiden mukaan liikuntaa, käsityötä, pelejä ja paljonhan kaikkea asukkaat esittivät silloin kun Amanda oli täällä Sopuvintissä käymässä.	Yksilöllisesti kaveria eri tapahtumiin. liikuntaa, käsityötä, pelejä, asiakkaiden toiveiden mukaista toimintaa
Ulkoilua, lenkkeilyä, käyntejä asunnon ulkopuolella. Mitä itse haluaisi tehdä pääasia että pääsee pois huoneesta ja ulkopuolelle. Kerran viikossa olisi hyvä käydä muualla.	Ulkoilua, lenkkeilyä, käyntejä asunnon ulkopuolella. Mitä asiakas itse haluaisi tehdä. Pääasia, että pääsisi asunnon ulkopuolelle kerran viikossa.
Halua ja viitsimistä yrittää ja kokeilla asioita myös niiden kanssa jotka ei selkeästi omaa tahtoa ilmaise	Halua ja viitsimistä kokeilla asioita niiden kanssa, jotka eivät selkeästi ilmaise omaa tahtoaan.
autististen asiakkaiden kanssa toimimiseen osaamista	Autismi osaamista.
Jämää ohjausta (muistuttaa, mitä on sovittu, ohjaa) Harrastuksiin, osallistumiseen esim. kirkko, tapahtumat. Kaverisuhteiden luomiseen. Juttelukaveria.	Jämää ohjausta Harrastuksiin ja tapahtumiin osallistumiseen. Kaverisuhteiden luomiseen juttelukaveria.
Harrastuksiin, osallistumiseen,	Harrastuksiin ja osallistumiseen.
Kodin ulkopuolella liikkumista sujuvasti ilman jännitystä ja turvallisesti Kaverina olemista. Kunnon juttu tuokioita rauhallisissa oloissa.	Kodin ulkopuolella liikkumista ilman jännitystä ja turvallisesti. Kaverina olemista. Juttutuokioita rauhallisissa oloissa.
Tapahtumiin osallistuminen. vaikeavammaisten yksiköstä ei voi oikein ottaa useampaa ihmistä mukaan yhtä aikaa, koska ei pärjää :) ja epäilen kyllä, että esim. ilta-aikaan saataisiin ylimääräinen hoitaja paikallisena matkaan	Useamman vaikeavammaisten kanssa lähteminen tapahtumiin yksin ei onnistu. Ylimääräisen hoitajan palkkaaminen ei mahdollista.
Asiakkaat kiintyy helposti esim. avustajiin. Voi aiheuttaa haastavia tilanteita jos tukihenkilö pitää "jakkaa"	Asiakkaat kiintyvät omaan avustajaan ja hänen jakamisensa voi aiheuttaa haastavia tilanteita.
Mistä löytyy henkilöt kaikkiin näihin tarpeisiin? Toivottavasti löytyy...	Mistä löytyy henkilöt kaikkiin tarpeisiin?
Haasteena voi olla lähteminen ulos liikkumaan pyörätuolilla varsinkin talvella. Pitäisi löytää hyvin luotettava ja osaava henkilö joka ei hätkähä pienistä	Haasteena pyörätuolilla lähteminen ulos varsinkin talvella. Luotettava ja osaava henkilö, joka ei hätkähä pienistä.

Vaikeasti vammaiset tarvitsisi kokoajan myös avustajan (*etätoiminnasta kyse)	Etätoimintoihin tarvitaan avustaja vaikeavammaiselle.
Laitteet puuttuu	Ei tietokoneita
Ei ole laitteita	Ei tietokoneita
Sopii niille, joilla on keskittymiskykyä.	Etätoiminnot vaativat keskittymiskykyä
Tämä sopisi varmasti monellekin nuoremmasta väestä. Onhan monella paremmat digitaidot kuin esim. hygienian hoito tai joku muu perustaito....	Etätoiminta sopisi monelle nuoremmasta väestä, joilla digitaidot paremmat kuin monet arjentaidoista.
Kyllä monelle asukkaalle myös autetussa yksikössä sopisi "vapaaehtoinen" kaveriksi, siis henkilö, joka ei saa palkkaa. Riittäisi, kun on aito kiinnostus ja halu kuunnella ja kohdata. Ainakin meillä on hiljaisempia asukkaita, jotka kaipaavat nimenomaan henkilökohtaista aikaa ja ihmisen, joka porisuttaa ja puhuu "kuin tavalliselle ihmiselle"	Vapaaehtoinen sopii kaveriksi myös autetussa yksikössä, Henkilö, jolla aito kiinnostus kuunnella ja kohdata asiakkaat. Hiljaisemmat asukkaat kaipaavat henkilökohtaista aikaa ja juttelukaveria, joka puhuu kuin "tavalliselle ihmiselle".
Hyvä jos löytyy lisää toimijoita. (*vapaaehtoisia)	Vapaaehtoisista lisää toimijoita.
Nuoret opiskelijat ei mielestäni (Ei kaikki)ehkä osaa tai halua sitoutua tukihenkilöksi .Pitempi aikainen suhde olisi parasta jos mahdollista.	Nuoret opiskelijat eivät ehkä halua sitoutua tukihenkilöksi. Pitempiaikainen suhde paras vaihtoehto.
Erilaisia ryhmiä: Äijäryhmä miehille, tyttöryhmä naisille	Erilaisia ryhmiä: äijäryhmä ja tyttöryhmä
Autetussa yksikössä mietittiin, että esimerkiksi arkiavustamisen kannalta voisi ehkä olla ihan toimivaa, jos tukihenkilö olisi meillä esim tietyssä päivänä. Sitten tarpeen mukaan lähtisi milloin kenenkin kanssa, ja ei olisi niin sidottu siihen, että toiminta saa kestää esim. 1h 10min ja seuraava avustettava pitää olla sitten vaatteissa valmiina.	Tukihenkilö asumisyksikössä tietyssä päivänä, jolloin tarpeen mukaan eri asiakkaiden kanssa kiireetöntä avustamista.
Kaverikodin väellä on varmasti hyviä ehdotuksia tietävät ja tuntevat asukkaat ja heidän tarpeensa hyvin. Toivottavasti tämä sinun työ kantaa hedelmää ja saadaan usealle hyvä ja pysyvä tukihenkilö.	Asumisyksikön henkilökunnalla varmasti ehdotuksia, koska tuntevat asiakkaat ja heidän tarpeensa. usealle hyvä ja pysyvä tukihenkilö.

PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKAT	PÄÄLUOKAT
<p>Asumisyksikön muut asiakkaat kavereita.</p> <p>Osalla on kavereita, osalla ei.</p> <p>Toiset viihtyvät yksin.</p> <p>sosiaaliset suhteet rajoittuvat kotiväkeen, ohjaajiin ja asumisyksikön asukkaisiin sekä työkavereihin.</p> <p>Asukas oleskelee paljon omassa huoneessa. katsoo televisiota, oma tabletti tärkeä ja soittelee kotiin. Ei ehkä koe itse yksinäisyyttä.</p>	<p>sosiaaliset suhteet vähäiset</p>	<p>Rajoittaa osallistumista</p>
<p>avustaja käy maanantaisin päivällä</p> <p>Sama kellonaika rajoittaa käynti paikkoja.</p> <p>ruokailu ulkona on kiva, mutta kellonaika ei sopiva</p> <p>Kaupungin henkilökohtaisen avustajan avustusaika sidottu tiettyyn aikaan.</p> <p>Kaupungin avustajan avustus aika hyvin lyhyt.</p>	<p>kaupungin avustaja sidottu aikatauluun</p>	
<p>pyörätuolilaiset tarvitsevat useamman henkilön apua jos lähtevät samaan aikaan liikkeelle</p> <p>sama avustaja useammalla henkilöllä hankaloittaa tapahtumiin osallistumista</p> <p>Asiakkaat kiintyvät omaan avustajaan ja hänen jakamisensa voi aiheuttaa haastavia tilanteita.</p> <p>Useamman vaikeavammaisten kanssa lähteminen tapahtumiin yksin ei onnistu.</p>	<p>sama avustaja useammalla avustettavalla</p>	
<p>Korona pahin haaste osallistumiselle</p>	<p>korona epidemia</p>	
<p>Avustajaa ei ole myönnetty heille, jotka eivät osaa selkeästi ilmaista itseään ja siirtymät ovat hankalia. He tarvitsivat tukihenkilöä.</p>	<p>Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle jääminen</p>	

Tukihenkilöä niille, joille ei henkilökohtaista apua ole myönnetty.		
Tukihenkilöä niille, jotka maksavat avustajansa itse.		
Mistä löytyy henkilöt kaikkiin tarpeisiin?	avustajien löytäminen	Haasteet toiminnalle
Haasteena pyörätuolilla lähteminen ulos varsinkin talvella.	pyörätuolilla liikkuminen talvella	
Nuoret opiskelijat eivät ehkä halua sitoutua tukihenkilöksi.	opiskelijoiden sitoutuminen	
Ei tietokoneita	Etätoimintojen haasteellisuus	
Ei tietokoneita		
Etätoimintoihin tarvitaan avustaja vaikeavammaiselle		
Etätoiminnot vaativat keskittymiskykyä		
tukiasukkaat kaipaavat konserttikaveria, jonka kanssa olla vaikka pärjäävät yksinkin.	sosiaalinen tuki	Toimintaan liittyvät toiveet
Kodin ulkopuolella liikkumista ilman jännitystä ja turvallisesti.		
Avustaminen suoritusluontoista. Sosiaalinen puoli ja hetkestä nauttiminen jää vähälle.		
juttelukaveria.	henkinen tuki	
Juttutuokioita rauhallisissa oloissa.		

<p>Omaisten luo vierailuun kaveria.</p> <p>Elokuvatkin joskus olisivat vaihtelua.</p> <p>Äiti toivoo pojalle tukihenkilön kotiasioiden tukemiseen.</p> <p>porinakerhot, karaoke, miesten ja naistenkerhot.</p> <p>liikuntaa, käsityötä, pelejä</p> <p>Ulkoilua, lenkkeilyä, käyntejä asunnon ulkopuolella.</p> <p>Etätoiminta sopisi monelle nuoremasta väestä, joilla digitaidot paremmat kuin monet arjentaidoista.</p> <p>äijäryhmä ja tyttöryhmä</p>	<p>Monipuolista tekemistä</p>	
<p>Kaupunginavustaja sidottu tiettyyn aika- tauluun, joten näille asiakkaille kaveria muihin tapahtumiin ja harrastuksiin.</p> <p>Tukea harrastuksiin ja mielenkiintoiseen tekemiseen.</p> <p>Harrastuksiin ja tapahtumiin osallistumi- seen.</p> <p>Harrastuksiin ja osallistumiseen.</p>	<p>Harrastukset ja ta- pahtumiin osallistu- minen</p>	
<p>Suurimmalla osalle ei ole kavereita.</p> <p>Tarvitsevat tukea kaverisuhteiden luomi- seen.</p> <p>Tukea riitojen selvittämiseen.</p> <p>Kaverisuhteiden luomiseen</p> <p>Ystävyysuhteita ei ole.</p>	<p>kaverisuhteiden tu- keminen</p>	
<p>Ryhmätoiminnasta nauttivat</p> <p>Kiinnostuksen mukaista ryhmätoimintaa</p> <p>Erilaisia ryhmiä</p>	<p>ryhmätoimintoja</p>	

<p>Yksilöllisesti kaveria eri tapahtumiin.</p> <p>Hiljaisemmat asukkaat kaipaavat henkilökohtaista aikaa ja juttelukaveria, joka puhuu kuin "tavalliselle ihmiselle".</p>	<p>yksilöllistä toimintaa</p>	
<p>asiakkaiden toiveiden mukaista toimintaa</p> <p>Mitä asiakas itse haluaisi tehdä.</p> <p>Asumisyksikön henkilökunnalla varmasti ehdotuksia, koska tuntevat asiakkaat ja heidän tarpeensa.</p> <p>jolloin tarpeen mukaan eri asiakkaiden kanssa kiireetöntä avustamista.</p>	<p>Asiakkaiden tarpeiden ja toiveidenmukaista toimintaa</p>	
<p>Tarve myös oman ikäisten ja tasoisten seurasta</p> <p>ryhmätoimintaa oman tasoisten kanssa kerran viikossa.</p> <p>Yhteistä toimintaa samanikäisille ja tasoisille.</p>	<p>iän ja tason mukaista toimintaa</p>	
<p>2 kertaa viikossa joilla ei ole päivätoimintaa tai avustajaa.</p> <p>1 kertaa viikossa joilla on.</p> <p>kerran viikossa</p> <p>Pääasia, että pääsisi asunnon ulkopuolelle kerran viikossa.</p> <p>Tukihenkilö asumisyksikössä tiettyä päivänä,</p>	<p>säännöllisyys</p>	
<p>Pitempiaikainen suhde paras vaihtoehto.</p> <p>usealle hyvä ja pysyvä tukihenkilö</p>	<p>pitkäaikaisuus</p>	
<p>Autismi osaamista.</p> <p>Jämää ohjausta</p> <p>Luotettava ja osaava henkilö, joka ei hätäkähdä pienistä.</p> <p>Henkilö, jolla aito kiinnostus kuunnella ja kohdata asiakkaat.</p>	<p>kehitysvamma osaamista</p> <p>ammattillisuus</p>	<p>Tukihenkilöltä vaaditut ominaisuudet</p>

<p>Kehonkieli ilmaisee vaikka ei ole sanoja.</p> <p>Mielipiteen selvittäminen kokeilemalla ja tulkitsemalla kehonkieltä.</p> <p>Halua ja viitsimistä kokeilla asioita niiden kanssa, jotka eivät selkeästi ilmaise omaa tahtoaan.</p>	<p>erilaisten kommunikaatioiden ymmärtäminen</p>	
<p>Asiakkaan omakokemus syrjäytymisestä eri kuin vanhemman.</p> <p>Asiakkaan omakokemus syrjäytymisestä eri kuin työntekijän.</p>	<p>asiakkaan oman äänen kuunteleminen</p>	
<p>Kaverina olemista.</p> <p>Henkilökohtaista avustajaa pidetään kaverina.</p>	<p>Kaverina olemista</p>	

ALALUOKAT	PÄÄLUOKAT
sosiaaliset suhteet vähäiset	Rajoittaa osallistumista
kaupungin avustaja sidottu aikatauluun	
sama avustaja useammalla avustettavalla	
korona epidemia	
Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle jääminen	
avustajien löytäminen	Haasteet tukihenkilö toiminnalle
pyörätuolilla liikkuminen talvella	
opiskelijoiden sitoutuminen	
Etätoimintojen haasteellisuus	
sosiaalinen tuki	Tukihenkilötoimintaan liittyvät toiveet
henkinen tuki	
Monipuolista tekemistä	
Harrastukset ja tapahtumiin osallistuminen	
kaverisuhteiden tukeminen	
ryhmätoimintoja	
yksilöllistä toimintaa	
Asiakkaiden tarpeiden ja toiveidenmukaista toimintaa	
iän ja tason mukaista toimintaa	
säännöllisyys	
pitkäaikaisuus	
kehitysvamma osaamista, ammatillisuus	Tukihenkilöltä vaaditut ominaisuudet
erilaisten kommunikaatioiden ymmärtäminen	
asiakkaan oman äänen kuunteleminen	
Kaverina olemista	